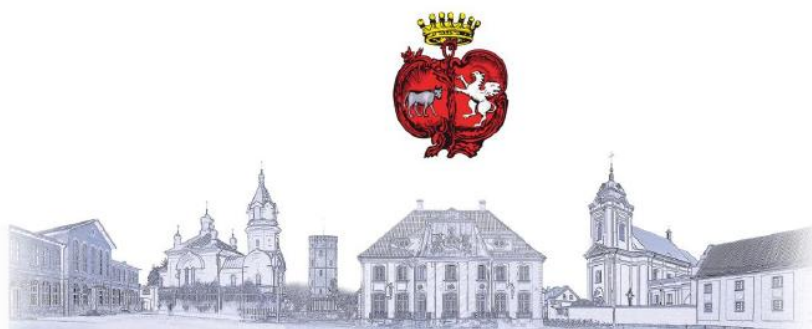

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Choroszcz 2016

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Opracowanie:

Centrum Wspierania Rozwoju Gospodarczego i Społecznego
im. K. Brzostowskiego
ul. kard. St. Wyszyńskiego 2 lok. 28
15-888 Białystok

Project Consulting
ul. Kard. St. Wyszyńskiego 2 lok. 28
15-888 Białystok
www.projecto.com.pl

Zespół autorski:

Norbert Brzostowski
Dr Ewa Glińska
Dr Ewa Rollnik-Sadowska

Choroszcz 2016

Wstęp

Wyznacznikiem wspierania rozwoju regionalnego, zarówno w Polsce, jak i Unii Europejskiej jest polityka interwencji, która skoncentrowana jest głównie na wykorzystaniu unikalnego zestawu cech danej jednostki samorządowej, składających się na jej wewnętrzny potencjał rozwojowy. Budowanie dobrobytu w oparciu o zidentyfikowane zasoby stanowi kluczowy czynnik wzrostu, umożliwiający osiągnięcie trwałych podstaw rozwojowych danego obszaru.

W celu zwiększenia efektywności wydatkowania środków, w *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* dokonano identyfikacji wewnętrznych potencjałów gminy Choroszcz, tak aby mogły być one wykorzystane w ramach wyróżnionych, na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym, priorytetów rozwojowych. Priorytety te obejmują: rozwój inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu, zapewniający wysoką spójność społeczną i terytorialną oraz wysoki poziom zatrudnienia.

Prezentowany dokument określa najważniejsze działania, które należy zrealizować, aby poprawić warunki życia mieszkańców gminy Choroszcz i zapewnić samej jednostce samorządowej oraz zamieszkującej ją społeczności trwały wzrost.

Chcemy, aby *Strategia* odegrała rolę czynnika jednoczącego lokalną społeczność, podmioty gospodarcze, organizacje społeczne, władze samorządowe oraz inne jednostki w drodze ku lepszej przyszłości.

Strategia powstała w wyniku kilkumiesięcznej pracy zespołu opracowującego dokument, mieszkańców oraz różnorodnych środowisk: władz gminy, organizacji pozarządowych, biznesu, instytucji lokalnych i liderów społecznych.

Bardzo serdecznie dziękujemy za zaangażowanie i konstruktywną pracę wszystkim osobom, które przyczyniły się do opracowania *Strategii*.

Burmistrz Choroszczy

Robert Wardziński

Przewodnicząca Rady Miejskiej w Choroszczy

Beata Marlena Jeżerys

Zespół autorski

Spis treści

Wstęp	3
Spis treści.....	4
Metodologia prac nad dokumentem	5
1. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Choroszcz.....	7
1.1. Położenie i system osadniczy gminy Choroszcz	7
1.2. Środowisko przyrodnicze	8
1.3. Sfera społeczna	17
1.4 Sytuacja gospodarcza w gminie Choroszcz – analiza danych zastanych.....	39
1.5 Sfera infrastruktury technicznej	59
1.6 Analiza sytuacji finansowej w gminie Choroszcz.....	71
2. Identyfikacja kluczowych problemów obszaru	80
3. Analiza SWOT	88
4. Wizja, misja i cele rozwoju	91
5. Określenie celów strategicznych i operacyjnych.....	93
6. Zadania strategiczne	96
7. Określenie zbieżności celów rozwoju gminy Choroszcz z dokumentami programowymi wyższego rzędu	101
8. Monitoring i ewaluacja.....	105
9. Okres realizacji i potencjalne źródła finansowania <i>Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025</i>	108
10. Konsultacje społeczne	119
11. Załącznik 1. Zadania w ramach celu operacyjnego 3.1 Poprawa jakości powiązań komunikacyjnych	120
WYKAZ TABEL	125
WYKAZ RYSUNKÓW	128

Metodologia prac nad dokumentem

Proces opracowywania *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* oparto na zasadach zarządzania strategicznego w jednostkach samorządu terytorialnego. Przy pracy nad dokumentem łączono doświadczenie władz gminy i lokalnych liderów z wiedzą zespołu ekspertów specjalizujących się w kwestiach rozwoju lokalnego.

Pierwszy etap prac nad *Strategią* obejmował gromadzenie danych niezbędnych do sporządzenia szczegółowego obrazu poszczególnych sfer życia gminy. Przygotowanie diagnozy stało się możliwe dzięki analizie ogólnodostępnych danych źródłowych, w tym danych GUS, statystyk i opracowań publicznych, jak też materiałów i opracowań przekazanych przez pracowników Urzędu Miejskiego w Choroszczy i jednostek organizacyjnych gminy.

W opracowaniu uwzględniono najnowsze dostępne dane statystyczne. W większości przypadków dotyczyły one 2015 roku, jednak w kilku miejscach odwołano się do danych z roku 2014, ponieważ materiał statystyczny, konieczny dla dokonania porównań pomiędzy wybranymi jednostkami samorządowymi, na czas opracowania dokumentu, nie był jeszcze dostępny. Diagnoza obejmowała porównanie potencjału rozwojowego gminy Choroszcz z wybranymi gminami powiatu białostockiego (Juchnowcem Kościelnym, Wasilkowem i Zabłudowem) w zakresie statystyk, które w toku prac uznano za istotne dla wyznaczenia kierunków rozwojowych gminy Choroszcz.

Porównanie różnorodnych mierników rozwoju jednostek samorządowych umożliwia dobre zobrazowanie ich potencjałów i problemów wtedy, gdy dokonuje się zestawienia obszarów o podobnej charakterystyce. W związku z tym w prezentowanej diagnozie, przy porównaniach i opisach zjawisk, odrębnie potraktowano obszary wiejskie i miejskie tych samych gmin. Zastosowano także notację zgodną z tą stosowaną przez GUS: obszar miejski i wiejski ujęte razem (3), obszar miejski gmin miejsko-wiejskich (4), obszar wiejski gmin miejsko-wiejskich (5), obszar gmin wiejskich (2).

Uzupełnieniem diagnozy były także wyniki prac uczestników warsztatów zorganizowanych w okresie listopad 2015 – styczeń 2016. W warsztatach brało udział kilkudziesięciu przedstawicieli gminnych jednostek organizacyjnych i organizacji pozarządowych z terenu gminy Choroszcz.

Na potrzeby opracowania *Zintegrowanej Strategii* przeprowadzono także badania wśród liderów społecznych – sołtysów, pod kątem potrzeb społecznych, gospodarczych i szeroko pojętych problemów społecznych. Wyniki tych badań uwzględniono w *Strategii*; stanowią one odrębny materiał analityczny.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

W dalszej części prac nad *Strategią* została sformułowana wizja i misja rozwoju gminy, a także cele strategiczne będące ich konkretyzacją. Każdy z celów strategicznych znalazł swoje uszczegółowienie w celach operacyjnych rozwoju gminy. Równoległe z opracowaniem części strategicznej, przeprowadzono analizę możliwości budżetowych samorządu.

W końcowym etapie przygotowano listę zadań inwestycyjnych, których realizacja pozwoli osiągnąć założone cele rozwoju. Lista ta powstała jako efekt propozycji składanych przez Kierowników Referatów oraz pracowników Urzędu Miejskiego w Choroszczy, Radnych Miejskich i kierowników oraz pracowników gminnych jednostek organizacyjnych.

Projekt dokumentu został poddany szerokim konsultacjom społecznym. Propozycje i sugestie zmian zostały uwzględnione w ostatecznym kształcie opracowania.

Strategia ma charakter zintegrowany, ponieważ w dokumencie uwzględniono wielopłaszczyznowe uwarunkowania rozwoju gminy. Dokument uwzględnia potrzeby rewitalizacyjne gminy, aspekty środowiskowe, przestrzenne, rozwoju gospodarczego i społecznego, a także promocji. W diagnozie oraz przy określaniu celów rozwojowych uwzględniono w sposób istotny położenie gminy Choroszcz w Białostockim Obszarze Funkcjonalnym.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

wzrostu, który oddziałuje na cały region. Ważnym wymiarem rozwoju tego obszaru jest współpraca Białegostoku z gminami otoczenia, tak więc również z gminą Choroszcz¹.

Od wschodu gmina Choroszcz graniczy z miastem Białystok oraz gminą Juchnowiec Kościelny, od południa z gminami: Łapy i Turośń Kościelna, od zachodu z gminami: Kobylin-Borzemy i Sokoły, a od północy z gminami: Tykocin i Dobrzyniewo Duże. Zachodnia granica gminy biegnie bagienną doliną Narwi, wśród labiryntu wodnego „polskiej Amazonii” Narwiańskiego Parku Narodowego. Park, wraz z otuliną, jest Obszarem Specjalnej Ochrony Ptaków w ramach europejskiej sieci Natura 2000.

1.1.2. System osadniczy gminy

Powierzchnia gminy Choroszcz wynosi ok. 164 km², w tym miasto Choroszcz zajmuje obszar 16,8 km². Miasto Choroszcz – siedziba władz gminy, oddalone jest o ok. 14 km od stolicy województwa – Białegostoku. Na terenie gminy Choroszcz znajdują się także 33 miejscowości wiejskie.

Miejscowości położone we wschodniej części gminy Choroszcz są silnie powiązane przestrzennie, infrastrukturalnie i funkcjonalnie z Białymstokiem, i są nimi: Turczyn, Klepacze, Oliszki, Sienkiewiczze, Krupniki. Wsie z północno-wschodniej części gminy, wraz z innymi położonymi wzdłuż drogi S8, a mianowicie: Kolonia Porosły, Porosły, Łyski, Jeroniki, Żółtki, Żółtki Kolonia i Babino stanowią obszar lokacji wielu przedsiębiorstw, rozwoju usług obsługi transportu i turystyki tranzytowej.

Na północ od drogi S8 usytuowane są miejscowości: Dzikie, Dzikie Kolonia, Złotoria i Złotoria Cegielnia.

Z kolei w części zachodniej i południowo-zachodniej gminy Choroszcz znajdują się miejscowości leżące w dolinie rzeki Narew, są to: Izbiszczce, Śliwno, Rogowo Kolonia, Majątek Rogowo, Pańki, Rogówek, Rogowo, Ruszczany, Kruszewo. Część środkową i południową gminy zajmują: Konowały, Kościuki, Zacerlany, Czaplino, Gajowniki, Mińce, Ogrodniki, Barszczewo i miasto Choroszcz.

System osadniczy gminy Choroszcz i powiązania przestrzenne oraz funkcjonalne miejscowości i obszarów gminy są wynikiem nakładania się czynników przyrodniczych i usytuowania jednostki przy granicy ze stolicą regionu oraz na szlakach transportowych.

1.2. Środowisko przyrodnicze

Na terenie gminy Choroszcz można wyróżnić dwa, istotnie różniące się charakterystyką przyrodniczą, obszary. Pierwszy jest związany z dorzeczem rzeki Narew i leży w obrębie Narwiańskiego Parku Narodowego, na terenach objętych ochroną Natura 2000. Obszar ten obejmuje zachodnią, południowo-zachodnią i północno-zachodnią część gminy, i cechuje się bogatym środowiskiem naturalnym, mało zmienionym przez człowieka.

---

¹ Por. *Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, wersja 3, s. 6.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Drugi obszar obejmuje tereny znajdujące się w południowej, wschodniej i północno-wschodniej części gminy Choroszcz, zmienione przez człowieka w dużym stopniu, w wyniku prowadzonej przez niego działalności gospodarczej i osadnictwa.

Wyraźny podział gminy Choroszcz na dwa wspomniane obszary wpływa na jej rozwój społeczny i gospodarczy.

1.2.1. Rzeźba terenu i krajobraz

Gmina Choroszcz leży na Nizinie Północnopodlaskiej, w obrębie Wysoczyzny Białostockiej i Doliny Górnej Narwi. Charakteryzuje się równinnym i mało zróżnicowanym krajobrazem.

Rzeźba terenu gminy Choroszcz została ukształtowana przez ostatnie zlodowacenie środkowopolskie: lodowiec pozostawił w obniżeniach podłoża bryły martwego lodu, których wytapianie się ukształtowało dolinę Narwi. Rzeka przecina ciągi niewielkich wyniesień morenowych, dlatego też na obszarze gminy występują liczne zwroty biegu tego cieklu wodnego.

W dolinie Narwi występują przełomy z progami hamującymi przepływ wód i obniżenia terenów. Skutkiem tego są liczne miejsca gromadzenia się namulów rzecznych i gruntowych, bagna i zabagnienia oraz miejsca akumulacji torfu. Ukształtowanie terenu sprawia, że podczas wiosennych roztopów Narew zalewa olbrzymie tereny. W ten sposób z jednej strony, tworzą się malownicze krajobrazy, lecz z drugiej, występują okresowo z brzegów rzeka, bywa utrudnieniem dla zlokalizowanych obok niej osad, a tym samym dla mieszkańców (okresowe zalewanie pól uprawnych, dojazdów na pola czy innych ciągów komunikacyjnych).

Wschodnia część obszaru gminy Choroszcz, gdzie na powierzchni występuje głównie glina zwałowa, jest płaska i słabo zróżnicowana. Powierzchnię urozmaicają pojedyncze pagórki morenowe o wysokości względnej 15-20 m. Część środkowa i północna gminy jest bardziej zróżnicowana morfologicznie i pofałdowana. Jednak najwyższe położone tereny znajdują się w południowej części gminy, osiągając wysokość 148,2 m n.p.m. Najniższe położone tereny znajdują się na północy gminy, w okolicy Złotorii i osiągają 108,7 m n.p.m.².

W południowej części gminy Choroszcz dominują lasy. Pola uprawne występują na całym obszarze jednostki, z przewagą na zachodzie. Wschodnia i północno-wschodnia część gminy Choroszcz wrasta przestrzennie i funkcjonalnie w sąsiadującą stolicę województwa – miasto Białystok.

1.2.2. Warunki klimatyczne

Obszar gminy Choroszcz cechuje się elementami klimatu kontynentalnego, charakterystycznymi dla większości obszarów Polski, jednak temperatury są tutaj niższe, a klimat surowszy w porównaniu do innych nizinnych obszarów Polski. Jest to wynik częstszego napływu na ten teren mas powietrza arktycznego.

Zima na wschodzie Polski, także więc w gminie Choroszcz, rozpoczyna się najwcześniej w Polsce w porównaniu do obszarów nizinnych – w trzeciej dekadzie listopada, i trwa do

² Program Ochrony Środowiska Miasta i Gminy Choroszcz na lata 2004-2012, Choroszcz 2004.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

pierwszej dekady kwietnia. Liczba dni z temperaturą poniżej 0°C wynosi ok. 70 (w środkowej Polsce – ok. 40). Wiosna rozpoczyna się później i jest krótsza niż w innych regionach Polski. Lato rozpoczyna się niewiele później niż w centrum Polski, a mianowicie w połowie czerwca, i trwa do trzeciej dekady sierpnia. Jesień trwa niespełna dwa miesiące³.

Średnia miesięczna temperatura powietrza atmosferycznego w styczniu wynosi -3,5°C i jest jedną z najniższych w kraju (poza podregionem suwalskim i obszarami górskimi); jest o ok. 1,5°C niższa w porównaniu z Polską środkową. Średnia miesięczna temperatura powietrza atmosferycznego w lipcu wynosi 16,5°C i jest o ok. 1,0°C niższa w porównaniu z centrum kraju. Średnia roczna temperatura powietrza atmosferycznego w analizowanym regionie jest od 1 do 2°C niższa w porównaniu do pozostałych nizinnych obszarów kraju⁴.

Teren gminy Choroszcz, podobnie jak całe województwo podlaskie, znajduje się w dominacji zachodniej cyrkulacji mas powietrza. Z kierunku zachodniego napływa tu ok. 36% mas powietrza, a z kierunku wschodniego – ok. 29%.

Średnie roczne sumy opadów wynoszą ok. 570 mm i plasują się w przedziałach przeciętnych w skali kraju. Najwięcej opadów przypada na miesiące letnie (od maja do sierpnia). Stanowią one średnio ok. 40% wszystkich opadów rocznych.

Warunki klimatyczne kształtują faunę i florę występującą na terenie gminy Choroszcz oraz wpływają na długość okresu wegetacyjnego, który rozpoczyna się w połowie kwietnia, kończy w połowie października i jest o około jemindeń miesiąc krótszy niż w Polsce środkowej.

Istotą okresu wegetacyjnego jest liczba dni z przymrozkami. Przymrozki mogą występować na obszarze gminy od końca września do połowy maja. Długość okresu przymrozkowego jest w regionie dłuższa o ok. 30 dni w porównaniu do Polski środkowej.

1.2.3. Gleby i surowce mineralne

Gminę Choroszcz pokrywają osady jury, kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu. Warstwy przypowierzchniowe są utworzone głównie z utworów czwartorzędowych. Obszar gminy Choroszcz nie jest zasobny w kopaliny. Występują tu głównie surowce budowlane, takie jak: żwiry, piaski i glina. Na terenie gminy znajdują się duże złoża torfu, głównie w dolinie Narwi.

Gmina Choroszcz posiada gleby średnio korzystne do rozwoju produkcji rolnej, ponieważ 31,3% gleb użytkowanych rolniczo jest wytworzonych z piasków gliniastych naglinowych, 27,4% to gleby organiczne, 25,5% powierzchni zajmują gleby najsłabsze, wytworzone z piasków luźnych i słabo gliniastych; pozostałe gleby zajmują niewielki obszar. Większość gruntów rolnych na obszarze gminy Choroszcz posiada gleby klas IVa i IVb, natomiast w użytkach zielonych przeważają łąki i pastwiska klasy IV. Zawartość próchnicy w glebach

³ Opracowano na podstawie: P. Kukla i in., *Plan gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Białegostoku i gmin Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Wasilków, Zabłudów do roku 2020*, Białystok 2015.

⁴ *Program Wodno-Środowiskowy Kraju*, KZGW Warszawa 2010, tu: Załącznik 4. *Klimat w Polsce oraz analiza programów działań pod kątem zmian klimatu do 2015*.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

na terenie gminy Choroszcz waha się w granicach 1,17%-1,29% w dominujących kompleksach glebowych w strukturze gleb gminy.

Klasa większości gruntów rolnych, struktura gleb użytkowanych rolniczo, niska zawartość próchnicy w glebach oraz warunki klimatyczne panujące na tym obszarze, świadczą o niskim potencjale gminy w zakresie tradycyjnej produkcji rolnej. Jednak sąsiedztwo Narwiańskiego Parku Narodowego, użytki zielone o wysokich walorach przyrodniczych umożliwiają prowadzenie rolniczej produkcji ekologicznej i niszowej.

1.2.4. Wody powierzchniowe i podziemne

Cały obszar gminy Choroszcz znajduje się na terenie dorzecza rzeki Narew, dopływu Wisły. Do największych rzek w gminie należą:

- Narew – okalająca gminę łukiem od zachodu i północy,
- Supraśl – na północy oddzielająca obszar gminy Choroszcz od gminy Dobrzyniewo Duże,
- Horodnianka – rozciągająca się na wschodzie i północnym-wschodzie gminy Choroszcz, z licznymi dopływami i rowami melioracyjnymi,
- Czaplinańka – potok zbierający wody powierzchniowe z południowo-wschodniej części gminy.

Stan wód powierzchniowych na terenie gminy Choroszcz nie jest zadowalający.

Ocena wód Narwi, w zakresie stanu ekologicznego jest słaba, w zakresie stanu chemicznego – dobra⁵. Ogólny stan wód, będący wypadkową stanu ekologicznego i stanu chemicznego oceniono jako zły. Stan wód jest wrażliwy na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami komunalnymi. Wody spełniają kryteria bytowania ryb w warunkach naturalnych.

Ocena jakości wód Horodnianki jest jeszcze gorsza: stan ekologiczny – słaby, stan chemiczny – poniżej dobrego. Ogólny stan wód oceniono jako zły. Stan wód jest wrażliwy na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami komunalnymi. Wody nie spełniają kryteriów bytowania ryb w warunkach naturalnych.

Ocena jakości wód Czaplinańki: stan ekologiczny – umiarkowany, stan chemiczny – poniżej dobrego. Ogólny stan wód oceniono jako zły. Stan wód nie jest wrażliwy na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami komunalnymi.

Na tle wyżej wymienionych, wody Supraśli wypadają bardzo korzystnie: stan ekologiczny – dobry, stan chemiczny – dobry. Przy czym rzeka Supraśl stan wód powierzchniowych w gminie Choroszcz kształtuje tylko w niewielkim zakresie⁶.

Ocena jakości wód podziemnych jest realizowana w ramach oceny stanu jednolitych części wód podziemnych (JCWPd). Gmina Choroszcz znajduje się w ramach JCWPd pod nrem 55; wody tego obszaru określane są jako wody dobrej jakości. Wody podziemne zgromadzone

⁵ Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu białostockiego, WIOS Białystok, maj 2015.

⁶ Ibidem.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

są w obrębie udokumentowanego głównego zbiornika wód podziemnych pod nazwą „Pradolina rzeki Supraśl” (GZW 218). Jakość wód charakteryzuje się dużą wrażliwością na spływy powierzchniowe, a zbiornik wód odznacza się niską odnawialnością.

Woda w gminie Choroszcz pobierana jest głównie z warstw osadów piaskowo-żwirowych czwartorzędowych (Złotora, Barszczewo). Do eksploatacji ujmowane są również płytsze międzymorenowe przewarstwienia piaszczyste, jedna głębsza czwartorzędowa warstwa wodonośna tzw. poziom spągowy, znajduje się na terenie Szpitala Psychiatrycznego w Choroszczy oraz na terenie ujęcia wodociągowego w Rogowie – które reprezentuje poziom trzeciorzędowy.

Wody podziemne na obszarze gminy Choroszcz charakteryzują się stosunkowo dobrą jakością, jednak ze względu na wrażliwość i niską odnawialność, wymagają szczególnej ochrony w aspekcie ilościowym i jakościowym. Są to wody II klasy czystości, wymagające prostego uzdatniania ze względu na podwyższoną zawartość żelaza, średnio twarde, o przeciętnej twardości ogólnej. Wody te cechują się ponadto podwyższoną zawartością azotu amonowego, który ma pochodzenie mineralne⁷.

Wody trzeciorzędowe na terenie gminy Choroszcz rozpoznane zostały punktowo na terenie ujęcia wody w Rogowie. Są to wody kwalifikowane do II klasy jakości, wymagające prostego uzdatniania ze względu na zawartość żelaza.

Woda z poziomu przypowierzchniowego jest lokalnie ujmowana za pośrednictwem kopanych studni.

1.2.5. Fauna i flora^{8,9,10}

Flora gminy Choroszcz jest związana głównie z terenami bagiennymi doliny Narwi. Występuje tutaj 11 roślinnych zespołów związanych ze środowiskiem wodnym oraz 56 zespołów roślinnych, związanych ze środowiskiem lądowym, w tym podmokłym i bagiennym; dominują tu szuwary, wilgotne łąki i zakrzaczenia wierzbowe.

Roślinność ekosystemów wodnych występuje najczęściej w systemie koryt i starorzeczy (np. zbiorowiska żabiścieku pływającego, osoki aloesowatej, lilii wodnych).

Roślinność szuwarowa występuje przy korytach rzek, na podtapianych obrzeżach koryt, starorzeczy i większości zabagnionego dna doliny rzeki Narew (do grupy tej należą: trzcina pospolita, pałka wąsko- i szerokolistna, manna mielec, mozga trzcinowata, tatarak, kosaciec żółty, szuwar wielkoturzycowy, szuwar turzycy sztywnej).

---

⁷ Opracowano na podstawie: J. Czopek, *Prognoza oddziaływania na środowisko ustaleń zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Choroszcz*, Lublin 2012.

⁸ www.npn.pl.

⁹ Opracowano na podstawie: J. Czopek, *Prognoza oddziaływania...*, op. cit.

¹⁰ Opracowano na podstawie: *Program Ochrony Środowiska Miasta i Gminy Choroszcz na lata 2004-2012*, Choroszcz 2004.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Roślinność łąkowa rozszana jest na obrzeżach dna dolin, gdzie rosną różnorodne gatunki traw oraz rośliny zielne, reprezentowane m.in. przez: rzeżuchę łąkową, firletkę poszarpaną, jaskier ostry i krwawnicę pospolitą, które podczas kwitnienia tworzą barwne kobierce.

Zarośla wierzbowe występują na obrzeżach koryt rzecznych i starorzeczy (wierzy trójpręcikowe i wiciowe) w postaci niewielkich powierzchniowo płatów, wśród szuwarów trzcinowych i łąk bagiennych.

Wśród lasów przeważają olsy na terenach bagiennych oraz sadzone bory sosnowe oraz bory mieszane i grądy.

Flora roślin naczyniowych liczy ponad 660 gatunków, z 89 rodzin. Występują tutaj:

- gatunki zagrożone i ujęte w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin: czarcikęsik Kluka, fiołek torfowy, turzyca strunowa,
- gatunki objęte ochroną ścisłą: widłak jałowcowaty, widłak goździsty, orlik pospolity, włosienicznik wodny i skąpopręcikowy, rukiew wodna, rosiczka okrągłolistna, fiołek torfowy, centuria zwyczajna, miodownik melisowaty, gnidosz błotny, pływacz zwyczajny, czarcikęsik Kluka, mieczyk dachówkowaty, kosaciec syberyjski, turzyca strunowa, stoplamek krwisty, stoplamek plamisty, stoplamek szerokolistny, goździk pyszny, goryczka wąskolistna, wielosił błękitny,
- gatunki objęte ochroną częściową: grązel żółty, grzybienie białe, porzeczka czarna, kruszyna pospolita, pierwiosnek lekarski, bobrek trójlistkowy, kalina koralowa, kocanki piaskowe, konwalia majowa oraz kopytnik pospolity.

Dolina Narwi jest również ważną ostoją ptaków oraz miejscem ich odpoczynku podczas wędrówek. W czasie wiosennych i jesiennych przelotów Dorzecze Narwi jest miejscem występowania 203 gatunków ptaków, wśród których 155 to gatunki lęgowe oraz prawdopodobnie lęgowe, pozostałe spotykane są podczas przelotów.

W Dorzeczcu Narwi stwierdzono występowanie:

- 19 gatunków ptaków wodno-błotnych, które są uznawane za zagrożone w skali Unii Europejskiej (wymienione w I Załączniku Dyrektywy Ptasiej), należą do nich m.in.: bąk, błotniak łąkowy, rybitwa białowąsa, kropiatka, zielonka, batalion, dubelt;
- 12 gatunków wymienionych w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt jako gatunki zagrożone w skali kraju,
- 1 gatunku – wodniczki (*Acrocephalus paludicola*), co spowodowało kwalifikację obszaru jako ostoi ptaków o randze europejskiej, zgodnie z kryteriami *BirdLife International*.

Najliczniej występującą grupą ptaków na terenie gminy Choroszcz są blaszkodzioby, tj. krzyżówki, cyraneczki, cyranki, płaskonosy. Na terenie gminy spotkać można również 3 gatunki perkozowatych, 4 gatunki brodzące, tj. bąk, bączek, bocian biały i czarny. Występują tu także gatunki drapieżne, reprezentowane przez błotniaki stawowe, zbożowe, jastrzębie i krogulce. Ponadto z grupy żurawiatych na terenie gminy Choroszcz występują: łyska, wodnik i żuraw. Tereny Dorzeczca Narwi są również domem dla

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

przedstawicieli siewkowatych, takich jak: czajka, mewa śmieszka, rybitwa, batalion i dubelt. Z wróblowatych występują: rokitniczka, wodniczka, trzcinniczek, piecuszek, pierwiosnek, raniuszek, remiz i inne. W ostatnich latach pojawiły się także ptaki lęgowe: pustułka, sowa błotna, dudek, pokrzewka, sójka, gawron i gil. Charakterystycznym elementem gminy jest występowanie rzadko spotykanych w kraju gatunków ptaków, a mianowicie: brzęczka, rybitwy czarnej, wodnika, kropiatki, błotniaka stawowego, derkacza, podróżniczka, bąka oraz rokitniczka.

Rzeka Narew stwarza dogodne warunki do życia zarówno ryb drapieżnych, jak i planktonożernych. Spośród drapieżników, w wodach rzek gminy Choroszcz występują: szczupak, sum, okoń, boleń, miętus. Ponadto spotyka się m.in. takie gatunki jak: płoć, lin, leszcz. Do gatunków objętych ochroną należą: różanka, koza, śliz, piskorz i minóg ukraiński.

W dolinach rzek i na terenach podmokłych występuje 13 gatunków płazów: żaba trawna, żaba moczarowa, żaby zielone: śmieszka, jeziorowa i wodna; ropuchy: szara, zielona i paskówka oraz kumak nizinny, grzebiuszka ziemna i rzekotka drzewna, traszka zwyczajna i grzebieniasta. Są tu także obecne 3 gatunki gadów, do których należą: jaszczurka żyworodna, jaszczurka zwinka i zaskroniec zwyczajny.

Świat zwierzęcy w dolinie Narwi reprezentują też 34 gatunki ssaków. Wśród gatunków objętych ścisłą ochroną na terenie gminy Choroszcz występują: kret, ryjówka aksamitna, ryjówka malutka, rżęsopek rzeczek, zębiełek biały, wiewiórka, gronostaj i łasica. Wśród gatunków objętych ochroną częściową są bóbr oraz wydra.

Dolina Narwi jest typowym szlakiem migracyjnym dla niektórych kopytnych: łośia, dzika, jelenia. Występują tu również: sarny, lisy, jenoty, tchórze, kuny domowe, piżmaki i zajęce. Gmina Choroszcz jest także miejscem bytowania jeży.

Obszar gminy Choroszcz to także bogactwo świata bezkręgowców wodnych i lądowych. Występuje tutaj 150 gatunków pająków, z których 21 to gatunki rzadkie, znane tylko z pojedynczych stanowisk w Polsce. Najlicniejszą grupą zwierząt są jednak owady. W dolinie Narwi spotyka się: chrząszcze, błonkoskrzydłe, muchówki, jętki, pluskwiaki, prostoskrzydłe, chruściki, ważki, widelnice, motyle (60 gatunków), wielkoskrzydłe, sieciarki, wojsiłki.

Ze względu na bogactwo fauny i flory doliny Narwi, w szczególności widocznego podczas wiosennych i jesiennych przelotów ptaków, gmina Choroszcz posiada potencjał do turystyki niszowej, ale także edukacyjnej i rekreacyjno-wypoczynkowej.

1.2.6. Tereny i obiekty prawnie chronione

Na terenie gminy Choroszcz występuje wiele obiektów prawnie chronionych, ściśle związanych z krajobrazem tworzonym przez anastomozującą rzekę Narew^{11,12,13}:

Narwiański Park Narodowy (NPN), który wraz z otuliną, jest kluczowym elementem w systemie przyrodniczym gminy. Obejmuje on zachodnią część gminy Choroszcz, a na

¹¹ Opracowano na podstawie: www.npn.pl.

¹² Opracowano na podstawie: www.natura2000.gdos.gov.pl.

¹³ Opracowano na podstawie: www.zielonewrota.pl.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

jego terenie występują liczne gatunki fauny i flory. Głównie są to licznie występujące gatunki ptaków. Wiele z nich jest gatunkami rzadkimi i objętymi ochroną. Obszar jest cenny również ze względu na mozaikę ekosystemów i walorów krajobrazowych. NPN obejmuje dolinę rzeki Narew, dlatego 98% jego powierzchni to grunty silnie uwilgotnione, stale lub okresowo podtapiane. Powierzchnia NPN zajmuje 6 810 ha, a jego otulina 15 408 ha. Najważniejszym obiektem na tym terenie, mającym największy wpływ na ekosystemy i krystalizujący ich charakter, jest dolina rzeki Narew, płynąca jednocześnie wieloma korytami (anastomozująca), o stałym przebiegu.

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Narwi (OCK Dolina Narwi)¹⁴, zajmuje północno-zachodnią część terenu gminy Choroszcz (szczególnie malowniczo rozciągają się rozlewiska rzeki wokół miejscowości Złotoria), obejmuje tereny o łącznej powierzchni 1 810 ha i stanowi jeden z największych w Europie Środkowej kompleksów mokradeł. Obszar ten kształtowany przez coroczne wylewy rzeki Narew i uznawany jest za siedlisko o najbogatszej różnorodności biologicznej w strefie klimatu umiarkowanego. Głównym walorem Obszaru są, zachowane niemal w nienaruszonym stanie, naturalne stosunki wodne doliny. Dzięki nim wykształcił się tutaj ekosystem bagienny z całą siecią rozgałęzionych koryt rzecznych, z mozaikowym układem siedlisk wodnych, wilgotnych oraz lądowych. Taki układ zapewnia egzystencję unikatowej w skali Europy faunie i florze. Występują tu gatunki ptactwa zagrożone w skali kraju i Europy. Dolina stanowi ważny korytarz ekologiczny dla wielu zwierząt. Walory kulturowe OCK Dolina Narwi to głównie zabytki budownictwa wiejskiego: wiatraki, tradycyjne drewniane zagrody z budynkami krytymi strzechą, zabytkowe obiekty sakralne – głównie krzyże przydrożne i kapliczki oraz drewniane kościółki i cerkwie.

Narwiańskie Bagna (specjalny obszar ochrony siedlisk PLH200002) – to obszar posiadający dobrze zachowane rodzaje siedlisk przyrodniczych, z czego najcenniejsze to starorzecza, torfowiska i bory bagienne. Obszar jest ważny dla zachowania gatunków kręgloustych i ryb, w tym: minoga ukraińskiego, piskorza i różanki. Występują tu obfite populacje bobra i wydry.

Bagienna Dolina Narwi (obszar specjalnej ochrony ptaków PLB200001) – obejmuje obszar rozciągający się przez dolinę Narwi, pomiędzy Surażem i Żółtkami, w obrębie Narwiańskiego Parku Narodowego. Rzeka ma tu naturalny, wielokorytowy charakter i płynie doliną o szerokości od 300 nawet do 4000 metrów.

Ostoja Narwiańska (specjalny obszar ochrony siedlisk PLH200024) – to obszar obejmujący dolinę Narwi na odcinku pomiędzy ujściem Szkwy i ujściem Supraśli. Należy do nielicznych w kraju dolin cechujących się mało zmienionym systemem rzeczny, z licznymi meandrami i starorzeczami. Na terenie gminy Choroszcz znajduje się niewielki fragment tego obszaru w okolicach wsi Złotoria i Siekierki.

Tereny Natura 2000 zajmują w gminie Choroszcz ok. 50% powierzchni obszaru.

Ponadto na terenie gminy Choroszcz istnieje 20 zarejestrowanych pomników przyrody, poniżej przedstawiono ich wykaz.

---

¹⁴ Opracowano na podstawie: www.zielonewrota.pl.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 1. Wykaz pomników przyrody w gminie Choroszcz

Lp.	Przedmiot ochrony	Obiekt	Nr w arkuszu ewidencyjnym Rejestru pomników przyrody w województwie podlaskim	Miejscowość
1.	Grupa drzew	5 dębów szypułkowych, 1 jesion wyniosły	432	Złotoria
2.	Pojedyncze drzewo	Sosna pospolita	509	Kościuki
3.	Grupa drzew	3 jałowce pospolite	510	Kościuki
4.	Grupa drzew	5 lip drobnolistnych	697	Kościuki
5.	Pojedyncze drzewo	Grusza	1 159	Kościuki
6.	Pojedyncze drzewo	Wiąz szypułkowy	1 161	Złotoria
7.	Pojedyncze drzewo	Kasztanowiec zwyczajny	1 164	Zastawie II
8.	Pojedynczy głąz	Głąz narzutowy	1 155	Śliwno
9.	Pojedynczy głąz	Głąz narzutowy	1 165	Przy skrzyżowaniu dróg: Choroszcz-Zaczerlany i Białystok-Kruszewo

Źródło: www2.bialystok.rdos.gov.pl/opendata/katalog-danych-01-008.html; stan na dzień: 16.12.2016.

1.2.7. Zagrożenia środowiska

Do podstawowych problemów środowiskowych na terenie gminy Choroszcz należą:

- niezadowalający stan wód powierzchniowych, na co negatywny wpływ ma stan wód zlewni (rzeki Narew),
- zagrożenia dotyczące jakości stanu wód podziemnych związane z bezpośrednim wpływem spływów powierzchniowych, niedostatecznym stanem skanalizowania sanitarnego terenów w gminie Choroszcz;
- zagrożenia powierzchni gruntów, wywołane zanieczyszczeniami (nawozami, pestycydami, odpadami), jak również erozją wietrzną i wodną,
- zmiana stosunków wodnych oraz zaprzestanie koszenia łąk i wypasu zwierząt domowych na pastwiskach, co powoduje ekspansję trzciny.

Dodatkowo, ze względu na położenie gminy Choroszcz i szlaki komunikacyjne, na jej obszarze występują zagrożenia związane z zanieczyszczeniami powietrza – głównie w obszarze miasta i wschodniej części gminy, oraz zagrożenia związane z emisją hałasu wywołanego przez transport kołowy i kolejowy.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

1.3. Sfera społeczna

1.3.1 Demografia

Na terenie gminy Choroszcz zameldowanych jest 14 713 osób (dane GUS na dzień 31 grudnia 2015 r.). W mieście Choroszcz mieszka 5 789 osób, czyli blisko 40% mieszkańców jednostki terytorialnej jaką stanowi gmina Choroszcz.

Zgodnie z danymi za rok 2015, gęstość zaludnienia na terenie gminy Choroszcz wynosiła 90 osób na km², przy czym w mieście wskaźnik ten wynosił 345, a na wsi 61.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się systematyczny wzrost liczby mieszkańców gminy o ok. 140 osób średniorocznie.

Tabela 2. Liczba ludności gminy Choroszcz (według stałego miejsca zameldowania na dzień 31 XII 2015)

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015
Ogółem	14 303	14 504	14 579	14 713
Mężczyźni	7 152	7 246	7 277	7 354
Kobiety	7 151	7 258	7 302	7 359
Miasto	5 728	5 782	5 759	5 789
Mężczyźni	2 837	2 868	2 854	2 874
Kobiety	2 891	2 914	2 905	2 915
Wieś	8 575	8 722	8 820	8 924
Mężczyźni	4 315	4 378	4 423	4 480
Kobiety	4 260	4 344	4 397	4 444

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

Obok miasta Choroszcz, większymi skupiskami ludności w gminie są następujące miejscowości: Klepacze – liczące 1 639 mieszkańców, Złotoria – 890 mieszkańców, Krupniki – 668 mieszkańców, Porosły – 595 mieszkańców, Barszczewo – 474 mieszkańców, Łyski – 407 mieszkańców, Żółtki – 377 mieszkańców, Pańki – 336 mieszkańców. Wspomniany wyżej wzrost liczby mieszkańców gminy Choroszcz dotyczy głównie miejscowości zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Białystok (Klepacze, Krupniki), a także miejscowości położonych wzdłuż drogi nr 8 (Porosły, Złotoria, Łyski).

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 3. Zmiana liczby mieszkańców w poszczególnych miejscowościach gminy Choroszcz w latach 2003-2015

Lp.	Miejscowość	Liczba mieszkańców – 2003	Liczba mieszkańców – 2015	Różnica
1.	miasto Choroszcz	5 541	5 648	107
2.	wieś Łyski	340	407	67
3.	wieś Babino	104	92	12
4.	wieś Barszczewo	401	474	-12
5.	wieś Czaplino	127	153	26
6.	wieś Dzikie Kolonia	54	104	50
7.	wieś Dzikie	139	178	39
8.	wieś Gaiowniki	103	140	37
9.	wieś Żółtki Kolonia	41	55	14
10.	wieś Żółtki	343	377	34
11.	wieś Izbiszczce	301	295	-6
12.	wieś Jeroniki	74	100	26
13.	wieś Klepacze	1 096	1 639	543
14.	wieś Konowaly	168	156	-12
15.	wieś Kościuki	117	114	-3
16.	wieś Krupniki	377	668	291
17.	wieś Kruszewo	222	197	-25
18.	wieś Majątek Rogowo	57	54	-3
19.	wieś Mińce	151	128	-23
20.	wieś Ogrodniki	77	92	-15
21.	wieś Oliszki	162	262	100
22.	wieś Pańki	345	336	-9
23.	wieś Porosły Kolonia	201	270	69
24.	wieś Porosły	372	595	223
25.	wieś Rogowo Kolonia	59	54	-5
26.	wieś Rogowo	235	222	-13
27.	wieś Rogówek	84	99	15
28.	wieś Ruszczany	148	155	7
29.	wieś Sienkiewiczze	125	174	49
30.	wieś Turczyn	19	21	2
31.	wieś Śliwno	130	155	25
32.	wieś Złotoria Cegielnia	92	0	-92
33.	wieś Złotoria	780	895	115
34.	wieś Zaczerlany	141	142	1
	Razem	12 726	14 451¹⁵	#

Źródło: Urząd Miejski w Choroszczy.

Analizując ruch naturalny ludności gminy Choroszcz, na przestrzeni ostatnich lat zauważyć można utrzymujący się mniej więcej na tym samym poziomie ujemny przyrost naturalny oscylujący w granicach -11.

Tabela 4. Ruch naturalny ludności miasta i gminy Choroszcz w latach 2012-2015

Lata	Małżeństwa	Urodzenia	Zgony		Przyrost naturalny
			Ogółem	w tym niemowląt	
2012	80	137	150	0	-13
2013	59	132	140	2	-8
2014	72	125	137	2	-13
2015	68	133	141	1	-8

¹⁵ Liczba ludności gminy Choroszcz ogółem nie jest zgodna z liczbą ludności z tabeli 2 ze względu na różne źródła danych.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

Saldo migracji na terenie gminy Choroszcz jest dodatnie. Szczególnie wysoki wskaźnik salda migracji odnotowuje się w miejscowościach sąsiadujących bezpośrednio z granicą miasta Białystok. W latach 2012-2015 na teren gminy corocznie wprowadzało się od 300 do 400 mieszkańców, głównie z Białegostoku.

Tabela 5. Ruch wędrowniczy ludności miasta i gminy Choroszcz w latach 2012-2015

Lata	Napływ				Odpływ				Saldo migracji wędrowniczej
	Razem	z miast	ze wsi	z zagranicy	Razem	do miast	do wsi	za granicę	+ / -
Ogółem									
2012	371	300	67	4	191	123	63	5	180
2013	398	343	54	1	172	121	42	9	226
2014	307	264	34	9	180	116	50	14	127
2015	334	271	63	–	233	119	114	–	101
Obszar miejski									
2012	99	50	45	4	86	41	41	4	13
2013	109	81	27	1	67	36	25	6	42
2014	97	79	11	7	78	43	27	8	19
2015	116	84	32	–	60	42	18	–	56
Obszar wiejski									
2012	272	250	22	0	105	82	22	1	167
2013	289	262	27	0	105	85	17	3	184
2014	210	185	23	2	102	73	23	6	108
2015	218	187	31	–	101	77	24	–	117

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

Porównując wskaźnik salda migracji na 1000 osób w gminie Choroszcz do innych gmin w powiecie białostockim, można zauważyć, że jest on niższy w relacji do gmin Wasilków i Juchnowiec Kościelny, stanowiących najpopularniejsze kierunki migracji ludności ze stolicy województwa podlaskiego.

Tabela 6. Saldo migracji na 1 000 osób w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin w powiecie białostockim w latach 2012-2014

Jednostka terytorialna	Rok		
	2012	2013	2014
Choroszcz	12,7	15,7	8,7
Choroszcz – miasto	2,3	7,3	3,3
Choroszcz – obszar wiejski	19,7	21,2	12,3
Juchnowiec Kościelny	11,8	14,0	10,5
Wasilków	16,2	9,8	12,1
Wasilków – miasto	10,7	7,0	7,9
Wasilków – obszar wiejski	28,7	16,1	21,4
Zabludów	4,5	4,4	5,4
Zabludów – miasto	0,4	-3,2	-3,2
Zabludów – obszar wiejski	6,1	7,2	8,7

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Odsetek mieszkańców gminy Choroszcz w wieku produkcyjnym utrzymuje się na podobnym poziomie, zarówno w mieście, jak i na wsi. Warto jednak podkreślić różnicę jaka występuje pomiędzy miastem a pozostałymi miejscowościami gminy Choroszcz w zakresie udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej strukturze ludności. Odsetek ten w mieście Choroszcz wynosi 19,3%, natomiast na pozostałym obszarze gminy – 16%. Jest to efekt napływu nowych mieszkańców, będących głównie w wieku produkcyjnym.

Traktując odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym jako wskaźnik starzenia się ludności gminy, można zauważyć, że pod tym względem gmina Choroszcz wypada słabiej niż gminy Wasilków i Juchnowiec Kościelny, które cechują się bardziej dynamicznym przyrostem liczby młodych mieszkańców.

Tabela 7. Struktura wiekowa mieszkańców miasta i gminy Choroszcz na tle wybranych gmin w powiecie białostockim w 2015 roku [w %]

Jednostka terytorialna	Obszar	Odsetek osób w wieku		
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
Choroszcz	Ogółem	18,5	64,1	17,4
	Miasto	17,2	63,4	19,3
	Wieś	19,3	64,5	16,2
Juchnowiec	Ogółem	20,0	65,5	14,4
Wasilków	Ogółem	19,8	64,8	15,4
	Miasto	19,5	65,1	15,4
	Wieś	20,6	64,1	15,4
Zabludów	Ogółem	17,9	62,6	19,5
	Miasto	17,1	67,6	15,3
	Wieś	18,2	60,7	21,1

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

1.3.2 Oświata

W chwili obecnej na terenie miasta i gminy Choroszcz funkcjonują następujące placówki oświatowe:

- Zespół Szkół w Choroszczy, w którego w skład wchodzi: Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Choroszczy (wraz ze Szkołą Filialną w Rogowie), Publiczne Gimnazjum im. Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Choroszczy, a także Publiczne Liceum Ogólnokształcące w Choroszczy (które, na mocy Uchwały Nr VI/45/2015 Rady Miejskiej w Choroszczy zakończy działalność 31 sierpnia 2017 r.),
- Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Kruszewie,
- Szkoła Podstawowa w Złotorii,
- Przedszkole Samorządowe im. Jana Pawła II w Choroszczy z oddziałami: w Barszczewie, Łyskach, Złotorii, Kruszewie i Klepaczach.

W czasie opracowywania niniejszego dokumentu, gmina Choroszcz podjęła działania zmierzające do uruchomienia na swoim terenie opieki na poziomie żłobka (utworzenie Żłobka Samorządowego w ramach Programu „MALUCH”, realizowanego przy wsparciu finansowym *Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „Maluch” – edycja 2016*, ogłoszonego przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

(art. 62 ustawy z dn. 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. z 2013 r. poz. 1457).

Opieka przedszkolna

Opiekę przedszkolną na terenie gminy prowadzi Przedszkole Samorządowe im. Jana Pawła II w Choroszczy. Przedszkole to posiada również pięć punktów zamiejscowych – w Barszczewie, Łyskach, Złotorii, Kruszewie i Klepaczach.

W roku szkolnym 2015/2016 obejmowało ono opieką 264 dzieci, w tym 147 uczęszczało do siedziby placówki w Choroszczy. W porównaniu do poprzedniego roku szkolnego 2014/2015, liczba dzieci objętych opieką przedszkolną na terenie gminy Choroszcz zmniejszyła się o 12 osób.

Tabela 8. Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną na terenie gminy Choroszcz w latach 2014/2015 i 2015/2016 (stan na 30 września 2014 i 2015 roku)

Przedszkole Samorządowe w Choroszczy	Oddziały PS w Choroszczy					
	Kruszewo	Klepacze	Złotoria	Łyski	Barszczewo	Razem
2014/2015						
Oddział „0” – 96*	–	–	–	Oddział „0” – 5	Oddział „0” – 31	Oddział „0” – 132
Poniżej „0” – 50*	Poniżej „0” – 17	Poniżej „0” – 9	Poniżej „0” – 16	Poniżej „0” – 15	Poniżej „0” – 37	Poniżej „0” – 144
Razem – 146	Razem – 17	Razem – 9	Razem – 16	Razem – 20	Razem – 68	Razem – 276
2015/2016						
Oddział „0” – 61	–	Oddział „0” – 5	–	Oddział „0” – 10	Oddział „0” – 24	Oddział „0” – 100
Poniżej „0” – 86	Poniżej „0” – 13	Poniżej „0” – 6	Poniżej „0” – 14	Poniżej „0” – 9	Poniżej „0” – 36	Poniżej „0” – 164
Razem – 147	Razem – 13	Razem – 11	Razem – 14	Razem – 19	Razem – 60	Razem – 264

* Liczba dzieci w oddziałach „zerowych” oraz w niższych grupach przedszkolnych.

Źródło: Sprawozdania z działalności szkół z terenu Gminy Choroszcz za lata 2014-2015, Urząd Miejski w Choroszczy.

Szkoły podstawowe

Do szkół podstawowych na terenie gminy Choroszcz roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało 640 dzieci (wraz z dziećmi z oddziałów zerowych), przy czym 521 to uczniowie Szkoły Podstawowej w Choroszczy. Do Szkoły Podstawowej w Kruszewie uczęszczało 54 dzieci, do placówki w Złotorii – 65. Liczba uczniów szkół podstawowych w gminie Choroszcz w ciągu ostatnich 3 lat wzrosła o blisko 80 osób, co jest efektem dodatniego salda migracji na teren gminy.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 9. Liczba uczniów w szkołach podstawowych na terenie gminy Choroszcz w latach szkolnych 2013-2016

Rok szkolny	Szkoły podstawowe w gminie Choroszcz			
	SP w Choroszczy	SP w	SP w Złotorii	Razem na początek roku
2013/2014	438	42	50	530
	Oddział „0” – 4** Poniżej „0” – 1**	Oddział „0” – 6* Poniżej „0” – 11*	Oddział „0” – 9* Poniżej „0” – 3*	Oddział „0” – 19* Poniżej „0” – 15*
2014/2015	471	38	55	564
	Oddział „0” – 6**	Oddział „0” – 19*	Oddział „0” – 15*	Oddział „0” – 40*
2015/2016	520	39	58	617
	Oddział „0” – 1**	Oddział „0” – 15*	Oddział „0” – 7*	Oddział „0” – 23*

* Liczba dzieci w oddziałach „zerowych” oraz w niższych grupach przedszkolnych. ** Wskazane wielkości odnoszą się do liczby dzieci w Szkole Filialnej w Rogowie.

Źródło: Sprawozdania z działalności szkół z terenu Gminy Choroszcz za lata 2013-2015, Urząd Miejski w Choroszczy.

Gimnazjum i liceum

Nauka na poziomie gimnazjalnym w gminie Choroszcz jest prowadzona w Zespole Szkół, w skład którego wchodzi Publiczne Gimnazjum w Choroszczy. W roku szkolnym 2015/2016 naukę w tej placówce pobierało 301 dzieci. Od 2008 roku rysuje się wyraźny trend spadku liczby uczniów Gimnazjum Publicznego w Choroszczy. Sytuacja ta może wynikać z decyzji rodziców zapisujących dzieci do gimnazjów zlokalizowanych na terenie miasta Białystok.

Tabela 10. Liczba uczniów w Publicznym Gimnazjum w Choroszczy w latach 2008-2015

30.09.2008	30.09.2009	30.09.2010	30.09.2011	30.09.2012	30.09.2013	30.09.2014	30.09.2015
408	386	345	346	346	335	310	301

Źródło: Sprawozdania z działalności szkół z terenu Gminy Choroszcz za lata 2008-2015, Urząd Miejski w Choroszczy.

Podobną sytuację spadku liczby uczniów odnotować można także w Publicznym Liceum w Choroszczy. Tendencja ta była głównym powodem podjęcia przez Radę Miejską w Choroszczy decyzji o stopniowym wygaszaniu placówki oraz ostatecznym jej zamknięciu z dniem 31 sierpnia 2017 r. (Uchwały Nr VI/45/2015 Rady Miejskiej w Choroszczy).

Tabela 11. Liczba uczniów w Publicznym Liceum w Choroszczy w latach 2008-2015

30.09.2008	30.09.2009	30.09.2010	30.09.2011	30.09.2012	30.09.2013	30.09.2014	30.09.2015
32	32	36	36	36	38	31	15

Źródło: Sprawozdania z działalności szkół z terenu Gminy Choroszcz za lata 2008-2015, Urząd Miejski w Choroszczy.

Sprawy związane z oświatą są prowadzone w gminie przez Zespół Obsługi Szkół w Choroszczy.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

1.3.3 Kultura, sport i rekreacja

Głównym animatorem życia kulturalnego w gminie Choroszcz jest Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy (do roku 2015 funkcjonujące pod nazwą Miejsko-Gminnego Centrum Kultury). Centrum prowadzi różnorodną działalność kulturalno-artystyczną, edukacyjną i wydawniczą, której celami są m.in.: wspieranie kultury lokalnej, integrowanie mieszkańców, dbanie o pamięć i szacunek dla wielokulturowej tradycji gminy Choroszcz¹⁶.

Centrum oferuje rozbudowaną ofertę zajęć, w tym m.in.: lekcje gry na pianinie, zajęcia plastyczne, lekcje tańca towarzyskiego i nowoczesnego, a także zajęcia biblioteczne. W Centrum odbywają się próby śpiewu solistek i solistów, zespołów muzycznych, folklorystycznych i chórów. Przy Centrum działają: zespół wokalny „Rytmy Czasu”, Chór Kameralny, a także zespoły folklorystyczne: „Klepaczanki” oraz „Narwianki”.

Centrum organizuje szereg imprez kulturalnych, w tym również imprezy cykliczne, których marka jest znana nie tylko społeczności gminy, ale także w regionie, w kraju i za granicą. Wśród imprez tych należy wymienić: Dni Choroszczy, Jarmark Dominikański organizowany w drugą niedzielę sierpnia na terenie parku przy Muzeum Wnętrz Pałacowych w Choroszczy, a także Międzynarodowy Dzień Ogórka w Kruszewie (organizowany w drugą niedzielę września). Ponadto do cyklicznych wydarzeń należą: Festiwal Pieśni Patriotycznej i Religijnej oraz Jam Session w Stajni. Poza wspomnianymi imprezami, Centrum organizuje również coroczne majówki (w tym uroczyste obchody uchwalenia Konstytucji 3 Maja, czy reaktywowany po latach w 2015 roku Dzień Flagi), obchody święta Wojska Polskiego i rocznice powstania styczniowego, a także wernisaże, przeglądy artystyczne, zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz konkursy. Średniorocznie, w kalendarzu wydarzeń kulturalnych Miejsko-Gminnego Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy zarejestrowanych jest ok. 200 imprez.

Tabela 12. Statystyki dotyczące imprez kulturalnych i ich uczestników w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w roku 2015

Jednostka terytorialna	2015				
	Liczba imprez	Liczba uczestników imprez	Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice ogółem	Zespoły artystyczne*	Członkowie zespołów artystycznych*
Choroszcz	219	50 053	1	7	126
Juchnowiec Kościelny	152	2 313	1	11	291
Wasilków	25	2 500	1	6	76
Zabłudów	187	11 146	5	10	82

*w związku z brakiem danych z 2015 roku statystyki pochodzą z roku 2014.

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

¹⁶ http://kultura.choroszcz.pl/?page_id=4555, data pobrania: kwiecień 2016.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Odnosząc liczbę imprez kulturalnych organizowanych na terenie gminy Choroszcz do liczby imprez w innych, porównywalnych gminach powiatu białostockiego, należy zauważyć, że Choroszcz wyróżnia się pozytywnie na tle gmin sąsiednich. Podobnie sytuacja wygląda biorąc pod uwagę skalę organizowanych imprez. Liczba uczestników wydarzeń w skali roku w przypadku Choroszczy jest najwyższa spośród wszystkich analizowanych jednostek samorządu terytorialnego; statystycznie, każde z wydarzeń kulturalno-artystycznych organizowanych w gminie Choroszcz zgromadziło średnio ok. 380 osób. Jeśli chodzi o liczbę zespołów artystycznych i ich członków, gmina Choroszcz do roku 2014 wyróżniała się w tym zakresie na tle innych gmin powiatu białostockiego: miała, co prawda jedną z niższych liczb grup artystycznych (przedostatnie miejsce w tabeli porównywanych gmin), ale liczba członków tych formacji sytuowała gminę na 2. miejscu od góry (na jeden zespół w gminie Choroszcz przypada średnio 18 członków).

Analizując poziom aktywności kulturalnej poszczególnych gmin należy także zauważyć, iż przytoczone dane zostały zebrane z oficjalnych raportów ośrodków kultury konkretnych jednostek terytorialnych, co nie odzwierciedla w pełni skali zjawiska aktywności artystycznej czy kulturalnej ich mieszkańców. Część z wydarzeń kulturalnych, artystycznych czy sportowych organizują bowiem organizacje pozarządowe, wspólnoty wyznaniowe, placówki oświatowe czy grupy nieformalne, i nie są to wydarzenia rejestrowane w statystykach. Od początku transformacji ustrojowej w Polsce, decentralizacja, w tym decentralizacja animacji kultury jest zjawiskiem stałym i nie poddającym się łatwym oraz prostym pomiarom. Przykładem tego są wydarzenia kulturalne inicjowane oddolnie i organizowane samodzielnie przez mieszkańców, bez wsparcia instytucjonalnego Urzędu Miejskiego czy Centrum Kultury w Choroszczy. Takimi imprezami są na przykład bale sylwestrowe, karnawałowe czy święta poszczególnych miejscowości (np. w gminie Choroszcz tego typu wydarzenia odbywają się w Klepaczach, czy Rogowie), Dni Sąsiada (w gminie Choroszcz w miejscowościach Gaj i Kolonia Gaj), a także akcje Wielkiego Sprzątania (w gminie Choroszcz w Dzikich czy Turczynie). Obecność i powszechność tych praktyk świadczy o dużej aktywności społecznej oraz kulturalno-artystycznej mieszkańców gminy.

Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy prowadzi również działalność wydawniczą, będąc wydawcą „Gazety w Choroszczy” (obecnie w formie bezpłatnego nieregularnika). Wydaje także informatory turystyczne, książki i reprodukcje twórców lokalnych oraz płyty grup muzycznych z terenu gminy. Na bieżącą działalność wydawniczą składają się liczne wydawnictwa akcydensowe – plakaty, ulotki i zaproszenia promujące wydarzenia kulturalne.

Przy Centrum w Choroszczy działa również Biblioteka Publiczna w Choroszczy z filiami w Barszczewie i Klepaczach. Przy Bibliotece Publicznej w Choroszczy działa Dyskusyjny Klub Książki, natomiast miłośnicy kina spotykają się w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Fabryka Moesa”¹⁷.

Księgozbiór bibliotek na terenie gminy Choroszcz liczy ponad 34 tysiące woluminów i jest mniej liczny w porównaniu do innych gmin powiatu białostockiego uwzględnionych w zestawieniu porównawczym. W 2015 roku w bibliotekach na terenie gminy Choroszcz

¹⁷ Na podstawie: http://kultura.choroszcz.pl/?page_id=4555, data pobrania: kwiecień 2016.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

zarejestrowanych było 943 czytelników, którzy wykazali jednak najwyższą aktywność czytelniczą w porównaniu z gminami uwzględnionymi w zestawieniu, mającą odzwierciedlenie w liczbie wypożyczonych książek.

Tabela 13. Statystyki dotyczące placówek bibliotecznych na terenie miasta i gminy Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2015

Jednostka terytorialna	Placówki biblioteczne [l. obiektów]	Księgozbiór [wol.]	Czytelnicy w ciągu roku [osoba]	Wypożyczenia na zewnątrz [wol.]
Choroszcz	3	34 603	943	32 838
Juchnowiec Kościelny	2	35 969	1 304	16 408
Wasilków	2	48 010	1 401	24 655
Zabludów	3	45 649	972	19 325

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

Charakteryzując wskaźniki dotyczące lokalnych zasobów bibliotecznych, a także stopnia korzystania z nich przez lokalną społeczność, warto odnieść się do średnich dla kraju i województwa podlaskiego. Pod względem liczby ludności na placówkę biblioteczną oraz liczby woluminów na 1000 ludności, gmina Choroszcz wypada słabiej niż statystyczna gmina w województwie i kraju. Liczba czytelników bibliotek na 1000 ludności w Choroszczy jest również niższa niż średnie dla województwa i kraju. Sytuacja ta jest związana z faktem, że młodzież i dorośli korzystają z zasobów bibliotecznych Białegostoku. Jednak pod względem liczby wypożyczeń księgozbioru na jednego czytelnika, gmina Choroszcz zdecydowanie wyprzedza nie tylko gminy w powiecie białostockim, ale również w województwie i w kraju.

Tabela 14. Wskaźniki dotyczące bibliotek na terenie miasta i gminy Choroszcz na tle Polski, województwa podlaskiego i wybranych gmin powiatu białostockiego w 2015 roku

Jednostka terytorialna	Ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej) [osoba]	Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności [wol.]	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności [osoba]	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach [wol.]
	2015			
Polska	4 113	3 379,7	162	18
Podlaskie	4 201	4 048	122	20,2
Choroszcz	4 904	2 351,9	64	34,8
Juchnowiec Kościelny	7 836	2 295,3	84	12,6
Wasilków	7 805	3 075,8	90	17,6
Zabludów	3 062	4 968,9	106	19,9

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Realizując swoje zadania, Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy współpracuje ze szkołami, wspólnotami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi.

Miejsko-Gminne Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy realizuje również działania gminy z zakresu upowszechniania aktywności fizycznej, sprawując nadzór nad następującymi obiektami sportowymi: boiskiem „Orlik” (w skład którego wchodzi: boisko do piłki nożnej, siatkówki oraz koszykówki, a w okresie zimowym: boisko do piłki nożnej i okresowo czynne lodowisko), Stadionem Miejskim, a także strzelnicą pneumatyczną prowadzoną przez Stowarzyszenie Pamięć i Tożsamość „Skala”, który to obiekt znajduje się w Zespole Szkół w Choroszczy. Od 2015 roku w Choroszczy reaktywowano listopadowe Biegi Niepodległości.

Według danych Banku Danych Lokalnych, rejestrowanych przez Główny Urząd Statystyczny, na terenie gminy Choroszcz funkcjonują 3 kluby sportowe, w których ćwiczy ogółem 112 osób. Pod względem liczby klubów sportowych gmina Choroszcz wypada nieco słabiej niż inne porównywalne gminy.

Tabela 15. Liczba oficjalnie zarejestrowanych klubów sportowych, ich członków i ćwiczących w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego

Jednostka terytorialna	2014			
	Kluby [szt.]	Członkowie [osoba]	Ćwiczący [osoba]	Sekcje [szt.]
Choroszcz	3	121	112	4
Juchnowiec Kościelny	6	250	267	7
Wasilków	4	178	302	8
Zabłudów	4	349	333	10

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS.

W oficjalnej statystyce nie uwzględniono jednak faktu istnienia w gminie Choroszcz 10 piłkarskich Ludowych Zespołów Sportowych. Należą do nich: „Narew” Żółtki, Siekierki, LZS Choroszcz, „Piorun” Pańki, Zaczerlany, Klepacze, „Promil” Barszczewo, „Lambada” Choroszcz, „Rajkom” Choroszcz oraz Izbiszczce.

Rysunek 2. Logotypy Piłkarskiej Ligi Gminnej w Choroszczy oraz lokalnych drużyn piłkarskich

Źródło: www.gazeta.choroszcz.pl/?p=13209.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Pierwsze wzmianki o Piłkarskiej Lidze Gminnej w Choroszczy wspominają o roku 1973, przy czym nieprzerwanie prowadzona jest ona przez pasjonatów sportu w Choroszczy od 1988 roku. W 10 drużynach choroskiej Ligi średniorocznie działa ok. 200 osób. Kluby te oraz ich członkowie rokrocznie uczestniczą w 18 kolejkach Ligi Gminnej; sezon piłkarski trwa od maja do października. Całość zmagani sportowców-amatorów jest rejestrowana na www.ligagminnaligspace.pl. Choroska Liga Gminna jest największą ligą LZS w województwie podlaskim. Jeśli więc oceniać całościowo poziom aktywności sportowej mieszkańców gminy Choroszcz, ogólna liczba osób zaangażowanych w aktywne, cykliczne spędzanie wolnego czasu związane ze sportem, wykracza znacznie poza 112 osób ćwiczących.

Podczas analizy aktywności kulturalno-sportowej mieszkańców gminy Choroszczy należy także wspomnieć o tym, że na terenie gminy istnieją świetlice wiejskie, w których mieszkańcy realizują samodzielnie zadania z zakresu kultury. Znajdują się one w następujących miejscowościach: Żółtki, Pańki, Rogowo, Rogówek, Klepacze, Barszczewo, Oliszki, Izbiszcz, a także Konowały. Świetlice wiejskie są przede wszystkim miejscami, które mieszkańcy wykorzystują na przykład do organizacji zabaw karnawałowych czy spotkań sołeckich. Liczba wydarzeń organizowanych w miejscowościach posiadających świetlice zależy od potrzeb lokalnych społeczności; w największych miejscowościach oscyluje ona od 4 do 5 w ciągu roku. Niejednokrotnie organizatorzy tych wydarzeń uzyskują doraźne wsparcie logistyczne od Miejsko-Gminnego Centrum Kultury i Sportu w Choroszczy (np. w postaci nagłośnienia, budowy sceny, przygotowania druków plakatów, ulotek).

1.3.4 Działalność organizacji pozarządowych

Na terenie gminy Choroszcz funkcjonuje 38 organizacji pozarządowych, w tym 4 fundacje (stan na koniec grudnia 2014 roku). Większość z nich zarejestrowana jest na terenie miasta. Organizacje pozarządowe w gminie Choroszcz stanowią ok. 10% wszystkich tego typu podmiotów działających w powiecie białostockim i ok. 1% funkcjonujących w województwie podlaskim.

Tabela 16. Liczba fundacji oraz stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Fundacje	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne
Województwo podlaskie	416	3 349
Powiat białostocki	37	344
Choroszcz (3)	4	34
Miasto	3	14
Obszar wiejski	1	20
Juchnowiec Kościelny (2)	6	39
Wasilków (3)	3	27
Zabłudów (3)	3	25

Źródło: Bank Danych Regionalnych, GUS.

Pod względem liczby organizacji pozarządowych, gmina Choroszcz przewyższa gminy Wasilków i Zabłudów. Spośród gmin uwzględnionych w zestawieniu porównawczym,

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

jedynie gmina Juchnowiec Kościelny cechuje się wyższym poziomem aktywności obywatelskiej.

Analizując wskaźnik obrazujący liczbę fundacji oraz stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców w gminie Choroszcz należy zauważyć, że jest on analogiczny do tego, który charakteryzuje cały powiat białostocki. A tendencja obecna w powiecie wskazuje na umiarkowaną aktywność społeczną mieszkańców.

Zakres działania organizacji pozarządowych na terenie gminy Choroszcz jest zróżnicowany, począwszy od upowszechniania sportu, promocję zdrowia, poprzez ochronę tożsamości kulturowej, aż po integrację społeczną. Zestawienie najbardziej aktywnych organizacji pozarządowych na terenie gminy Choroszcz ukazano w tabeli 17.

Tabela 17. Najbardziej aktywne organizacje pozarządowe z terenu miasta i gminy Choroszcz

Lp.	Nazwa organizacji	Profil działania
1.	Miejsko-Gminny Klub Sportowy NAREW Choroszcz	- popularyzowanie, rozwój i upowszechnianie sportu, zwłaszcza piłki nożnej
2.	Stowarzyszenie Mieszkańców Otuliny Parku Narwiańskiego	- integracja środowiskowa właścicieli nieruchomości położonych na terenie gminy, mająca na celu ochronę środowiska naturalnego
3.	Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Badminton Choroszcz”	- popularyzowanie, rozwój i upowszechnianie sportu, zwłaszcza badmintona
4.	Towarzystwo Przyjaciół Choroszczy	- kontynuowanie tradycji historycznych, - rozwijanie kultury - pobudzanie i popieranie twórczości artystycznej, działalności naukowej, popularyzatorskiej i oświatowej związanej z regionem
5.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Barszczewo w Barszczewie	- wspieranie rozwoju społecznego, kulturalnego, gospodarczego wsi Barszczewo i okolic - wspieranie demokracji i budowanie społeczeństwa obywatelskiego
6.	Stowarzyszenie „Warzywa Narwiańskie” w Śliwnie	- wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, w tym wspieranie aktywności obywateli - promocja lokalnych i regionalnych produktów
7.	Stowarzyszenie „Kruszewskie Warzywa Herbowe” w Kruszewie	- wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, w tym wspieranie aktywności obywateli - promocja lokalnych i regionalnych produktów
8.	Stowarzyszenie „Narwiańskie Przymaki” w Kościukach	- wspieranie rozwoju obszarów wiejskich, w tym wspieranie aktywności obywateli - promocja lokalnych i regionalnych produktów
9.	Stowarzyszenie Aktywizacji Mieszkańców Wsi „4R”	- rozwój obszarów wiejskich - zachowanie i ochrona środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego wsi - aktywizacja mieszkańców
10.	Stowarzyszenie Forum Inicjatyw Gminnych	- zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców - działania na rzecz demokracji i społeczeństwa obywatelskiego
11.	Ochotnicze Straże Pożarne (Choroszcz, Żółtki, Złotoria, Klepacze, Rogówek, Pańki, Izbiszcze, Kruszewo, Rogowo, Barszczewo)	- ochrona życia, zdrowia i mienia przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

12.	Stowarzyszenie Honorowych Dawców Krwi w Białymstoku – Oddział w Choroszczy	- organizowanie i wspieranie działań służących krwiodawstwu, pomoc honorowym dawcom krwi, propagowanie idei honorowego krwiodawstwa
13.	Związek Emerytów i Rencistów Koło Nr 15 w Choroszczy	- integracja środowiska emerytów i rencistów mająca na celu pomoc w odnalezieniu się w nowej rzeczywistości
14.	Związek Sybiraków Koło Terenowe Nr 15 w Choroszczy	- upamiętnianie losów zesłańców polskich - reprezentowanie i ochrona interesów członków
15.	Stowarzyszenie Pamięć i Tożsamość „SKAŁA”	- kształtowanie świadomości historycznej i kulturowej społeczeństwa - pielęgnowanie tradycji oraz dóbr kultury i obyczaju polskiego
16.	Fundacja „Choroszcz w Działaniu”	- działanie na rzecz dzieci i młodzieży - wspieranie rozwoju, edukacji oraz promowanie aktywności dzieci zdolnych, rozwijanie talentów
17.	Stowarzyszenie Gospodyń Domowych „KUMOSZKI”	- promocja obszarów wiejskich - propagowanie i podejmowanie działań na rzecz środowiska
18.	Stowarzyszenie „LAMBADA” Choroszcz	- promocja aktywności fizycznej poprzez sport – piłkę nożną

Źródło: Urząd Miejski w Choroszczy.

W gminie Choroszcz corocznie opracowuje się *Program współpracy z organizacjami pozarządowymi*. Jego głównym celem jest wyznaczenie kierunków budowania partnerstwa pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi, służącego rozpoznawaniu i zaspokajaniu potrzeb mieszkańców oraz wzmocnieniu roli aktywności obywatelskiej w rozwiązywaniu problemów lokalnych¹⁸. W *Programie* sformułowano również cele szczegółowe, które obejmują:

- upowszechnianie modelu realizacji zadań publicznych w drodze współpracy sektora obywatelskiego z samorządem lokalnym jako przynoszącego wymierne skutki w poprawie jakości życia mieszkańców gminy;
- określenie zasad współpracy oraz wyznaczenie jej obszarów;
- budowanie lokalnego społeczeństwa obywatelskiego i wspomaganie rozwoju społeczności lokalnej, w tym: a) wykorzystanie potencjału mieszkańców gminy poprzez wspieranie działań i inicjatyw obywatelskich podejmowanych na rzecz wspólnego dobra; b) promocja postaw obywatelskich i prospołecznych poprzez popularyzację dobrych praktyk; c) rozwijanie i umacnianie poczucia przynależności do lokalnej społeczności, a więc odpowiedzialności za siebie, swoje otoczenie, wspólnotę lokalną oraz jej tradycję; d) zwiększanie udziału mieszkańców gminy w definiowaniu i rozwiązywaniu lokalnych problemów;
- podnoszenie skuteczności i efektywności działań w sferze zadań publicznych poprzez stworzenie systemu stałej, partnerskiej współpracy przy ich realizacji, z jednoczesnym zapewnieniem na to środków finansowych;
- podejmowanie przedsięwzięć skierowanych do osób starszych.

¹⁸ *Program współpracy Gminy Choroszcz z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2016 rok.*

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

1.3.5 Pomoc społeczna

Zadania z zakresu pomocy społecznej na rzecz mieszkańców Gminy Choroszcz realizuje Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w ich wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Tabela 18. Przyczyny zgłaszania się o pomoc do Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Choroszczy w latach 2013-2015

L.p.	Przyczyny trudnej sytuacji życiowej	2013		2014		2015	
		Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach
1.	Ubóstwo	185	425	156	328	156	294
2.	Bezdomność	8	9	6	6	6	6
3.	Potrzeba ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietność	17	87	18	86	26	109
		10	56	10	55	8	43
4.	Bezrobocie	197	512	178	452	163	438
5.	Niepełnosprawność	157	345	153	317	147	309
6.	Długotrwała lub ciężka choroba	119	290	119	270	120	277
7.	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowaw. i prowadzenia gospod. domowego, w tym: - rodziny niepełne - rodziny wielodzietne	96	436	82	367	85	366
		37	116	33	98	38	110
		39	240	36	218	37	21
8.	Alkoholizm	21	52	27	54	31	47
9.	Narkomania	0	0	2	2	5	6
10.	Trudności w adaptacji do życia po wyjściu z zakładu karnego	6	7	6	6	3	6
11.	Zdarzenia losowe	1	4	0	0	1	2

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

Zadaniem pomocy społecznej jest także przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia się oraz integracji ze środowiskiem lokalnym. Dotyczy to zarówno pojedynczych osób, jak i całych rodzin. Spektrum oferowanych form pomocy i wsparcia jest związane z zaistnieniem przynajmniej jednego z następujących problemów czy dysfunkcji: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w prawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenia losowe i sytuacje kryzysowe, klęski żywiołowe i ekologiczne.

Rodzaj, forma i rozmiary świadczeń pomocy społecznej powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy oraz powinny odpowiadać celom i mieścić się w możliwościach organu świadczącego pomoc. Przyczyny zgłaszania się mieszkańców gminy Choroszcz do Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Choroszczy w przedziale lat 2013-2015 przedstawia tabela 18.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli, największa grupa świadczeniobiorców z gminy Choroszcz odczuwa problem bezrobocia – choć obserwuje się, że liczba osób korzystających z form pomocy związanych z tym problemem w ciągu ostatnich lat nieznacznie spada, jest to jednak wciąż największa grupa potrzebujących. W drugiej kolejności, odczuwalnym problemem społecznym wśród mieszkańców gminy Choroszcz jest nieradzenie sobie w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz w prowadzeniu gospodarstwa domowego, dalej niepełnosprawność oraz ubóstwo, a następnie długotrwała lub ciężka choroba. Warto przy tym zauważyć, że liczba osób z gminy Choroszcz borykających się ze wskazanymi niedogodnościami życiowymi spada, co może świadczyć o powolnym, ale jednak stopniowym radzeniu sobie z sytuacjami kryzysowymi przez mieszkańców gminy, to jednak pojawiły się nowe zjawiska, których wzrost może być znaczącym prognostykiem na przyszłość. Chodzi tu mianowicie o problem potrzeby ochrony macierzyństwa (skok z 86 przypadków w 2014 roku do 109 w 2015 roku), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w rodzinach niepełnych (wzrost z 98 przypadków w 2014 roku do 110 w 2015 roku), a także, nieobecna dotąd, w statystykach oficjalnych w gminie Choroszcz przemoc w rodzinie – rok 2015 był tym, w którym po raz pierwszy 3 rodziny zgłosiły się o pomoc z tej przyczyny; wsparciem zostało objętych ogółem 10 osób. Podobnie jest z coraz częstszym problemem nagłaśnianym w kraju, a mianowicie z narkomanią; według danych M-GOPS w Choroszczy w roku 2015 problem ten skłonił 5 rodzin (co przełożyło się na 6 osób) do sięgnięcia po pomoc tej instytucji.

Według opinii pracowników M-GOPS w Choroszczy, większość mieszkańców korzystających z pomocy, wielu trudnych sytuacji życiowych doświadcza po raz kolejny, co powoduje utrwalanie się określonych problemów. Co więcej, dotyczący daną rodzinę czy konkretną osobę problem rodzi następne. Na przykład, długotrwałe ubóstwo wymusza zmianę stylu życia rodziny, powoduje wzrost poczucia beznadziejności i negatywnie wpływa na kierunek podejmowanych decyzji. Często może oznaczać rezygnację z zakupu niezbędnych dóbr, co w rezultacie powoduje pogłębienie się zaistniałych trudności, a te wymagają kolejnych nakładów finansowych. Brak możliwości rekompensowania kolejnych potrzeb powoduje drastyczny spadek poziomu życia rodziny, prowadzi do powstawania zaniedbań w sprawach wychowawczych i opiekuńczych. Może to powodować powstawanie kolejnych niekorzystnych zjawisk: alkoholizmu, przemocy w rodzinie, osłabienia więzi rodzinnych czy nawet przestępczości. Niepokojącym zjawiskiem jest też dziedziczenie biedy i negatywnych wzorców. Od 2013 roku w gminie Choroszcz, według danych M-GOPS, układ przyczyn zgłaszania się po pomoc społeczną praktycznie nie ulega zmianie. Ten

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

fakt może być wskazówką do podejmowania określonych przedsięwzięć, aby zapobiegać lub minimalizować te negatywne zjawiska w przyszłości. Jak wynika z danych M-GOPS w Choroszczy, w ostatnim czasie liczba rodzin potrzebujących pomocy tej instytucji stopniowo spada (odpowiednio: z 412 w 2013 do 354 rodzin w 2015 roku), ale liczba pojedynczych osób objętych pomocą jest wyższa (z 918 w 2014 roku do 947 w roku 2015). Szczegółowo obrazuje to tabela 19.

W odniesieniu do odsetka mieszkańców gminy Choroszcz objętych pomocą, dane ukazują, że w roku 2015 6,5% ogółu mieszkańców gminy było objętych wsparciem pomocy społecznej, i jest to poziom zbliżony do roku poprzedniego (2014 – 6,4%), ale niższy niż dwa lata wstecz (2013 – 8,0%).

Tabela 19. Liczba rodzin oraz osób indywidualnych objętych pomocą społeczną w gminie Choroszcz w latach 2013-2015

Mieszkańcy gminy Choroszcz korzystający z pomocy Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej	Rok		
	2013	2014	2015
Liczba mieszkańców gminy	14 150	14 267	14 445
Liczba rodzin objętych pomocą społeczną	402	412	354
Liczba osób w tych rodzinach	1 136	918	947

Źródło: opracowano na podst. sprawozdań M-GOPS w Choroszczy.

Analizując powyższe dane zauważyć można, że liczba osób objętych pomocą społeczną w gminie Choroszcz od 2013 roku wykazuje tendencję malejącą, co świadczyć może o stopniowej poprawie warunków życia ludności zamieszkującej ten obszar. Należy jednak uwzględnić fakt, że na wyniki te miała wpływ zmiana przepisów w zakresie pomocy społecznej. Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. 2004 nr 64 poz. 593) zwróciła większą uwagę na pomoc w formie pracy socjalnej czy kontraktu socjalnego.

Zadania pomocy społecznej realizowane przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy polegają w szczególności na: przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń, organizowaniu pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwijaniu infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Przypisane ustawowo zadania M-GOPS z zakresu pomocy społecznej są albo zadaniami własnymi lub zadaniami zleconymi.

W gminie Choroszcz M-GOPS najczęściej realizacji następujące formy pomocy i wsparcia potrzebujących mieszkańców:

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

- zasilki stałe:

Liczba rodzin pobierających zasiłki stałe na terenie gminy Choroszcz pozostaje mniej więcej na tym samym poziomie na przestrzeni lat 2013 -2015, i sięga 80 jednostek, co przekłada się na liczbę osób w rodzinach oscylującą między 93-97.

Tabela 20. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz pobierających zasiłki stałe w latach 2013-2015

Liczba mieszkańców gminy Choroszcz objętych wsparciem M-GOPS w zakresie zasiłków stałych	Rok		
	2013	2014	2015
Liczba rodzin	82	84	80
w tym liczba osób w tych rodzinach	97	99	93

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

- zasilki celowe:

Liczba osób, które otrzymały zasiłki celowe zmniejszała się w ostatnich latach. W 2013 z tego rodzaju pomocy społecznej skorzystało 258 rodzin (co przekładało się na 626 osób), a w 2015 już tylko 186 (obejmujących łącznie 557 osób z terenu gminy).

Tabela 21. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz pobierających zasiłki celowe stałe w latach 2013-2015

Liczba mieszkańców gminy Choroszcz objętych wsparciem M-GOPS w zakresie zasiłków celowych stałych	Rok		
	2013*	2014	2015
Liczba rodzin	258	230	186
w tym liczba osób w tych rodzinach	626	563	557

* łącznie z zasiłkami celowymi na żywność.

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

Zasiłki celowe stałe były udzielone na zakup odzieży, żywności, opału, leków, przyborów szkolnych itp. Formy świadczonej pomocy wynikają bezpośrednio z podań składanych przez interesantów pomocy społecznej.

- zasilki okresowe:

Z kolejnej formy wsparcia M-GOPS w Choroszczy, jaką stanowią zasiłki okresowe, w latach 2013-2015 korzystały średniorocznie 172 rodziny, co obejmowało średnio 396 osób. We wskazanym okresie obserwuje się spadek liczby rodzin i osób, które korzystało z tej formy wsparcia w latach 2013-2015.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 22. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz pobierających zasiłki okresowe w latach 2013-2015

Liczba mieszkańców gminy Choroszcz objętych wsparciem M-GOPS w zakresie zasiłków okresowych	Rok		
	2013	2014	2015
Liczba rodzin	190	168	158
w tym liczba osób w tych rodzinach	449	359	381

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

- dożywianie, posiłek:

Popularną formą wsparcia udzielonego przez M-GOPS w Choroszczy jest także dożywianie. W latach 2013-2015 skorzystało z niej średniorocznie ponad 600 rodzin, w tym ok. 200 dzieci w szkołach na terenie gminy. Obserwuje się jednak, że liczba rodzin i osób objętych tą formą pomocy na przestrzeni ostatnich trzech lat sukcesywnie zmniejsza się.

Tabela 23. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz korzystających ze wsparcia w zakresie dożywiania i posiłków w latach 2013-2015

Liczba mieszkańców gminy Choroszcz objętych wsparciem M-GOPS w zakresie dożywiania i posiłków	Rok		
	2013	2014	2015
Liczba osób objętych programem pomoc państwa w zakresie dożywiania ogółem	681	619	547
w tym liczba dzieci w szkołach	270	202	196

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

- pobyt osób skierowanych do Domu Pomocy Społecznej:

Kolejnym działaniem M-GOPS w Choroszczy jest kierowanie i finansowanie pobytu mieszkańców gminy do domów pomocy społecznej. W ostatnich trzech latach, każdego roku takie skierowanie otrzymywało od 18 do 20 mieszkańców gminy.

Tabela 24. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz skierowanych do Domu Pomocy Społecznej w latach 2013-2015

Liczba mieszkańców gminy Choroszcz skierowanych do Domów Pomocy Społecznej przez M-GOPS w Choroszczy	Rok		
	2013	2014	2015
Liczba osób przebywających w DPS	18	18	20
Liczba świadczeń	184	164	198

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Odrębnym systemem świadczeń oferowanych w ramach pomocy społecznej, realizowanym przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy, jest system świadczeń rodzinnych. W jego skład wchodzi: zasiłek rodzinny oraz dodatki do niego, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka (tzw. becikowe), świadczenia opiekuńcze (zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy oraz zasiłek dla opiekuna). Od 2004 roku system świadczeń rodzinnych utworzony został jako system pozaubezpieczeniowych świadczeń socjalnych.

Szczegółowy zakres wsparcia udzielonego przez M-GOPS w Choroszczy mieszkańcom gminy Choroszcz w ramach zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami w latach 2013-2015 przedstawia tabela 25.

Tabela 25. Liczba świadczeń udzielonych mieszkańcom gminy Choroszcz w ramach zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami w latach 2013-2015

Rodzaj świadczenia	Rok		
	2013	2014	2015
	Liczba świadczeń		
Zasiłek rodzinny	10 680	10 223	9 659
Dodatki do zasiłku rodzinnego	5 513	5 183	4 828
Razem	16 193	15 406	14 487

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

Liczba przyznanych zasiłków rodzinnych mieszkańcom gminy Choroszcz średniorocznie wynosi ok. 10 tys. zł rocznie, a przyznanych dodatków do tych zasiłków sięga średniorocznie ok. 5 tys. zł. W ostatnich latach obserwuje się spadek liczby rodzin korzystających z tej formy wsparcia.

Z kolei liczba osób w gminie Choroszcz zgłaszających się po becikowe wzrosła w 2015 roku w porównaniu do roku poprzedniego, i wynosiła 109.

Tabela 26. Zakres jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka tzw. becikowe udzielone mieszkańcom gminy Choroszcz w latach 2013-2015

Rodzaj świadczenia	Rok		
	2013	2014	2015
	Liczba świadczeń		
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	99	99	109

Źródło: dane Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Choroszczy.

W zakres wsparcia udzielanego przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy włączony jest także cały system świadczeń opiekuńczych. Składają się na niego następujące świadczenia szczegółowe: zasiłek pielęgnacyjny, specjalny zasiłek opiekuńczy, świadczenie pielęgnacyjne. Szczegółową ewidencję rodzin oraz osób objętych tym rodzajem wsparcia w gminie Choroszcz w latach 2013-2015 przedstawia tabela 27.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 27. Szczegółowa ewidencja świadczeń opiekuńczych udzielonych mieszkańcom gminy Choroszcz przez M-GOPS w latach 2013-2015

Rodzaj świadczenia opiekuńczego	Rok					
	2013		2014		2015	
	Liczba osób objętych wsparciem	Liczba udzielonych świadczeń	Liczba osób objętych wsparciem	Liczba udzielonych świadczeń	Liczba osób objętych wsparciem	Liczba udzielonych świadczeń
Zasiłek pielęgnacyjny	390	4 685	398	4 784	409	4 904
Specjalny zasiłek opiekuńczy	2	21	4	43	10	79
Świadczenie pielęgnacyjne	39	517	41	480	45	537

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

Z zasiłku pielęgnacyjnego w gminie Choroszcz korzysta średniorocznie ok. 400 osób, które łącznie pobierają ok. 4800 świadczeń. Liczba osób korzystających z tej formy wsparcia wykazuje tendencję wzrostową w latach 2013-2015. Wzrasta również liczba osób pobierających specjalny zasiłek opiekuńczy – z 2 w 2013 roku do 10 w 2015 roku. Także świadczeniem pielęgnacyjnym obejmowanych jest coraz więcej osób z terenu gminy Choroszcz – w 2013 roku z tej formy wsparcia korzystało 39 mieszkańców, a w 2015 już 45.

Od 2014 roku Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy zajmuje się także ustalaniem i wypłacaniem zasiłków dla opiekunów. Szczegółowy zakres udzielania owego świadczenia mieszkańcom gminy Choroszcz w latach 2014-2015 przedstawia tabela 28.

Tabela 28. Zakres udzielana zasiłków dla opiekunów w gminie Choroszcz w latach 2013-2015

Rodzaj świadczenia	Rok			
	2014		2015	
	Liczba osób objętych wsparciem	Liczba udzielonych świadczeń	Liczba osób objętych wsparciem	Liczba udzielonych świadczeń
Zasiłek dla opiekuna	9	238	8	104

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

Z tej formy wsparcia w 2014 roku skorzystało 9 osób, które łącznie pobrało 238 świadczeń, jednak w roku 2015 liczba udzielonych świadczeń zmniejszyła się do 104.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Fundusz alimentacyjny jest kolejnym rodzajem wsparcia, realizowanym przez gminę Choroszcz poprzez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy (wsparcie to funkcjonuje w kraju od 2008 roku). Szczegółowy zakres udzielenia tego rodzaju wsparcia mieszkańcom gminy Choroszcz w latach 2013-2015 przedstawia tabela 29.

Tabela 29. Zakres udzielonych świadczeń z funduszu alimentacyjnego w gminie Choroszcz w latach 2013-2015

Fundusz alimentacyjny	Rok		
	2013	2014	2015
Liczba osób (dzieci) uprawnionych do otrzymania świadczenia	79	79	78
Liczba udzielonych świadczeń	993	845	937

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Choroszczy.

Od stycznia 2015 roku, weszła w życie ustawa o Karcie Dużej Rodziny. Karta ma zasięg ogólnopolski i umożliwia korzystanie członkom rodzin wielodzietnych ze zniżek oferowanych przez podmioty publiczne i niepubliczne. Karty Dużej Rodziny w gminie Choroszcz w 2015 roku zostały wydane 83 rodzinom, co przełożyło się na 420 indywidualnych osób.

1.3.6 Ochrona zdrowia

Gmina Choroszcz, jako jeden z wielu elementów systemu ochrony zdrowia w Polsce, wspiera swoich mieszkańców w podejmowaniu prozdrowotnych decyzji, by potęgować wartość jaką jest zdrowie oraz w pełni wykorzystywać je jako środek do osiągnięcia lepszej jakości życia.

O zdrowie mieszkańców gminy Choroszcz zabiega również sama społeczność lokalna – na terenie gminy zarejestrowane są dwie organizacje pozarządowe, których obszar działalności dotyczy ochrony zdrowia psychicznego. Są to: Fundacja Zrozumienie oraz Stowarzyszenie na rzecz Rehabilitacji Psychiatrycznej „Szansa”. Ponadto w gminie działa także nieformalna grupa Amazonki z Choroszczy¹⁹ oraz oddział terenowy Stowarzyszenia Honorowych Dawców Krwi.

Współczesne analizy skuteczności działań podejmowanych w obszarze ochrony zdrowia, w odniesieniu do ponoszonych nakładów finansowych jednoznacznie wskazują, iż większe korzyści w dłuższej perspektywie czasowej, jednocześnie przy niższych kosztach przynoszą działania zapobiegawcze, a nie naprawcze. Lokalna polityka zdrowotna prowadzona przez Urząd Miejski w Choroszczy ma charakter profilaktyczny. Głównie w tym zakresie podejmowane są zadania dotyczące prewencji wczesnej i pierwotnej. W placówkach oświatowych gminy, na wszystkich etapach edukacji, wprowadzane są zajęcia edukacyjne poruszające tematykę zdrowia. Realizowana jest edukacja dietetyczna, z zakresu higieny jamy ustnej, a od 2016 roku również z zakresu profilaktyki nowotworowej, opartej na *Europejskim kodeksie walki z rakiem*. Co roku, na początku sezonu grypowego, organizowane są akcje szczepień przeciw grypie wśród populacji geriatrycznej; bezpłatne

¹⁹ Na dzień 09.06.2016 r. trwa procedura zmierzająca do nadania grupie statusu stowarzyszenia formalnego.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

szczepienia przysługują osobom powyżej 65. roku życia. Urząd Miejski w Choroszczy włącza się także w coroczne obchody Światowego Dnia Zdrowia, organizując spotkania promujące zdrowy styl życia (np. Dzień dla Zdrowia), zachęcające do wykonywania badań przesiewowych. W ramach profilaktyki trzeciej fazy, na wniosek mieszkanek Choroszczy, wspierano zajęcia usprawniające dla kobiet będących po zabiegu mastektomii.

Urząd Miejski w Choroszczy ma świadomość, że pomimo iż efekty działań podejmowanych obecnie nie będą mierzalne w sposób bezpośredni oraz będą oddalone w czasie, jednak polityka zdrowotna powinna mieć charakter długookresowy, a poszczególne działania powinny być konsekwentnie wdrażane w kolejnych latach.

Opieka medyczna w gminie Choroszcz zapewniana jest przez szereg świadczeniodawców. Świadczenia z rodzaju podstawowej opieki zdrowotnej, refundowane ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia, udzielane są przez:

- Niepubliczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej MEDICUS s.c. w Choroszczy,
- Niepubliczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej DUO-MED Beata Czerwińska w Konowałach,
- Niepubliczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej DUO-MED Beata Czerwińska w Złotorii.

W 2015 roku wspomniane podmioty opieki zdrowotnej udzieliły łącznie 28 209 porad mieszkańcom gminy.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 roku deklaracje do podmiotów leczniczych podstawowej opieki zdrowotnej, zlokalizowanych na terenie gminy Choroszcz, złożyły 7 102 osoby²⁰. Oznacza to, że prawdopodobnie reszta mieszkańców gminy (ok. 7 000 osób) swoje deklaracje złożyła do podmiotów leczniczych podstawowej opieki zdrowotnej na terenie miasta Białystok.

Ambulatoryjną Opiekę Specjalistyczną, finansowaną ze środków publicznych na terenie gminy zapewnia Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej RADIOLOGICA. W podmiocie tym, w trybie ambulatoryjnym, udzielane są świadczenia z zakresu rezonansu magnetycznego oraz tomografii komputerowej. Świadczenia z rodzaju leczenia stomatologicznego udzielane są przez 14 podmiotów leczniczych.

Usługi szpitalne na terenie gminy Choroszcz są świadczone przez Samodzielny Publiczny Psychiatryczny Zakład Opieki Zdrowotnej im. dr. Stanisława Deresza. Realizuje on świadczenia z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień oraz świadczenia neurologiczne. Do dyspozycji placówki pozostaje 108 lekarzy, 287 pielęgniarek oraz 205 osób innego personelu medycznego.

---

²⁰ Informację pozyskano z Urzędu Wojewódzkiego, a została ona przygotowana na podstawie przekazanych przez podmioty lecznicze sprawozdań MZ-11 za rok 2015.

1.4 Sytuacja gospodarcza w gminie Choroszcz – analiza danych zastanych

1.4.1 Działalność gospodarcza

W gminie Choroszcz w 2015 roku do rejestru REGON było wpisanych 1 299 podmiotów gospodarczych. Większość z nich (826) to podmioty zlokalizowane na obszarze wiejskim gminy.

Analizując ich strukturę według grup rodzaju działalności PKD 2007 należy zauważyć, że w 2015 roku 74% podmiotów sklasyfikowanych było w grupie – „pozostała działalność”, natomiast 25% w grupie – przemysł i budownictwo. Zaledwie 1,5% stanowiły podmioty w grupie rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.

W porównaniu z 2012 rokiem, nastąpił wzrost zarejestrowanych podmiotów o 130 jednostek, głównie ze względu na wzrost o 136 liczby podmiotów sklasyfikowanych w grupie „pozostała działalność”²¹. W latach 2012-2015 regularny spadek był notowany wśród podmiotów działających w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie. W 2015 roku, w porównaniu z rokiem 2012, liczba tych jednostek spadła o 15 (co stanowiło 44% stanu z 2012 roku).

Tabela 30. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według grup rodzaju działalności PKD 2007 w gminie Choroszcz w latach 2012-2015

Grupa rodzaju działalności PKD 2007	Choroszcz				Choroszcz – miasto				Choroszcz – obszar wiejski			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Ogółem	1 169	1 237	1 284	1 299	450	458	490	473	719	779	794	826
Rolnictwo, leśnictwo, Łowiectwo i rybactwo	34	32	22	19	7	7	5	5	27	25	17	14
Przemysł i budownictwo	311	311	321	320	111	106	112	106	200	205	209	214
Pozostała działalność	824	894	941	960	332	345	373	362	492	549	568	598

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2016.

Dla określenia pozycji gospodarczej gminy Choroszcz, jej sytuację ekonomiczną porównano z wybranymi gminami powiatu białostockiego: Juchnowcem Kościelnym, Wasilkowem i Zabłudowem.

W 2015 roku podmioty gospodarcze w gminie Choroszcz stanowiły 10,5% wszystkich podmiotów powiatu białostockiego. Więcej podmiotów zlokalizowanych było w gminie Juchnowiec Kościelny (13,4% wszystkich podmiotów powiatu białostockiego) oraz Wasilków (13,3%), co może świadczyć o tym, że Choroszcz cechuje się niższym poziomem

²¹ Należy zaznaczyć, że w grupie „pozostała działalność”, szczególne znaczenie w gminie Choroszcz mają podmioty przypisane do sekcji G – handel hurtowy i detaliczny.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

przedsiębiorczości niż dwie porównywane gminy. Zdecydowanie niższa liczba podmiotów występowała natomiast w gminie Zabłudów (stanowiły one zaledwie 5,2% wszystkich podmiotów powiatu białostockiego). Jak wcześniej wskazano, w gminie Choroszcz więcej podmiotów zlokalizowanych jest na obszarach wiejskich i taka sytuacja występuje w przypadku wszystkich grup rodzajów działalności PKD 2007.

Tabela 31. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według grup rodzajów działalności PKD 2007 w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2015 roku

Jednostka terytorialna	Ogółem		Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo		Przemysł i budownictwo		Pozostała działalność	
	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]
Woj. podlaskie	99 309	100,0	2 975	100,0	21 344	100,0	74 990	100,0
Powiat białostocki	12 369	12,5	363	12,2	3 179	14,9	8 827	11,8
Choroszcz	1 299	10,5	19	5,2	320	10,1	960	10,9
Choroszcz – miasto	473	3,8	5	1,4	106	3,3	362	4,1
Choroszcz – obszar wiejski	826	6,7	14	3,9	214	6,7	598	6,8
Juchnowiec Kościelny	1 654	13,4	24	6,6	377	11,9	1 253	14,2
Wasilków	1 643	13,3	38	10,5	409	12,9	1 196	13,5
Wasilków – miasto	1 059	8,6	8	2,2	267	8,4	784	8,9
Wasilków – obszar wiejski	584	4,7	30	8,3	142	4,5	412	4,7
Zabłudów	648	5,2	14	3,9	219	6,9	415	4,7
Zabłudów – miasto	199	1,6	4	1,1	74	2,3	121	1,4
Zabłudów – obszar wiejski	449	3,6	10	2,8	145	4,6	294	3,3

*udział procentowy dla gmin został odniesiony do wielkości dla powiatu białostockiego.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS 2016.

Dominacja podmiotów gospodarczych w gminie Choroszcz na terenach wiejskich jest związana z przebiegiem drogi krajowej S8, która prowadzi przez wsie: Porosły, Łyski, Jeroniki, Żółtki, Złotorię, Babino, omijając miasto Choroszcz, a wzdłuż której zlokalizowana jest znaczna liczba przedsiębiorstw.

Jednym z mierników wskazujących na poziom przedsiębiorczości mieszkańców danego obszaru, jest wskaźnik liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców. Poziom tego wskaźnika w gminie Choroszcz przewyższa zarówno poziom dla województwa podlaskiego, jak i powiatu białostockiego. W 2015 roku na 10 tys. mieszkańców województwa przypadało 835 podmiotów, natomiast w gminie Choroszcz – 883 jednostki. Wskaźnik ten był wyższy na obszarach wiejskich – 926, a niższy w mieście – 817. Jednak na tle wybranych do analizy gmin powiatu białostockiego: Juchnowca Kościelnego i Wasilkowa, w gminie Choroszcz przypadało zdecydowanie mniej podmiotów na 10 tys. mieszkańców (na ostatnim miejscu na tej liście sytuuje się Zabłudów). Mieszkańcy

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

gminy Juchnowiec Kościelny i Wasilków wykazywali się zdecydowanie najwyższą przedsiębiorczością (na 10 tys. mieszkańców przypadało analogicznie 1 055 i 1 053 podmioty). Prawdopodobnie związane jest to z dobrą komunikacją obydwu gmin ze stolicą województwa (także z dostępnością komunikacji miejskiej). Nie bez znaczenia jest także fakt, iż Juchnowiec i Wasilków są skomunikowane z Białymstokiem drogami wojewódzkimi i powiatowymi, natomiast Choroszcz głównie drogą krajową, zarządzaną przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad, co ogranicza dostęp do informacji odnośnie do planowanej szczegółowej infrastruktury drogowej i formalno-prawnych uwarunkowań, a jest to kluczowe z punktu widzenia lokacji firm w otoczeniu drogi krajowej. Podobnie jest obecnie z przebiegiem trasy S19 (w tym Południowej Obwodnicy Białegostoku), który nie jest jeszcze szczegółowo ustalony. Fakt ten może wstrzymywać decyzje potencjalnych inwestorów o lokalizacji podmiotów gospodarczych w gminie Choroszcz.

Na dynamikę i tempo zmian podmiotów gospodarczych wskazują także dwa kolejne wskaźniki: liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności oraz liczba jednostek wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności. W 2015 roku w województwie podlaskim na 10 tys. osób zarejestrowano 72 podmioty, natomiast w powiecie białostockim 79. W zakresie tego miernika, mieszkańcy gminy Choroszcz wykazują się tym samym poziomem aktywności gospodarczej co przeciętny mieszkaniec województwa, jednak niższym niż średnia dla powiatu białostockiego. Ponadto aktywność ta spadła w latach 2012-2015 (z 98 do 72 podmiotów). Wyższy, niż w gminie Choroszcz, poziom aktywności przejawiają mieszkańcy wszystkich uwzględnionych w porównaniach gmin.

Tabela 32. Wskaźniki podmiotów gospodarki narodowej w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w latach 2012-2015

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności				Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności				Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
POLSKA	1 032	1 057	1 071	1 089	93	95	93	94	65	70	79	76
Województwo podlaskie	790	808	825	835	79	73	77	72	53	58	58	61
Powiat białostocki	776	804	835	850	87	80	87	79	54	57	61	65
Choroszcz (3)	817	853	881	883	98	82	102	72	56	51	79	67
Choroszcz – miasto (4)	786	792	851	817	84	52	119	57	61	38	73	83
Choroszcz – obszar wiejski (5)	838	893	900	926	108	102	91	82	52	59	83	56
Juchnowiec Kościelny (2)	965	1001	1049	1 055	101	99	121	83	57	61	72	73
Wasilków (3)	956	994	1023	1 053	123	112	116	119	72	72	81	86
Wasilków – miasto (4)	904	930	970	989	114	108	118	116	75	68	75	90
Wasilków – obszar wiejski (5)	1 074	1 136	1 140	1 191	141	122	112	126	66	80	95	79
Zabludów (3)	604	641	676	705	71	80	83	86	58	50	61	63
Zabludów – miasto (4)	695	717	764	794	84	72	125	104	56	52	64	76
Zabludów – obszar wiejski (5)	570	612	643	672	67	82	67	79	59	49	60	58

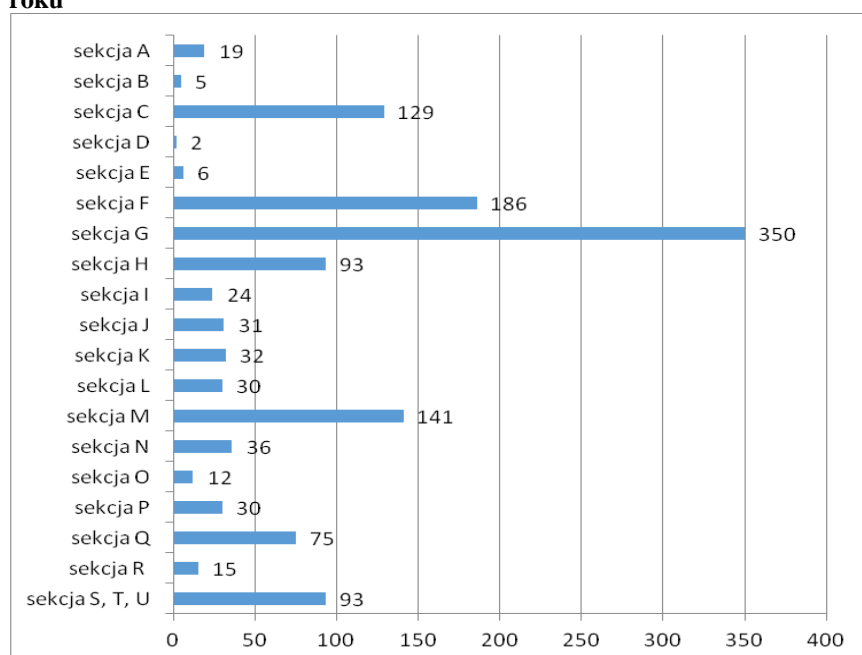
Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2016.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Wskaźnik likwidacji podmiotów gospodarczych w gminie Choroszcz wzrósł w 2015 roku w porównaniu z rokiem 2012 o 11 podmiotów na 10 tys. ludności. Nieco wyższy wskaźnik występował w tym okresie w Juchnowcu (16 podmiotów na 10 tys. ludności) i Wasilkowie (14 podmiotów na 10 tys. ludności), oraz ponad dwukrotnie niższy w Zabłudowie (5 podmiotów na 10 tys. ludności).

Jeśli chodzi o profil działalności, spośród 1 299 podmiotów funkcjonujących w gminie Choroszcz w 2015 roku, zdecydowanie dominowała branża usługowa. Największy udział miały podmioty należące do sekcji G – handel hurtowy i detaliczny (350 podmiotów). Na kolejnych pozycjach plasowało się budownictwo (sekcja F, 186 podmiotów), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (sekcja M, 141 podmioty). Natomiast 129 podmiotów specjalizowało się w przetwórstwie przemysłowym (sekcja C).

Rysunek 3. Struktura podmiotów²² według sekcji PKD 2007²³ w gminie Choroszcz w I kwartale 2016 roku

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS 2016.

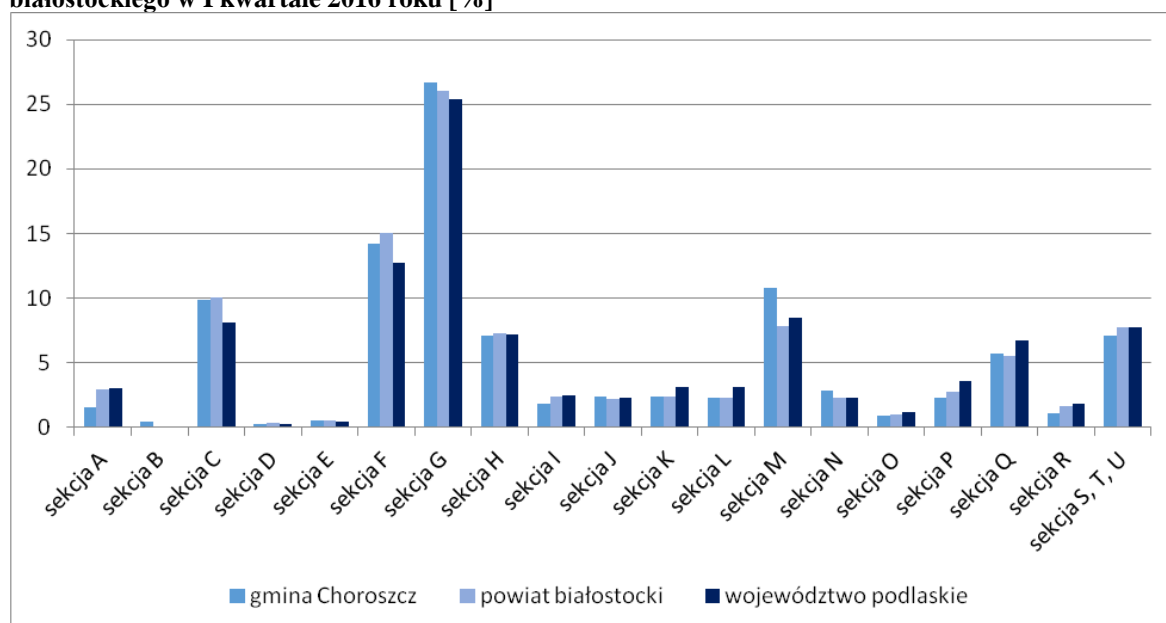
²² Podmioty obejmują osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

²³ Sekcje: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Struktura podmiotów wpisanych do rejestru REGON według sekcji wskazuje, że w gminie Choroszcz utrzymuje się podobna tendencja jak w całym województwie podlaskim oraz powiecie białostockim. Największy udział mają podmioty z sekcji G – handel hurtowy i detaliczny (26,7% dla gminy Choroszcz, 26% dla powiatu białostockiego oraz 25,4% dla województwa podlaskiego). W następnej kolejności plasują się podmioty z sekcji F – budownictwo (14,2% podmiotów w tej sekcji wśród wszystkich podmiotów w gminie Choroszcz, 15% – w powiecie białostockim oraz 12,7% w województwie podlaskim). Znacznym udziałem podmiotów, zarówno w gminie Choroszcz, jak i w województwie oraz powiecie, charakteryzuje się przetwórstwo przemysłowe (odpowiednio: 9,9% dla Choroszcz, 10% dla powiatu białostockiego i 8,1% dla województwa podlaskiego), jak również działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (odpowiednio 10,8%, 7,8% i 8,5%).

Rysunek 4. Podmioty według sekcji PKD w gminie Choroszcz na tle województwa podlaskiego i powiatu białostockiego w I kwartale 2016 roku [%]

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS 2016.

Istotną kwestią determinującą sytuację ekonomiczną w danej gminie jest struktura podmiotów według klas wielkości. W polskiej gospodarce dominują podmioty najmniejsze, zatrudniające do 9 osób (1 668 na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2015 roku). Taka sytuacja występuje także w województwie podlaskim i powiecie białostockim, aczkolwiek liczba mikroprzedsiębiorstw, przypadająca na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym jest znacznie niższa niż w Polsce ogółem – w 2015 roku odpowiednio: 1 272 w województwie podlaskim oraz 1 289 w powiecie białostockim. Podobna tendencja występuje w gminie Choroszcz, gdzie mikroprzedsiębiorstwa stanowią również największą część wszystkich podmiotów (w 2015 roku – 1 307 przedsiębiorstw). Wśród gmin powiatu białostockiego uwzględnianych w analizie porównawczej, największe nasycenie mikroprzedsiębiorstwami występuje w Wasilkowie (1 588 podmiotów) oraz w Juchnowcu Kościelnym (1 552 jednostki). Natomiast najmniejsza liczba tego typu podmiotów występuje w Zabłudowie (1 076 podmiotów).

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Gmina Choroszcz wyróżnia się pod względem nasycenia małymi przedsiębiorstwami zatrudniającymi od 10 do 49 osób. W 2015 roku zlokalizowanych było tu 59 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Poziom ten przewyższa wskaźnik przedsiębiorstw dla województwa podlaskiego (40 podmiotów) i powiatu białostockiego (42 podmioty), a także wśród gmin wziętych pod uwagę do porównania (Juchnowiec Kościelny – 45 podmiotów, Wasilków – 33 podmioty, Zabłudów – 45 podmiotów).

Znaczny udział przedsiębiorstw, zatrudniających od 10 do 49 osób na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminie Choroszcz może wynikać z tego, iż firmy zlokalizowane na terenie gminy (głównie wzdłuż drogi krajowej nr 8) są to często oddziały białostockich lub krajowych przedsiębiorstw z większym potencjałem zatrudnieniowym (por. tabela 34). Jednocześnie mieszkańcy Choroszczy, pracując w stolicy województwa, niejednokrotnie korzystają z usług białostockich mikroprzedsiębiorstw, co ogranicza zapotrzebowanie na te usługi w samej gminie Choroszcz.

W przypadku średnich przedsiębiorstw, w gminie Choroszcz panuje sytuacja porównywalna z tą w całym województwie (wskaźnik 9,5 przy 9,7 dla województwa podlaskiego). Nieznacznie wyższy poziom występuje w Juchnowcu Kościelnym (10,7), znacznie niższy zaś w Wasilkowie (zaledwie 3 podmioty na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym) oraz w Zabłudowie (5 podmiotów).

Tabela 33. Podmioty według klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2015 roku

Jednostka terytorialna	Ogółem				0-9	10-49	50-249	250 i więcej
	2012	2013	2014	2015				
					2015			
POLSKA	1 615,6	1 666,6	1 700,2	1 743,3	1 668,0	61,3	12,2	1,9
Województwo podlaskie	1 241,0	1 270,6	1 301,5	1 323,5	1 272,2	40,4	9,7	1,2
Powiat białostocki	1 213,5	1 258,3	1 308,4	1 337,9	1 288,5	41,5	7,4	0,5
Choroszcz (3)	1 257,1	1 317,2	1 367,0	1 377,4	1 307,4	59,4	9,5	1,1
Choroszcz – miasto (4)	1 204,2	1 225,3	1 323,6	1 288,1	1 211,9	62,6	10,9	2,7
Choroszcz – obszar wiejski (5)	1 292,7	1 378,0	1 395,2	1 434,3	1 368,3	57,3	8,7	0,0
Juchnowiec Kościelny (2)	1 461,4	1 522,1	1 590,7	1 607,9	1 551,5	44,7	10,7	1,0
Wasilków (3)	1 463,2	1 528,9	1 577,1	1 624,5	1 587,9	32,6	3,0	1,0
Wasilków – miasto (4)	1 368,4	1 418,6	1 484,7	1 518,5	1 476,9	35,8	4,3	1,4
Wasilków – obszar wiejski (5)	1 682,5	1 784,3	1 788,4	1 859,9	1 834,4	25,5	0,0	0,0
Zabłudów (3)	963,4	1 018,4	1 079,7	1 126,6	1 076,1	45,2	5,2	0,0
Zabłudów – miasto (4)	1 036,9	1 063,6	1 134,2	1 174,0	1 115,0	47,2	11,8	0,0
Zabłudów – obszar wiejski (5)	933,0	999,8	1 057,1	1 106,7	1 059,9	44,4	2,5	0,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2016.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

W przypadku dużych przedsiębiorstw, zatrudniających powyżej 250 osób, struktura podmiotów w poszczególnych gminach jest podobna. Z reguły na terenie gminy występuje jedno duże przedsiębiorstwo w relacji do 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym. Jedynie w gminie Zabłudów brak jest tego typu podmiotu.

Ponadto należy zaznaczyć, że liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2012-2015 wzrosła we wszystkich analizowanych gminach.

Największe przedsiębiorstwa w gminie Choroszcz przedstawia tabela 34.

Tabela 34. Wykaz ważniejszych prywatnych przedsiębiorstw i zakładów pracy działających na terenie gminy Choroszcz

Lp.	Nazwa zakładu pracy
1.	ABAKUS
2.	AIDA SP. J.
3.	AMAGER
4.	AUTO-BRECZKO
5.	BANK SPÓŁDZIELCZY O/ CHOROSZCZ
6.	BIEDRONKA
7.	BLACHY PRUSZYŃSKI
8.	CAT BERGERAT MONNOYEUR
9.	CARKAL
10.	CONRAD
11.	CORAL SP. JAWNA
12.	DACH ŁUCZAJ
13.	DHL
14.	DMD
15.	DOMINIK
16.	DWÓR CZARNECKIEGO
17.	EURO CASH
18.	ELEKTROMONTAŻ WSCHÓD
19.	GENATA SP. Z O.O.
20.	GIZO
21.	GRUPA ŻYWIEC
22.	ITB IMPORT, EXPORT COMPANY
23.	IDEAL PARTNER
24.	JARD P. W.
25.	KAMBET
26.	KAMIENIARSTWO ŁOTOWSKI DARIUSZ
27.	KOTES
28.	LEWIATAN – G. KRYSIEWICZ
29.	M&N NALEWAJKO
30.	MERC-SERVICE
31.	PERKOWSCY
32.	PERKPOL
33.	PHU ANGO
34.	PHU BONA
35.	PIONIER ELEKTRYK
36.	PPHU METALKOMPLEKS
37.	RABEN POLSKA
38.	SCANIA POLSKA
39.	SCHENKER SP. Z O.O.
40.	SKWAT SP. J.
41.	STEKOP
42.	SZYDŁOWSCY
43.	TOP AUTO DEALER OPLA
44.	WARSZTAT SAMOCHODOWY NORD TRUCK (DOT. MAN)
45.	WITRAŻ
46.	ZAJAZD BELWEDER
47.	ZAKŁAD BETONIARSKI
48.	ZAKŁAD MIĘSNY KABO

Źródło: Urząd Miejski w Choroszczy.

Podsumowując, można stwierdzić, że rozwój przedsiębiorczości w gminie Choroszcz jest zdeterminowany przebiegiem drogi S8 oraz bezpośrednim położeniem gminy przy granicy z Białymstokiem. Stanowi to niewątpliwy atut w budowaniu potencjału gospodarczego gminy. Potencjał Choroszczy w kontekście bliskości Białegostoku, na tle gmin Juchnowiec Kościelny oraz Wasilków, wydaje się jednak jak dotąd w niewystarczającym stopniu wykorzystany.

1.4.2 Rynek pracy

Gmina Choroszcz charakteryzuje się dobrą sytuacją na rynku pracy. W latach 2012-2014 liczba pracujących w gminie wzrosła o 18,7%, przy czym wzrost ten dotyczył przede wszystkim mieszkańców obszaru wiejskiego gminy Choroszcz, gdzie liczba pracujących zwiększyła się aż o 41,3% (na obszarze miejskim gminy liczba pracujących wzrosła o 7,9%). Dla porównania, w całym województwie, w analizowanym okresie, nastąpił wzrost liczby pracujących zaledwie o 3,3% (podobnie jak na poziomie całego kraju – 3,2%), natomiast w powiecie białostockim o 11,3%.

Tabela 35. Pracujący według płci w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w latach 2012-2014

Jednostka terytorialna	Ogółem			Dynamika zmian (2012=100%)	Udział mężczyzn w ogólnej liczbie zatrudnionych [%]	Udział kobiet w ogólnej liczbie zatrudnionych [%]
	2012	2013	2014	2012-2014	2014	2014
POLSKA	8 589 779	8 681 877	8 864 415	103,2	50,0	50,0
Województwo podlaskie	207 905	210 183	214 815	103,3	47,6	52,4
Powiat białostocki	16 774	17 559	18 668	111,3	55,3	44,7
Choroszcz	2 951	3 108	3 503	118,7	55,6	44,4
Choroszcz – miasto	1 995	2 021	2 152	107,9	43,7	56,3
Choroszcz – obszar wiejski	956	1 087	1351	141,3	74,4	25,6
Juchnowiec Kościelny	2 800	3 210	3 646	130,2	66,7	33,3
Wasilków	1 152	1 302	1 355	117,6	49,2	50,8
Wasilków – miasto	988	1 143	1 200	121,5	47,7	52,3
Wasilków – obszar wiejski	164	159	155	94,5	60,6	39,4
Zabłudów	666	678	659	93,0	47,5	52,5
Zabłudów – miasto	309	290	285	76,0	32,3	67,7
Zabłudów – obszar wiejski	357	388	374	104,8	59,1	40,9

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS 2016 (stan na dzień: 27.07.2016).

Uwzględniając gminy wybrane do porównania, najlepsza sytuacja w kontekście przyrostu liczby pracujących w latach 2012-2014 występowała w Juchnowcu Kościelnym (przyrost o 30,2%). Porównywalna sytuacja do gminy Choroszcz panowała w Wasilkowie (wzrost o 17,6%). Znacznie trudniejsza była natomiast sytuacja w gminie Zabłudów, gdzie w latach 2012-2014 liczba pracujących spadła o 7%.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Na koniec 2014 roku liczba pracujących w gminie Choroszcz wynosiła 3 503 osoby, z czego większość, bo 55,6% stanowili mężczyźni. Ta zależność jest odwrotna w mieście Choroszcz, gdzie występuje przewaga pracujących kobiet (56,3%). Wynika to zapewne ze specyfiki zatrudnieniowej największego pracodawcy w mieście – Szpitala Psychiatrycznego w Choroszczy i feminizacją zatrudnienia w tego typu placówkach. Należy zaznaczyć, że pracownikami szpitala są też, w znacznym stopniu, mieszkańcy Białegostoku. Na obszarach wiejskich gminy Choroszcz występuje natomiast zdecydowana przewaga pracujących mężczyzn – 74,4%. Taka dominacja pracujących mężczyzn nie występuje w żadnej z analizowanych gmin. Wskazuje to na specyfikę oferty zatrudnieniowej przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenach wiejskich gminy Choroszcz (w tym wzdłuż drogi S8). Reprezentują one w znacznym stopniu branżę motoryzacyjną, logistyczną, przetwórstwo rolno-spożywcze, stwarzając miejsca pracy głównie dla mężczyzn (zarówno mieszkańców Białegostoku, jak i gminy Choroszcz).

Analiza udziału pracujących według sektora własności wśród osób w wieku produkcyjnym, ujawnia znaczną reprezentację pracujących w sektorze publicznym w gminie Choroszcz, w tym głównie w mieście. Udział ten w 2003 roku²⁴ wynosił 15,9% dla gminy Choroszcz (33,8% dla miasta) przy poziomie 13,4% dla Polski ogółem, a 12,3% dla województwa podlaskiego oraz 8,0% dla powiatu białostockiego. Jednocześnie zatrudnieni w sektorze publicznym na terenach wiejskich w gminie Choroszcz stanowili zaledwie 1,4% ludności w wieku produkcyjnym tego obszaru. Sytuacja taka może potwierdzać tezę o dominacji Szpitala Psychiatrycznego w mieście Choroszcz, jako głównego pracodawcy dla ludności miejskiej (nie tylko Choroszczy, ale i Białegostoku).

Dane zawarte w tabeli 36 wskazują, w jakim stopniu kapitał społeczny danej jednostki terytorialnej jest wykorzystany na danym obszarze. Służy do tego wskaźnik pracujących na 1000 ludności. Pozytywną tendencją w analizowanym okresie był wzrost liczby pracujących na 1000 osób we wszystkich objętych analizą gminach, co jest zgodne z tendencją występującą w całym kraju, w tym w województwie podlaskim oraz w powiecie białostockim.

W latach 2012-2014 potencjał zasobów pracy najlepiej wykorzystany był w gminie Choroszcz (206 osób pracujących w 2012 roku, 214 w 2013 roku oraz 240 w 2014 roku). Dotyczyło to głównie miasta Choroszcz, gdzie liczba pracujących na 1000 ludności była znacznie wyższa niż na terenach wiejskich. Jak wspomniano, jest to głównie związane z potencjałem zatrudnieniowym Szpitala Psychiatrycznego, który jednak w znacznym stopniu oferuje także miejsca pracy dla wykwalifikowanej kadry Białegostoku.

Uwzględniając liczbę pracujących na 1000 ludności, na kolejnej pozycji po Choroszczy, uplasował się Juchnowiec Kościelny (odpowiednio 186, 210 oraz 236 pracujących osób). Znacznie gorzej w kontekście analizowanego miernika wyglądała sytuacja w Wasilkowie i Zabłudowie, gdzie liczba pracujących na 1000 ludności była znacznie niższa od średniej dla województwa podlaskiego i powiatu białostockiego.

---

²⁴ Aktualniejsze dane dotyczące pracujących według sektora własności na poziomie NTS-5 nie są dostępne.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 36. Pracujący na 1000 ludności w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w latach 2012-2014

Jednostka terytorialna	2012	2013	2014
POLSKA	223	226	230
Województwo podlaskie	173	176	180
Powiat białostocki	116	121	129
Choroszcz (3)	206	214	240
Choroszcz – miasto (4)	348	350	374
Choroszcz – obszar wiejski (5)	111	125	153
Juchnowiec Kościelny (2)	186	210	236
Wasilków (3)	81	77	88
Wasilków – miasto (4)	100	96	112
Wasilków – obszar wiejski (5)	36	34	32
Zabłudów (3)	80	73	72
Zabłudów – miasto (4)	146	123	114
Zabłudów – obszar wiejski (5)	55	54	56

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2016 (stan na dzień: 27.07.2016).

Istotnym zjawiskiem determinującym sytuację na rynku pracy jest bezrobocie i reprezentacja osób bezrobotnych w zasobie ludności w wieku produkcyjnym. Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Choroszcz w latach 2012-2015 był najniższy wśród analizowanych gmin oraz w relacji do poziomu tego wskaźnika dla kraju, województwa podlaskiego i powiatu białostockiego. Miernik ten w gminie Choroszcz w 2015 roku wyniósł 6%, natomiast w Polsce – 6,5%, a w województwie podlaskim – 7,3%, zaś w powiecie białostockim – 7,4%. We wszystkich porównywanych gminach sytuacja w tym zakresie była trudniejsza: udział bezrobotnych wynosił 6,5% w Zabłudowie, 7% w Juchnowcu Kościelnym oraz 8% w Wasilkowie. Na niski udział zarejestrowanych bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Choroszczy oddziałuje bliskość Białegostoku. Stolica województwa niejednokrotnie bowiem stanowi miejsce pracy dla mieszkańców gminy. Z jednej strony, oferta zatrudnieniowa Białegostoku poprawia sytuację na lokalnym rynku pracy, jednak z drugiej – stwarza zagrożenie trwałego odpływu znacznej części zasobu siły roboczej (w tym osób młodych).

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 37. Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w latach 2012-2015 [%]

Jednostka terytorialna	Ogółem				Mężczyźni				Kobiety			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
POLSKA	8,7	8,8	7,5	6,5	8,0	8,2	6,9	5,9	9,4	9,5	8,2	7,2
Województwo podlaskie	9,0	9,3	8,0	7,3	9,2	9,6	8,2	7,5	8,8	9,0	7,8	7,1
Powiat białostocki	9,4	9,5	8,2	7,4	10,0	10,2	8,7	7,8	8,7	8,7	7,8	6,9
Choroszcz (3)	7,8	7,6	7,0	6,0	8,4	8,2	7,8	6,3	7,0	6,9	6,1	5,6
Juchnowiec Kościelny (2)	8,5	8,3	7,0	7,0	9,1	9,3	7,5	7,3	7,7	7,2	6,4	6,8
Wasilków (3)	9,3	9,7	8,3	8,0	9,5	10,6	8,6	8,7	9,1	8,7	8,1	7,0
Zabłudów (3)	9,9	9,9	8,6	6,5	10,8	11,2	9,2	5,9	8,7	8,3	7,9	7,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2016.

Udział bezrobotnych kobiet w liczbie ludności w wieku produkcyjnym był niższy niż mężczyzn we wszystkich analizowanych jednostkach terytorialnych w poszczególnych latach.

W 2014 roku, w gminie Choroszcz, zarejestrowanych było 661 osób bezrobotnych, w tym 60,2% mężczyzn i 39,8% kobiet.

Tabela 38. Bezrobotni zarejestrowani według płci w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w latach 2012-2014

Jednostka terytorialna	Ogółem			Dynamika zmian 2012-2014 [2012 = 100%]	Udział mężczyzn w ogólnej liczbie bezrobotnych 2014 [%]	Udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych 2014 [%]
	2012	2013	2014			
POLSKA	2 136 815	2 157 883	1 825 180	85,4	48,5	51,5
Województwo podlaskie	68 705	70 889	60 394	87,9	54,5	45,5
Powiat białostocki	8 658	8 788	7 639	88,2	56,4	43,6
Choroszcz (3)	724	711	661	91,3	60,2	39,8
Juchnowiec Kościelny (2)	840	833	712	84,8	56,7	43,3
Wasilków (3)	910	956	837	92,0	53,2	46,8
Zabłudów (3)	567	571	494	87,1	58,9	41,1

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS.

W ciągu ostatnich trzech lat, podobnie jak średnio w kraju, województwie podlaskim i powiecie białostockim, odnotowano spadek liczby osób bezrobotnych, z tym, że z różnym nasileniem w poszczególnych gminach. W Polsce liczba bezrobotnych spadła o 14,6%, w województwie podlaskim o 12,1%, zaś w powiecie białostockim o 11,8%, natomiast w gminie Choroszcz o 8,7%, Juchnowcu Kościelnym o 15,2%, gminie Wasilków o 8%, zaś w gminie Zabłudów o 12,9%. Wśród osób bezrobotnych we wszystkich analizowanych gminach przeważali mężczyźni.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Podsumowując analizę mierników rynku pracy, można stwierdzić, że sytuacja w gminie Choroszcz jest dobra. Potwierdzają to także ekspertyzy dotyczące Atrakcyjności Inwestycyjnej Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego²⁵. Dobra sytuacja na rynku pracy w gminie Choroszcz związana jest, między innymi, z bliskością Białegostoku i wykorzystaniem przez mieszkańców Choroszczy jego potencjału zatrudnieniowego.

1.4.3 Rolnictwo

Według stanu na koniec 2015 roku, powierzchnia ewidencyjna gruntów na terenie gminy Choroszcz wynosiła 16 381,5 ha, w tym użytki rolne stanowiły 10 106,3 ha, grunty leśne zadrzewione i zakrzewione – 2 858,2 ha, grunty zabudowane i zurbanizowane – 1 070,3 ha, grunty pod wodami – 388,3 ha, nieużytki i inne – 58,4 ha.

W strukturze użytków rolnych dominują grunty orne – 5 686,4 ha, łąki trwałe – 1 851,2 ha, pastwiska – 2 005,2 ha, sady zajmują 103,4 ha.

Ze względu na brak aktualnych danych dotyczących działalności rolniczej na poziomie gmin, poniżej przedstawione dane statystyczne pochodzą głównie z Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku.

Gmina Choroszcz posiada średnio korzystne warunki do rozwoju produkcji rolnej.

Według informacji udzielonych przez Referat Geodezji, Rolnictwa i Gospodarki Komunalnej Urzędu Miejskiego w Choroszczy, 31,3% gleb użytkowanych rolniczo w gminie Choroszcz jest wytworzonych z piasków gliniastych naglinowanych, 27,4% to gleby organiczne, 25,5% powierzchni zajmują gleby najłabsze, wytworzone z piasków luźnych i słabogliniastych całkowitych. Pozostałe gleby zajmują niewielki obszar.

Wśród gruntów rolnych dominują gleby klas IVa i IVb. Wśród użytków zielonych przeważają łąki i pastwiska klasy IV. Procentowy udział poszczególnych klas bonitacyjnych na terenie gminy przedstawia się następująco:

- grunty orne: klasa IIIa – 9%, IIIb – 22%, IVa – 25%, IVb – 30%, V – 12%, VI – 2%,
- użytki zielone: klasa III – 3,17%, IV – 49,01%, V – 35,82%, VI – 12%.

W 2010 roku, gminie Choroszcz średnia powierzchnia gruntów wynosiła 5,48 ha, natomiast użytków rolnych 4,36 ha (w tym 4,01 ha użytków rolnych w dobrej kulturze) i poza Wasilkowem są to wielkości niższe niż w pozostałych analizowanych gminach. Powierzchnie te są także dużo niższe niż poziom dla województwa podlaskiego i powiatu białostockiego. Wśród uwzględnionych w analizie gmin, największe powierzchnie gruntów ogółem i użytków rolnych ogółem występują w gminie Zabłudów (odpowiednio: 10,62 ha oraz 8,52 ha).

---

²⁵ K. Dębowska, U. Widelska, M. Garwolińska, *Atrakcyjność Inwestycyjna Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego*, Białystok 2014, s. 14-21, www.bof.org.pl/ekspertyzy/atrakcyjnoscinwestycyjna.pdf.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 39. Średnia powierzchnia gruntów ogółem, użytków rolnych ogółem i użytków rolnych w dobrej kulturze w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku [ha]

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa ogółem		
	Grunty ogółem	Użytki rolne ogółem	Użytki rolne w dobrej kulturze
POLSKA	7,93	6,81	6,41
Województwo podlaskie	12,16	10,13	9,83
Powiat białostocki	9,43	7,73	7,25
Choroszcz (3)	5,48	4,36	4,01
Juchnowiec Kościelny (2)	6,85	5,70	5,27
Wasilków (3)	3,83	2,99	2,25
Zabludów (3)	10,62	8,52	7,91

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

W 2010 roku na obszarze gminy Choroszcz funkcjonowały 1 954 gospodarstwa rolne. Jednym ze wskaźników oceny poziomu rozwoju rolnictwa jest struktura obszarowa gospodarstw. Okazuje się, że w gminie Choroszcz nie jest ona korzystna. W 2010 roku zaledwie 58% gospodarstw rolnych obejmowało powyżej 1 ha powierzchni (dla porównania w kraju wskaźnik ten wynosił 69%, a w województwie podlaskim 82%). Udział gospodarstw małych, czyli od 1 do 5 ha, często nierynkowych, w gminie Choroszcz był porównywalny do innych gmin. Niskie były natomiast udziały gospodarstw większych. Najkorzystniejsza sytuacja pod kątem struktury obszarowej gospodarstw rolnych występuje w gminie Zabludów.

Tabela 40. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku [%]

Jednostka terytorialna	Do 1 ha włącznie	Powyżej 1 ha razem	1-5 ha	1-10 ha	1-15 ha	5-10 ha	5-15 ha	10-15 ha	5 ha i więcej	10 ha i więcej	15 ha i więcej
POLSKA	31	69	38	53	60	15	22	7	31	15	9
Województwo podlaskie	18	82	25	46	61	21	36	15	57	36	21
Powiat białostocki	24	61	28	44	51	16	23	8	33	17	9
Choroszcz (3)	42	58	30	45	51	15	21	6	27	12	7
Juchnowiec Kościelny (2)	36	64	35	52	58	17	23	6	30	13	7
Wasilków (3)	51	49	36	44	46	8	10	2	13	5	2
Zabludów (3)	14	86	39	64	75	25	36	11	46	22	11

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Najnowsze dane z 2015 roku udostępnione przez Referat Geodezji, Rolnictwa i Gospodarki Komunalnej Urzędu Miejskiego w Choroszczy wskazują, iż zgodnie z ewidencją podatkową, liczba gospodarstw w gminie Choroszcz wynosi 5 694. Ich struktura obszarowa wygląda następująco:

- 0,0-0,4999 ha – 2 618 szt.,
- 0,5-0,9999 ha – 742 szt.,
- 1,0-1,4999 ha – 485 szt.,
- 1,5-1,9999 ha – 323 szt.,

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

- 2,0-2,9999 ha – 403 szt.,
- 3,0-4,9999 ha – 417 szt.,
- 5,0-6,9999 ha – 230 szt.,
- 7,0-9,9999 ha – 210 szt.,
- 10,0-14,9999 ha – 167 szt.,
- 15,0-19,9999 ha – 59 szt.,
- 20,0-29,9999 ha – 29 szt.,
- 30,0-49,9999 ha – 9 szt.,
- 50,0-99,9999 ha – 1 szt.,
- 100,0 ha i powyżej – 1 szt.

Struktura obszarowa gospodarstw w gminie Choroszcz nadal jest niekorzystna. Dominują gospodarstwa do 1 ha, stanowiąc 59% wszystkich podmiotów.

W 2010 roku, w gminie Choroszcz 916 gospodarstw rolnych zajmowało się uprawą roślin (tabela 41). Wśród nich największą część (88,1%) stanowiły gospodarstwa zasiewające zboża oraz uprawiające ziemniaki (50,2%). Produkcja ta, łącznie ze zbiorami z użytków zielonych, w większości gospodarstw realizowana jest pod produkcję zwierzęcą. W produkcji roślinnej znaczący udział ma sadownictwo.

Ponadto w gminie Choroszcz, na tle pozostałych gmin oraz województwa i kraju, należy także zauważyć relatywnie wysoki udział warzyw gruntowych w strukturze zasiewów. Wieloletnią tradycją na terenie gminy jest uprawa warzyw w gruncie i pod osłonami, skupiona w kilku wsiach (Śliwno, Kruszewo, Izbiszcze i Pańki). Produkcja powyższa wymaga jednak rozwoju przetwórstwa tych produktów na terenie gminy. Znaczenie pozostałych roślin uprawnych w gospodarce rolnej gminy jest marginalne.

Dobre warunki przyrodnicze oraz sąsiedztwo Narwiańskiego Parku Narodowego tworzą możliwości dla powstawania gospodarstw produkujących żywność ekologiczną.

Tabela 41. Struktura zasiewów w gospodarstwach rolnych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa rolne ogółem								
	Zasiewy ogółem [ha]	Zboża razem [%]	Zboża podstawowe z mieszankami i zbożowymi [%]	Ziemniaki [%]	Uprawy przemysłowe [%]	Buraki cukrowe [%]	Rzepak i rzepik razem [%]	Strączkowe jadalne na ziarno razem [%]	Warzywa gruntowe [%]
POLSKA	1 448 678	89,5	88,2	51,6	9,3	3,5	5,9	2,0	7,6
Województwo podlaskie	78 316	93,1	92,1	49,9	2,0	0,4	1,1	0,5	2,1
Powiat białostocki	9 786	92,4	91,0	49,2	1,2	0,4	0,8	0,3	4,1
Choroszcz (3)	916	88,1	87,6	50,2	1,4	0,5	0,9	0,5	12,2
Juchnowiec Kościelny (2)	836	93,5	91,5	51,9	0,7	0,0	0,5	0,0	4,0
Wasilków (3)	254	89,0	86,6	44,1	0,0	0,0	0,0	0,0	9,8
Zabludów (3)	1 251	88,6	87,5	47,7	2,5	0,6	1,8	0,6	3,4

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Wśród gospodarstw zajmujących się hodowlą zwierząt w gminie Choroszcz do największych specjalizacji można zaliczyć chów bydła mlecznego (w 2010 roku 25,1% gospodarstw posiadało tę specjalizację, porównywalnie z poziomem dla kraju, jednak poniżej miernika dla województwa i powiatu), hodowlę trzody chlewnej (20,5% – poziom nieco niższy niż w kraju i województwie, jednak porównywalny z wielkością dla powiatu białostockiego) oraz drobiu (39,1% – poziom niższy dla odsetka w kraju, jednak wyższy niż w województwie podlaskim i powiecie białostockim). Aczkolwiek w przypadku bydła mlecznego, wyższy udział występował w Zabłudowie (31,1%) i Juchnowcu Kościelnym (29%), trzody chlewnej – w Wasilkowie (23,4%), zaś w przypadku drobiu przewaga tej specjalizacji występowała zarówno w Wasilkowie (49%), jak i w Juchnowcu Kościelnym (40,7%).

Obecnie, według informacji Referatu Geodezji, Rolnictwa i Gospodarki Komunalnej Urzędu Miejskiego w Choroszczy, wiodącym kierunkiem działalności rolniczej jest chów bydła mlecznego – czym zajmuje się ok. 100 gospodarstw, w tym 65 gospodarstw posiada stado krów powyżej 10 sztuk. Hodowlę trzody chlewnej prowadzi 10 gospodarstw, a hodowlę drobiu – 5 gospodarstw.

Tabela 42. Pogłowie zwierząt w gospodarstwach rolnych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku

Jednostka terytorialna	Liczba gospodarstw													
	bydło razem		bydło krowy		trzoda chlewna razem		trzoda chlewna lochy		konie		drób ogółem razem		drób ogółem drób kurzy	
	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]
POLSKA	525 472	29,0	453 902	25,0	397 676	21,9	251 899	13,9	101 256	5,6	788 968	43,5	771 995	42,6
Województwo podlaskie	43 990	41,6	39 943	37,8	2 4020	22,7	2 387	11,7	6 102	5,8	31 650	29,9	31 100	29,4
Powiat białostocki	4 249	35,4	3 712	30,9	2 508	20,9	954	7,9	1 036	8,6	4 222	35,1	4 145	34,5
Choroszcz (3)	354	29,1	305	25,1	250	20,5	103	8,5	137	11,3	476	39,1	464	38,1
Juchnowiec Kościelny (2)	299	34,8	249	29,0	166	19,3	73	8,5	45	5,2	350	40,7	347	40,3
Wasilków (3)	57	19,7	37	12,8	68	23,4	6	2,1	23	7,9	142	49,0	140	48,3
Zabłudów (3)	492	34,4	445	31,1	280	19,6	66	4,6	171	12,0	486	34,0	477	33,4

Źródło: własne wyliczenia na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS.

Nieco inne informacje dotyczące zwierząt gospodarskich przedstawia tabela 43. Okazuje się bowiem, że w 2010 roku, w gminie Choroszcz w strukturze zwierząt aż 89,4% stanowił drób, a zaledwie 4,5% – bydło. Podobna tendencja występowała także w pozostałych analizowanych gminach.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 43. Zwierzęta gospodarskie w gospodarstwach rolnych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku

Jednostka terytorialna	Zwierzęta gospodarskie													
	bydło razem		bydło krowy		trzoda chlewna razem		trzoda chlewna lochy		konie		drób ogółem razem		drób kurzy	
	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]	[szt.]	[%]
Powiat białostocki	73 142	3,2	37 001	1,6	54 165	2,4	5 418	0,2	3 168	0,1	2 167 062	94,3	1 716 581	74,7
Choroszcz	4 393	4,5	2 270	2,3	5 521	5,7	800	0,8	323	0,3	86 769	89,4	79 742	82,2
Juchnowiec Kościelny	4 225	9,3	1 823	4,0	2 825	6,2	290	0,6	158	0,3	38 142	84,1	32 231	71,1
Wasilków	327	0,05	126	0,02	206	0,03	12	0,002	50	0,01	692 663	99,9	681 877	98,4
Zabludów	5 705	1,9	2 682	0,9	3 250	1,1	212	0,1	639	0,2	290 055	96,8	237 228	79,2

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych, GUS.

Podsumowując, gmina Choroszcz posiada potencjał rolny w zakresie uprawy warzyw gruntowych, a także uprawy zbóż, ziemniaków oraz hodowli bydła mlecznego, trzody chlewnej i drobiu. Gospodarstwa o wysokim poziomie produkcji, dążąc do zwiększenia konkurencyjności i zasięgu swojej działalności, powinny jednak podejmować działania zmierzające do tworzenia grup producenckich mięsa czy warzyw.

Z drugiej strony, w gminie Choroszcz można zidentyfikować szereg problemów w obszarze rolnictwa, wśród których należy wyróżnić:

- duże rozdrobnienie gospodarstw,
- braki infrastrukturalne – brak dobrych dróg dojazdowych do posiadłości rolniczych,
- brak kanalizacji wiejskich,
- nieefektywną meliorację – obecna pochodzi z 1972 roku,
- brak możliwości sprzedaży bezpośredniej produktów regionalnych od rolników oraz niedostateczna jej promocja,
- brak funduszy na inwestycje,
- małą rentowność w chowie zwierząt i w uprawach rolnych, niskie ceny sprzedaży artykułów rolnych oraz drożące środki zakupu (tj. nawozy mineralne, środki ochrony roślin, paliwo, maszyny rolnicze),
- niską kwasowość gleb.

1.4.4 Baza rozwoju turystyki

Gmina Choroszcz charakteryzuje się interesującymi walorami z punktu widzenia rozwoju turystyki. Walory te mają charakter zarówno przyrodniczy, jak i kulturowo-historyczny.

Do najcenniejszych zabytków zlokalizowanych na terenie miasta Choroszcz należą: późnobarokowy kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Szczepana Męczennika z 1756 roku, położona przy kościele kaplica barokowa z XVIII wieku, barokowy klasztor poddominikański z drugiej połowy XVIII wieku, cerkiew prawosławna pw. Opieki Matki Bożej w stylu neobizantyjskim z drugiej połowy XIX wieku. Turystyczną atrakcją stanowi również zespół pałacowo-parkowy Branickich, na który składają się: barokowy pałac hetmana Jana Klemensa Branickiego i Izabeli Branickiej z Poniatowskich z połowy XVIII wieku, a także rozległy park. Obecnie w pałacu mieści się Muzeum Wnętrz Pałacowych (filia Muzeum Podlaskiego w Białymstoku). Z punktu widzenia historii, wartość turystyczną przedstawiają budynki po fabryce włókienniczej Moesa z połowy XIX wieku, w których od 1930 roku mieści się szpital psychiatryczny. Obiektem zabytkowym jest również rynek w Choroszczy, obudowany parterowymi domami z XIX wieku.

Do turystycznych atrakcji należy również zerwany most nieopodal Kruszewa i rzeźba Światowida zlokalizowana na Babiej Górze, obok wsi Kościuki²⁶.

Korzystając ze szlaków turystycznych i rowerowych, odwiedzający gminę Choroszcz mogą zwrócić uwagę na następujące obiekty zabytkowe zlokalizowane na terenach wiejskich: drewniany wiatrak paltrak z 1928 roku w Gajownikach, murowana kapliczka z XIX wieku w Kościukach, murowana kaplica z przełomu XVII i XVIII wieku w Kruszewie, ruina wiatraku holenderskiego z 1936 roku w Kruszewie, zespół dworski z XIX wieku w Choroszczy przy ul. Warszawskiej (dawne Nowosiółki), a także murowany dom asesorii straży granicznej Imperium Rosyjskiego i Królestwa Polskiego z XIX wieku w Żółtkach.

Do atrakcji turystycznych należą walory rzeki Narwi, która płynie jednocześnie wieloma korytarzami rozdzielonymi roślinnością. Malowniczy obszar rozgałęziającej się rzeki nazywany jest Polską Amazonią. Na rozlewiskach powstała kładka turystyczno-edukacyjna łącząca Śliwno i Waniewo, o długości 1050 metrów. Stanowi ona jedno z miejsc wypraw pieszych i rowerowych mieszkańców gminy i turystów.

---

²⁶ Choroszcz, dodatek specjalny, 4 sierpnia 2011 rok.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Dla turystów pieszych wyznaczono na terenie gminy Choroszcz trzy szlaki piesze²⁷:

- Szlak pieszy im. Zygmunta Glogera – na szlaku walory przyrodniczo-krajobrazowe przeplatają się z walorami historyczno-kulturowymi. Szlak prowadzi przez dolinę środkowej Narwi i Narwiański Park Narodowy, ponadto daje możliwość poznania miejsc związanych z postacią Zygmunta Glogera – wybitnego, podlaskiego historyka, archeologa, etnografa, krajoznawcy, jednego z założycieli i pierwszego prezesa Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Szlak prowadzi przez: Białystok (Starosielce), a na terenie gminy Choroszcz przez: Krupniki, Sienkiewiczze, Choroszcz, Ruszczany, Rogówek, Rogowo, Pańki, następnie przez Rzędziany, Leśniki, Sanniki, Tykocin, Łopuchowo, Jeżewo Nowe, Jeżewo Stare. Szlak ma długość 48 km, oznaczany jest kolorem zielonym;
- Szlak pieszy Nadnarwiański – szlak łączy Białystok z Narwiańskim Parkiem Narodowym, prowadząc przez pięknie położone tereny odznaczające się wyjątkową fauną i florą. Szlak prowadzi przez: Białystok, Niewodnicę, Trypucie, Zawady, Topilec, a na terenie gminy Choroszcz przez: Izbiszczę, Kruszewo i Pańki. Szlak ma długość 30 km, oznaczany jest kolorem żółtym;
- Szlak pieszy Włókniarzy – umożliwia poznanie włókienniczych tradycji okolic Białegostoku. Szlak pełen jest pięknych krajobrazów nadnarwiańskich i wiodzie obrzeżami otuliny Narwiańskiego Parku Narodowego. Szlak biegnie przez: Fasty, a na terenie gminy Choroszcz przez: Dzikie, Żółtki, Choroszcz, Kościuki, i dalej przez: Niewodnicę Kościelną, Tołcze, Dobrowodę, Bojary, Suraż, Zawyki, Doktorce, Strablę. Szlak ma długość 60 km, oznaczany jest kolorem niebieskim.

Ponadto przez teren gminy przebiegają również szlaki rowerowe:

- Szlak rowerowy Światowida – jest to szlak łączący Białystok z Narwiańskim Parkiem Narodowym. Jego długość wynosi 20 km. Oznaczony kolorem zielonym, przecina się z Obwodnicą Narwiańskiego Parku Narodowego oraz oznakowanym kolorem niebieskim Szlakiem Włókniarzy. Przemierzając szlak odwiedza się miejscowości: Białystok oraz dalej na terenie gminy Choroszcz: Krupniki, Sienkiewiczze, Oliszki, Barszczewo, Zacerłany, Kościuki, Rogowo, Pańki, Konowały i Kruszewo;
- Obwodnica Rowerowa Narwiańskiego Parku Narodowego – to szlak o długości 90 km, znakowany kolorem niebieskim, przeznaczony na dwudniową wycieczkę. Obwodnica prowadzi drogami wokół Narwiańskiego Parku Narodowego. Wykorzystywana jest także przez turystów zmotoryzowanych, jako obwodnica turystyczna Narwiańskiego Parku Narodowego. Biegnie, między innymi, przez: Choroszcz, Tykocin, Kurowo, Waniewo, Suraż i inne. Obwodnica krzyżuje się z pieszymi szlakami turystycznymi, dają możliwość wyboru różnorodnych wariantów zwiedzania obszaru Narwiańskiego Parku Narodowego;
- Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo – szlak wiodzie przez pięć województw wschodniej Polski (warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie

²⁷ Materiały Urzędu Miejskiego w Choroszczy.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

i świętokrzyskie), w województwie podlaskim jego przebieg obejmuje m.in. Narwiański Park Narodowy. Na terenie gminy Choroszcz szlak biegnie od ul. Popiełuszki w Białymstoku drogą powiatową przez Krupniki, Barszczewo, Konowały, Pańki aż do zapory wodnej na Narwi.

Przez gminę Choroszcz prowadzą dwa szlaki wodne:

- Szlak kajakowy Spływ Narwią – biegnie pomiędzy Zaporą w Rybołach, a mostem w Zegrzu. Łączna długość szlaku to 415,3 km. Jest to szlak o bogatych walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych, prowadzący wzdłuż rzeki Narew, gdzie znajduje się wiele obiektów związanych z bogatą historią regionu. Od Suraża do Rzędzian, na odcinku ok. 50 km, przepływamy przez Narwiański Park Narodowy;
- Szlak kajakowy Spływ Supraślą – łączna długość wynosi 62 km. Szlak pozbawiony jest ukrytych w wodzie przeszkód. Trasa biegnie m.in. przez Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej.

Przez teren gminy Choroszcz przebiega jeden szlak konny:

- Szlak Konny Doliny Górnej Narwi – oznaczony kolorem pomarańczowym o długości 110 km. Przebieg trasy: Wiktorzyn – Samułki – Suraż – Dołki – Turośń Kościelna – Pomigacze – Zalesiany – Trypucie – i na terenie gminy Choroszcz, przez: Mińce – Barszczewo – Choroszcz.

Ponadto na bazie Narwiańskiego Ośrodka Narciarskiego, w Dzikich opracowane są również nieoznakowane trasy dla nart śladowych.

Do bazy towarzyszącej turystyce na terenie gminy Choroszcz można zaliczyć również boiska zlokalizowane w niektórych wsiach oraz w samym mieście Choroszcz, z których korzystają miejscowe społeczności, a także mogą korzystać również turyści. Dla turystyki duże znaczenie mają również ośrodki zdrowia w takich miejscowościach jak: Choroszcz, Konowały, Złotoria, posterunek policji w Choroszczy. Turyści mogą korzystać również z instytucji kulturalnych w postaci czytelni bibliotek publicznych w Barszczewie, Klepaczach, Choroszczy, zwiedzić Muzeum Wnętrz Pałacowych w Choroszczy, Galerię „U Moesa” oraz wziąć udział w licznych imprezach organizowanych przez M-GCKiS w Choroszczy.

Duże znaczenie dla turystyki odgrywa Punkt Informacji Turystycznej działający przy M-GCKiS w Choroszczy oraz Lokalna Organizacja Turystyczna Dolina Górnej Narwi. Wydawane są tu materiały promocyjne, prowadzone jest doradztwo turystyczne. Na terenie gminy znajdują się jedna wypożyczalnia sprzętu turystycznego. Narwiański Ośrodek Narciarski w Dzikich wypożycza narty biegowe dla 30 osób. Nieliczni mieszkańcy gminy dysponują ponadto łodziami puchówkami oraz wozami konnymi służącymi również turystom²⁸.

Na terenie gminy funkcjonuje baza noclegowa o zróżnicowanym standardzie. Słabo rozwinięte jest natomiast zaplecze gastronomiczne, niezbędne do rozwoju turystyki.

Tabela 44. Zestawienie obiektów oferujących noclegi na terenie gminy Choroszcz

---

²⁸ Urząd Miejski w Choroszczy.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Miejscowość	Typ	Liczba miejsc nocl.	Nazwa	Adres	inne/uwagi
Porosły	Hotel***	120	Dwór Czarnieckiego	Kolonia Porosły 24 a	www.dworczarnieckiego.pl
Złotoria	stacja paliw, Hotel**	48	Hotel u Delfiny	Złotoria	www.nalewajko.pl
Zaczerlany	pokoje gościnne	25	Dom Gościnny Bogdaniec	Zaczerlany 9b	www.dombogdaniec.pl
Barszczewo	pokoje gościnne	70	Start Hotel Zejer	Barszczewo 2a	www.zejer.pl
Porosły	Zajazd	50	Belweder	Porosły Kolonia	www.restauracjabelweder.pl
Choroszcz	Zajazd	46	Zajazd Dworek	ul. Warszawska	www.dworek.jard.pl
Kruszewo	kwatery agroturystyczna	10	Cichy Zakątek Nad Stawem	Kruszewo 68	www.agroturystyka-kruszewo.pl
Porosły	pokoje gościnne	7	BEKA	Porosły 60	
Gajowniki	kwatery agroturystyczna	2	Osada Gajowniki	Gajowniki 19D	
Jeroniki	kwatery agroturystyczna	14	Jeroniczówka	Jeroniki 11	www.jeroniczowka.podlasie.pl
Czaplino	kwatery agroturystyczna	16	Gościniec Czaplino	Czaplino 16G	
Żółtki	kwatery agroturystyczna	20	Oaza	Żółtki 14A	Usługi świadczone od maja do października włącznie

Źródło: Urząd Miejski w Choroszczy.

Od 2016 roku, w trakcie powstawania niniejszego dokumentu, w Choroszczy otwarto wielofunkcyjne tereny rekreacyjne wokół tzw. Kominowego Bajora (tereny wyposażone są w boisko do siatkówki, ławeczki, wiatę oraz plac zabaw dla dzieci). Od 2015 roku w gminie Choroszcz funkcjonuje także pierwszy w Polsce Aglomeracyjny System Rowerów Miejskich – BiKeR, pozwalający na dogodną komunikację rowerową z miastem Białystok, jak również umożliwiającą swobodne przemieszczanie się po gminie Choroszcz.

1.5 Sfera infrastruktury technicznej

1.5.1 Sieć wodociągowa

Woda dostarczana jest mieszkańcom gminy Choroszcz przez Zakład Energetyki Ciepłej, Wodociągów i Kanalizacji w Choroszczy sp. z o. o. (ZECWiK). Wyjątek stanowią: miejscowość Babino, do której wodę dostarcza Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tykocinie, oraz Klepacze, części wsi Krupniki i Oliszki, dokąd woda jest zakupywana z Wodociągów Białostockich²⁹. Eksploatacja ujęć wód w gminie, ze względu na duże odległości pomiędzy miejscowościami, odbywa się kilkoma Stacjami Uzdatniania Wody, zlokalizowanymi w: Choroszczy, Rogowie, Złotorii i Barszczewie.

Długość sieci wodociągowej w gminie Choroszcz wynosi 162,8 km. Do sieci wodociągowej podłączonych jest 2 818 obiektów mieszkalnych. Woda dostarczana jest do 11 837 mieszkańców, co stanowi 81,9% ogółu ludności gminy. Istnieje duże zróżnicowanie w dostępie do sieci wodociągowej na terenie miasta Choroszcz oraz na obszarach wiejskich gminy. Do sieci wodociągowej podłączonych jest 90,8% mieszkańców miasta i 76,1% mieszkańców terenów wiejskich.

Przeciętne roczne zużycie wody na mieszkańca w gminie Choroszcz wynosi 26,9 m³, z czego średnia dla miasta wynosi 29,6 m³, natomiast dla terenów wiejskich 25,1 m³. Zarówno gęstość sieci rozdzielczej w gminie, jak i odsetek korzystających z wodociągów są relatywnie wysokie. Gmina Choroszcz dobrze przedstawia się pod względem gęstości sieci wodociągowej zarówno na terenach miejskich, jak i wiejskich na tle gmin o podobnym charakterze (Wasilków, Zabłudów) oraz na tle powiatu i województwa. Liczba korzystających z wodociągów wygląda przeciętnie, zarówno w porównaniu z powiatem, województwem, krajem, jak i innymi wybranymi gminami powiatu białostockiego. Korzystniej gmina Choroszcz wypada jedynie na tle gminy Zabłudów.

Tabela 45. Sieć wodociągowa w gminie Choroszcz i innych gminach w roku 2014

Obszar	Gęstość sieci wodociągowej w gminie Choroszcz w 2014 roku [km/100km ²]			Udział korzystających z instalacji ogólnej liczbie ludności [%]		
	Obszar miejsko-wiejski	Obszar miejski	Obszar wiejski	Obszar miejsko-wiejski	Obszar miejski	Obszar wiejski
Polska	80,0	303,7	77,9	90,4	96,4	84,3
Województwo podlaskie	61,4	208,5	58,8	85,3	96,6	80,5
Powiat białostocki	56,1	156,1	48,7	88,8	97,1	83,2
Choroszcz	101,2	209,1	88,9	81,9	90,8	76,1
Juchnowiec Kościelny	—	—	100,1	—	—	92,0
Wasilków	59,1	99,8	47,4	95,2	99,9	84,8
Zabłudów	47,5	124,5	44,2	58,6	82,0	49,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2015.

²⁹ Dane Zakładu Energetyki Ciepłej, Wodociągów i Kanalizacji w Choroszczy sp. z o. o.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

System sieci wodociągowej w gminie Choroszcz wymaga rozbudowy celem uzupełnienia infrastruktury na całym obszarze miasta Choroszcz oraz na obszarach wiejskich gminy. Rozbudowa sieci wodociągowej będzie wymagała także rozbudowy i modernizacji wszystkich Stacji Uzdatniania Wody, wraz z budową nowych studni w celu zwiększenia wydajności i jakości dostarczanej wody.

W 2015 roku zostały podjęte działania zmierzające do zmodernizowania istniejących stacji. W wyniku modernizacji, stacje zwiększą swoją wydajność o 30%, a proces uzdatniania wody zostanie w pełni zautomatyzowany. Wybudowane zbiorniki terenowe pozwolą na lepszą optymalizację ujęć wody i zapewnią stałe ciśnienie wody dostarczanej do sieci wodociągowej. Planowany czas zakończenia inwestycji to luty 2018 roku.

Trwają też prace nad projektem modernizacji SUW w Choroszczy oraz budową nowych studni, które pozwolą na zwiększenie wydajności stacji o ok. 35%.

1.5.2 Sieć kanalizacyjna

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Choroszcz w 2014 roku wynosiła 44,4 km (w tym w miejscowości Żółtki – 2,2 km, m. Klepacze – 14,3 km, m. Porosły – 2,9 km). Do sieci kanalizacyjnej podłączonych było 1 041 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Ludność korzystająca z sieci stanowiła 39,9% (5 787 osób) ogółu mieszkańców gminy Choroszcz. Na przestrzeni lat 2009-2013 sieć kanalizacyjną rozbudowano o 14,3 km, a liczba połączeń prowadzących do budynków wzrosła o 427.

Średnia gęstość sieci kanalizacyjnej na 100 km² w gminie Choroszcz jest wyższa od średniej dla województwa podlaskiego. Gęstość sieci kanalizacyjnej na terenach miejskich jest znacznie wyższa w porównaniu do gmin o podobnym charakterze (Wasilków, Zabłudów). Natomiast gęstość sieci kanalizacyjnej na terenach wiejskich gminy wypada niekorzystnie na tle gmin wiejskich w kraju i w powiecie. Pod względem liczby korzystających z sieci kanalizacyjnej, gmina Choroszcz wypada lepiej jedynie na tle gminy Zabłudów.

Tabela 46. Sieć kanalizacyjna w gminie Choroszcz i innych gminach w 2014 roku

Obszar	Gęstość sieci kanalizacyjnej w gminie Choroszcz w 2014 roku [km/100km ²]			Udział korzystających z instalacji ogólnej liczbie ludności [%]		
	Obszar miejsko-wiejski	Obszar miejski	Obszar wiejski	Obszar miejsko-wiejski	Obszar miejski	Obszar wiejski
Polska	37,7	284,6	28,0	60,2	89,3	37,4
Województwo podlaskie	15,2	186,1	8,4	50,7	91,1	20,5
Powiat białostocki	24,6	151,8	19,3	62,7	87,5	39,8
Choroszcz	27,9	156,6	13,2	40,9	74,7	18,8
Juchnowiec Kościelny	—	—	67,1	—	—	60,7
Wasilków	54,3	115,4	36,8	84,0	95,9	57,4
Zabłudów	5,7	103,5	1,4	24,4	76,2	5,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2015.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Gminne ścieki oczyszczane są poprzez Zakład Energetyki Ciepłej, Wodociągów i Kanalizacji w Choroszczy Sp. z o.o., który posiada oczyszczalnię ścieków o wydajności 1500 m³/dobę. Ilość odprowadzonych ścieków oczyszczonych (ogółem z wodami infiltracyjnymi, powierzchniowymi, roztopowymi, przypadkowymi i oczyszczonymi ściekami dowożonymi), według danych za 2014 rok, wynosiła 229 351,76 m³ (628,36 m³/dobę). Ścieki z miejscowości Klepacze i Porosły odprowadzane są do systemu kanalizacji sanitarnej miasta Białegostoku. Na terenach, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej jest nieopłacalna lub niemożliwa z powodów technicznych, w gminie Choroszcz eksploatowane są bezodpływowe zbiorniki wodne i przydomowe oczyszczalnie ścieków, które są coraz bardziej popularne.

Ogólnie rzecz biorąc, sieć kanalizacyjna w gminie Choroszcz wymaga dużych nakładów inwestycyjnych, głównie w postaci rozbudowy i budowy nowych odcinków sieci na terenach wiejskich gminy, zwłaszcza w miejscowościach położonych przy granicy miasta Białegostoku. Dotyczy to m.in. takich miejscowości jak: Krupniki, Łyski, Porosły, Jeroniki, Klepacze, Barszczewo i innych. Obszar miasta Choroszcz także wymaga uzupełnienia sieci kanalizacyjnej oraz wymiany części starych sieci.

1.5.3 Gospodarka odpadami

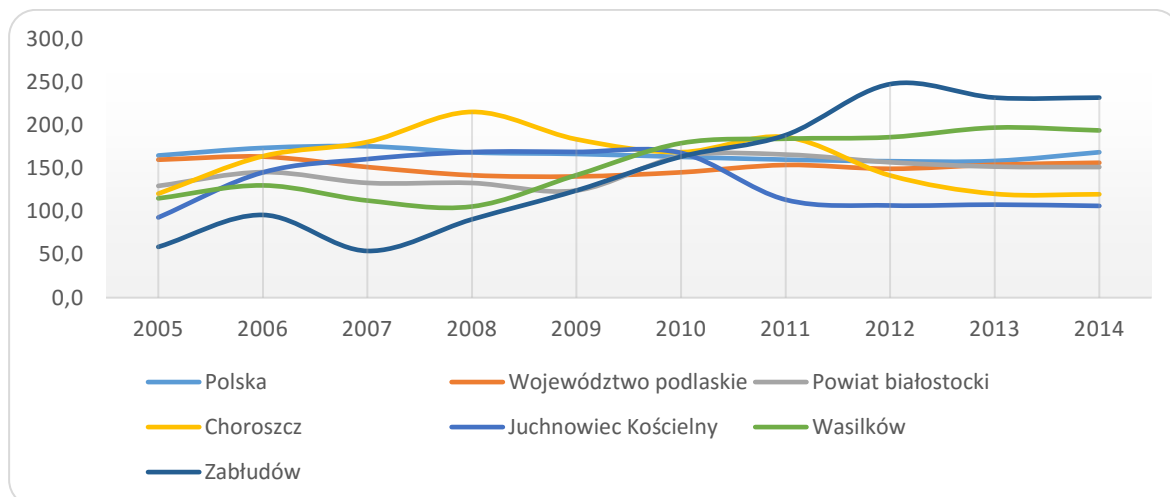
Odbiorem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych pochodzących od właścicieli nieruchomości na terenie gminy Choroszcz zajmuje się wyspecjalizowane przedsiębiorstwo wyłonione w drodze przetargu. Wyznaczone są dwa punkty składowania odpadów gminnych: ZUOK w Hryniewiczach i CIGO w Studziankach³⁰.

Według danych firm odbierających odpady w gminie Choroszcz, od 2011 roku ilość odpadów wytwarzanych na jednego mieszkańca stale spada. Mieszkańcy gminy Choroszcz, w porównaniu do innych gmin, wytwarzają relatywnie mało odpadów. Na powyższe dane należy patrzeć jednak z dużą rezerwą, ponieważ odzwierciedlają one wartości wykazywane przez firmy odbierające odpady, które mogą różnić się od wartości faktycznie wytworzonych odpadów. Niestety, nie istnieją bardziej wiarygodne statystyki, rzetelnie i obiektywnie (bezzstronnie) obrazujące stan rzeczy w analizowanym zakresie.

Rysunek 5. Ilość odpadów komunalnych przypadających na jednego mieszkańca w latach 2005-2014 w gminie Choroszcz i innych jednostkach terytorialnych [kg]

³⁰ Opracowano na podstawie: P. Kukla, *Plan gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Białegostoku i gmin Choroszcz...*, op. cit.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2015.

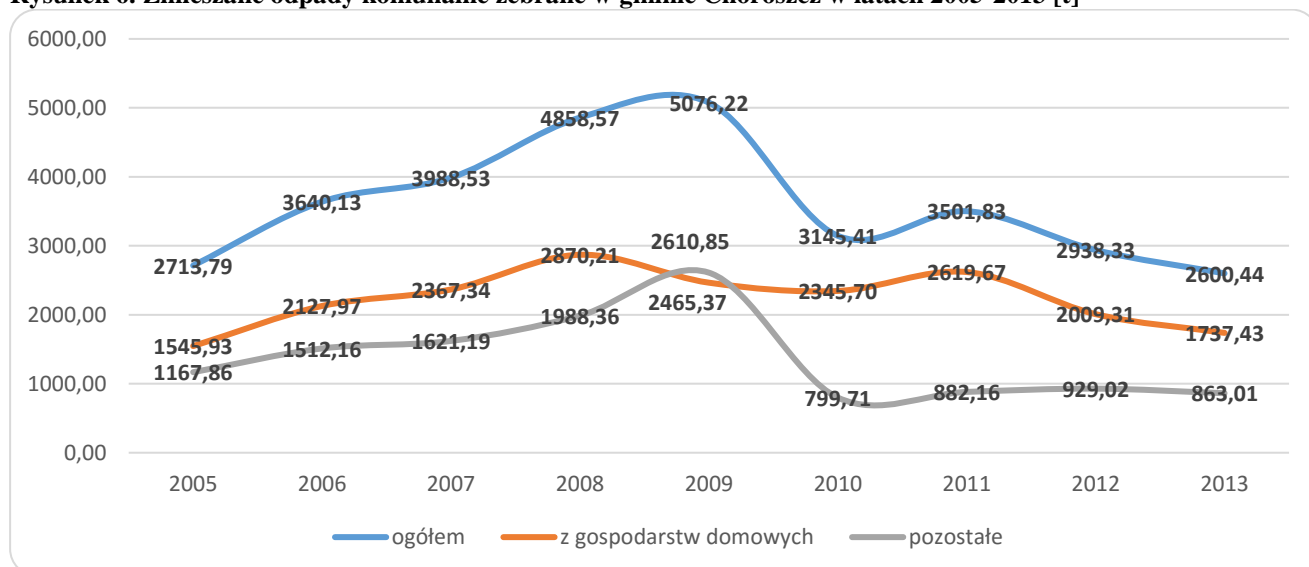
Koszty gminne związane z zagospodarowaniem odpadami w 2015 roku wyniosły ponad 735 tys. zł.

W roku 2014 zebrano łącznie 1 746 ton odpadów komunalnych, z czego 428 ton w sposób selektywny i 1 318 ton w sposób zmieszany³¹. W roku 2015 zebrano łącznie 2 765 ton odpadów komunalnych, z czego 848 ton w sposób selektywny i 1 917 ton w sposób zmieszany. Duża różnica pomiędzy rokiem 2014 i 2015 wynika ze zmiany sposobu gospodarki odpadami.

³¹ Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Choroszcz za 2014 rok, źródło: www.um-choroszcz.pbip.pl.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Rysunek 6. Zmieszane odpady komunalne zebrane w gminie Choroszcz w latach 2005-2013 [t]

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2015.

Ponadto gmina Choroszcz osiągnęła w 2015 roku następujące poziomy recyklingu:

- papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło – 14,41%,
- inne niż niebezpieczne odpady budowlane i rozbiórkowe – 0,00%,
- ograniczenie masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania – 1,85%.

W 2015 roku wszyscy właściciele posesji zamieszkałych w gminie Choroszcz zostali nieodpłatnie wyposażeni w pojemniki na odpady komunalne zmieszane. Pojemniki te opatrzone są nazwą „Gmina Choroszcz” i są przeznaczone do gromadzenia odpadów komunalnych, w zakresie wynikającym z normy zapisanej w *Regulaminie utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Choroszcz* (Uchwała nr IX/85/2015 Rady Miejskiej w Choroszczy z dnia 4 września 2015 roku).

1.5.4 Sieć ciepłownicza

Odbiorców w ciepło na terenie miasta Choroszcz zasila ZECWiK sp. z o.o. Źródłem ciepła, które posiada zakład, jest kotłownia opalana gazem ziemnym oraz biomasą. W skład kotłowni wchodzi: kotły gazowe Viessmann HW 200 – 1 szt. o mocy 2,5 MW oraz 1 szt. o mocy 4 MW, kocioł Eurobiomass Integra WH 3 – 1 szt. o mocy 4 MW. Na terenie gminy Choroszcz występuje sieć ciepła o łącznej długości 5,743 km.

Istniejący piec na zrębki drzewne o mocy 4 MW nie jest wyposażony w urządzenia automatycznego samooczyszczenia się podczas pracy, co skutkuje koniecznością jego okresowego wygaszania (raz na miesiąc na okres trzech dni). Istnieją także potrzeby w zakresie budowy zadaszonego składowiska na biomasę. Obniżenie kosztów ciepła można by osiągnąć na skutek spadku cen paliw, a także wzrostu zapotrzebowania na ciepło poprzez powstanie nowych jednostek zabudowy wielorodzinnej. Niewątpliwie modernizacja systemu

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

ciepłowniczego, poprzez inwestycje w system zdalnego odczytu danych z ciepłomierzy, może wpłynąć na obniżenie kosztów funkcjonowania całego systemu.

1.5.5 Komunikacja

Obszar gminy Choroszcz tworzy następująca sieć komunikacyjna:

- ok. 12 km dróg krajowych (odcinek drogi S8 i drogi nr 8),
- 700-metrowy odcinek drogi wojewódzkiej nr 676,
- ponad 85 km dróg powiatowych,
- ponad 73 km dróg gminnych publicznych.

Podstawowym zewnętrznym układem komunikacyjnym w gminie Choroszcz jest ciąg drogowy położony w jej centralno-północnej części i stanowiący odcinek drogi ekspresowej S8 (przebiegający od zachodniej granicy gminy do miejscowości Jeroniki), drogi krajowej nr 8 (przebiegający od Jeronik do ul. gen. F. Kleeberga w Białymstoku) oraz drogi wojewódzkiej nr 676 (przebiegający od drogi krajowej nr 8 do al. Jana Pawła II w Białymstoku).

Droga krajowa nr 8 na terenie gminy Choroszcz została przebudowana od zachodniej granicy gminy do miejscowości Porosły w latach 2009-2012. Na większości swojego odcinka, tj. do Jeronik, posiada klasę S. Jest to droga dwujezdniowa, a obsługę komunikacyjną terenów przyległych zapewnia sieć dróg serwisowych. Droga ekspresowa S8 łączy cztery aglomeracje: wrocławską, łódzką, warszawską i białostocką oraz stanowi polską część europejskiej trasy E67.

Przebudowa pozostałego odcinka drogi krajowej nr 8, od tzw. Węzła Porosły do granicy Białegostoku oraz drogi wojewódzkiej nr 676 jest planowana w ramach obecnej perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.

W przyszłości na terenie gminy Choroszcz ma zostać również wybudowany odcinek drogi ekspresowej S19 (*Via Carpatia*), w swoim nowym przebiegu, który na wysokości miejscowości Jeroniki będzie krzyżować się z drogą S8, tworząc węzeł „Białystok Zachód”. Droga ma połączyć granicę polsko-białoruską w Kuźnicy z Białymstokiem, Lublinem, Rzeszowem i granicą słowacką, a na obszarze gminy Choroszcz będzie tworzyć obwodnicę Białegostoku. Trasa ma zostać zrealizowana do roku 2025³².

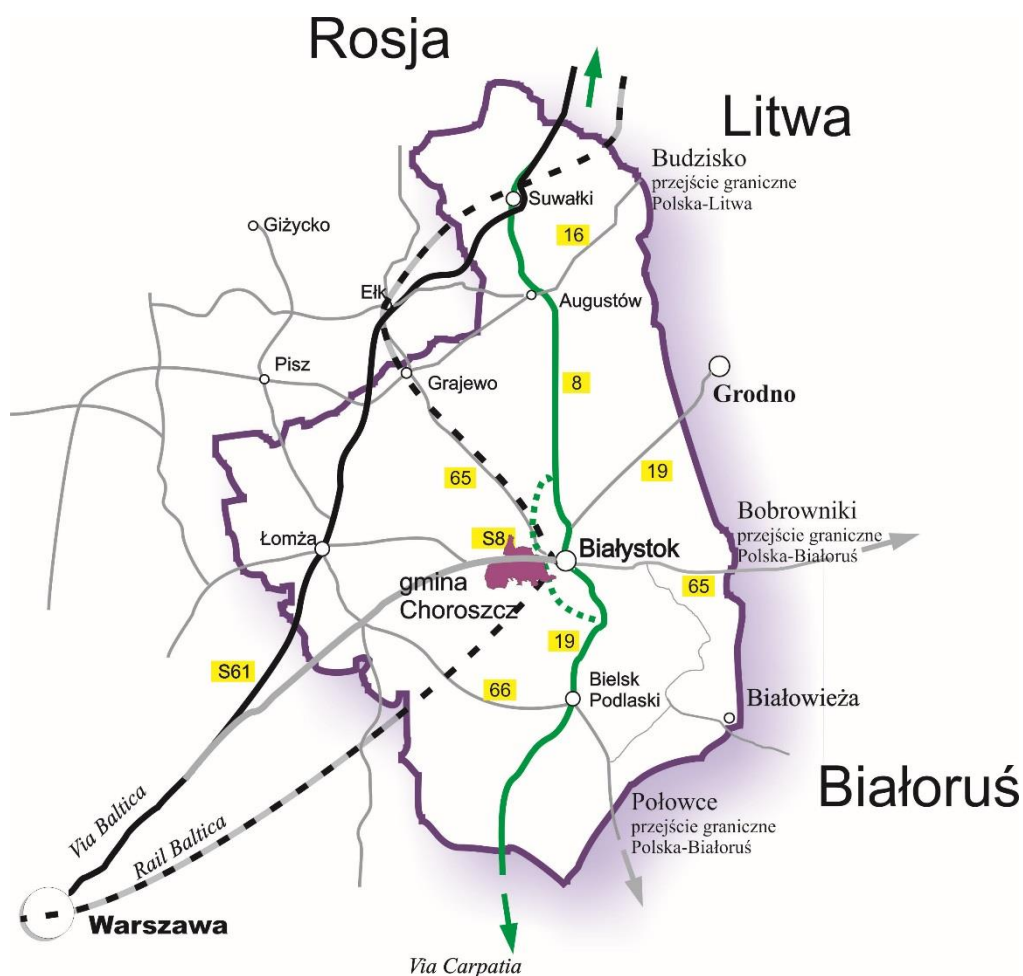
Gmina Choroszcz, ze względu na bliskie położenie wobec stolicy województwa i przebieg dróg krajowych, charakteryzuje się bardzo dobrą dostępnością komunikacyjną z punktu widzenia inwestorów, rozwoju firm transportowych i turystyki tranzytowej.

---

³² Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.), Załącznik do uchwały Rady Ministrów z dnia 8 września 2015 roku.

Rysunek 7. Lokalizacja gminy Choroszcz na tle układu drogowego w regionie

Źródło: opracowanie własne.

Podstawowy układ komunikacyjny w gminie Choroszcz stanowi sieć dróg powiatowych i gminnych publicznych.

Drogi powiatowe

W gminie Choroszcz zlokalizowanych jest 19 odcinków dróg powiatowych o łącznej długości ponad 85 km, w ciągu których znajduje się 10 mostów i 1 kładka dla ścieżki rowerowej. Szczegółową ewidencję dróg powiatowych na terenie gminy Choroszcz, wraz z ich numerem, nazwą i przebiegiem zawiera tabela 47.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 47 Ewidencja dróg powiatowych na terenie gminy Choroszcz

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi	Nazwa odcinka drogi na terenie gminy Choroszcz
1.	1380B	Złotoria – Siekierki – Tykocin (ul. 11 Listopada)	droga nr 8 – Złotoria – granica gminy
2.	1390B	Choroszcz (droga do Dzikich) – Dzikie – droga 65	Choroszcz – Dzikie – granica gminy
3.	1535B	Białystok (ul. ks. J. Popiełuszki, Hetmańska, Wierzbowa) – Choroszcz (droga do Kruszewa) – Kruszewo – Stare Jeżewo	Białystok – Choroszcz – Kruszewo – Stare Jeżewo
4.	1536B	droga 1535B – Kruszewo – droga 1535B	droga 1535B – Kruszewo – droga 1535B
5.	1537B	droga 1535B – Konowały – Izbiszczce	droga 1535B – Konowały – Izbiszczce
6.	1538B	Choroszcz (droga do Kościuk) – Kościuki	Choroszcz (droga do Kościuk) – Kościuki
7.	1539B	Choroszcz (ul. Zastawie I) – Zaczerlany – Zawady – stacja kolejowa Baciuty	Choroszcz (ul. Zastawie I) – Zaczerlany – granica gminy
8.	1541B	Zaczerlany – Gajowniki – Kolonia	Zaczerlany – Gajowniki – Kolonia
9.	1542B	droga przez wieś Gajowniki	droga przez wieś Gajowniki
10.	1543B	Choroszcz (ul. Zastawie II) – Czaplino – Niewodnica Kościelna – Topole – Markowszczyzna	Choroszcz (ul. Zastawie II) – Czaplino – granica gminy
11.	1544B	droga 1543B – Czaplino	droga 1543B – Czaplino
12.	1547B	Czaplino – Mińce – Trypucie –Tolcze	Czaplino – Mińce – granica gminy
13.	1548B	Barszczewo – Ogrodniki	Barszczewo – Ogrodniki
14.	1549B	droga 1535B – Oliszki – Klepacze – Horodniany	droga 1535B – Oliszki – Klepacze – granica gminy
15.	1550B	Niewodnica Kościelna – Klepacze – Białystok (ul. Niewodnicka, Meksykańska, Nowosielska, Elewatorska)	granica gminy – Klepacze – Białystok
16.	1551B	droga 8 – Porosły – Krupniki	droga 8 – Porosły – Krupniki
17.	1552B	Choroszcz (al. Niepodległości, ul. H. Sienkiewicza, J.K. Branickiego, Dominikańska, Piaskowa) – Ruszczany – Rogówek – Rogowo – Pańki – droga 1535B	Choroszcz (al. Niepodległości, ul. H. Sienkiewicza, J.K. Branickiego, Rynek 11 Listopada, Dominikańska, Piaskowa) – Ruszczany – Rogówek – Rogowo – Pańki – droga 1535B
18.	2287B	ul. A. Mickiewicza w Choroszczy	ul. A. Mickiewicza w Choroszczy
19.	2288B	Rynek 11 Listopada w Choroszczy	Rynek 11 Listopada w Choroszczy

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.pzd.bialystok.pl/wykaz_drog_powiatowych.html, stan na dzień: 24.07.2016.

Stan techniczny dróg powiatowych przebiegających przez obszar gminy Choroszcz jest, ogólnie rzecz biorąc, niezadowolający, a często bardzo zły. Ponad 20% z nich posiada nawierzchnię żwirową i na nielicznych odcinkach – brukową. Nawierzchnie dróg bitumicznych w większości przypadków posiadają, z różnym nasileniem, uszkodzenia w postaci: pęknięć siatkowych, łat, wybojów, ubytków ziaren i lepiszcza, kolein i deformacji.

Drugi powiatowe o nawierzchni utwardzonej na terenie gminy Choroszcz charakteryzują się dobrym lub bardzo dobrym stanem jedynie w przypadku odcinków, które były przebudowane w ostatnich latach. Dotyczy to następujących odcinków dróg:

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

- nr 1535B – Białystok – droga do Kościuk,
- nr 1550B – Klepacze – granica gminy,
- nr 1390B – Choroszcz – Dzikie,
- nr 1549B – Klepacze – Turczyn,
- nr 1548B – w miejscowości Barszczewo,
- nr 1552B – niektóre odcinki drogi w tym al. Niepodległości w Choroszczy.

Znaczenie dróg powiatowych i ich stanu technicznego w gminie Choroszcz jest o tyle istotne, że wiele z nich stanowi główne ciągi komunikacyjne o znacznym natężeniu ruchu. Przebudowy lub remontu wymaga co najmniej 25 km dróg powiatowych położonych na obszarze gminy Choroszcz.

Drogi gminne

Na koniec 2015 roku w gminie Choroszcz było 73,3 km dróg gminnych publicznych, z czego:

- 26,75 km – o nawierzchni bitumicznej,
- 32,12 km – o nawierzchni żwirowej,
- 3,96 km – z kostki betonowej,
- 7,4 km – o nawierzchni gruntowej, wzmocnionej żwirem lub żuzłem,
- 0,79 km – o nawierzchni brukowej,
- 1,09 km – o nawierzchni gruntowej,
- 0,99 km – o nawierzchni tłuczniowej.

Stan techniczny dróg gminnych publicznych w gminie Choroszcz jest zróżnicowany i ogólnie niezadowalający.

Uzupełniającą sieć drogową w gminie stanowią drogi gminne wewnętrzne i drogi prywatne. Są to najczęściej drogi żwirowe lub gruntowe.

Na podstawie przedstawionej diagnozy stanu sieci komunikacyjnej w gminie Choroszcz można stwierdzić, że infrastruktura drogowa gminna i powiatowa w gminie Choroszcz, z niewielkimi wyjątkami, znacząco odbiega od obowiązujących standardów użytkowych. Sytuacja ta spowodowana została głównie z powodu wieloletnich zaniedbań związanych z niewystarczającym poziomem finansowania tego rodzaju inwestycji. Stan obecny, który określić można jako niedorozwój lokalnej sieci drogowej, zdecydowanie obniża standard życia mieszkańców, wpływa na bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz stanowi istotną barierę rozwoju gospodarczego i społecznego (mieszkalnictwa) gminy Choroszcz. Dodatkowo, wiąże się z ponoszeniem wysokich kosztów bieżącego, całorocznego utrzymania dróg.

Szansą na poprawę stanu sieci komunikacyjnej w gminie Choroszcz jest niewątpliwie finansowanie zewnętrzne w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020, a także środki wyasygnowane z Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Inna infrastruktura komunikacyjna w gminie Choroszcz

Przez teren gminy Choroszcz w miejscowości Klepacze przebiega linia kolejowa nr 6, stanowiąca fragment międzynarodowej linii kolejowej E75. W przyszłości linia kolejowa E75 ma stać się fragmentem transeuropejskiego korytarza transportowego, łączącego Berlin z Helsinkami. Trasa kolejowa ma przebiegać łącznie przez 6 krajów: Niemcy, Polskę, Litwę, Łotwę, Estonię i Finlandię, łącząc ze sobą: Berlin, Warszawę, Białystok, Kowno, Rygę, Tallin i Helsinki (*Rail Baltica*).

Skomunikowanie gminy Choroszcz ze stolicą województwa

Niewielka odległość z Choroszczy do Białegostoku (ok. 14 km) sprawia, że dojazd samochodami osobowymi z gminy do stolicy regionu jest dogodny. Czas przejazdu z miasta Choroszcz do Białegostoku wynosi ok. 20 minut i może odbywać się kilkoma trasami: drogą krajową nr 8, drogą powiatową 1535B lub drogą gminną Choroszcz – Sienkiewiczze, a następnie drogą powiatową 1535B.

Komunikacja zbiorowa

Na obszarze gminy Choroszcz komunikacja zbiorowa jest realizowana poprzez:

1) autobusy Białostockiej Komunikacji Miejskiej, w tym:

- linię 103 – przebiegającą na trasie Białystok (al. J. Piłsudskiego) – Choroszcz (cmentarz przy ul. Kościukowskiej); autobusy kursują średnio raz na godzinę, wzdłuż drogi krajowej nr 8, umożliwiając dojazd do centrum Białegostoku mieszkańcom następujących miejscowości: Choroszczy, Żółtek, Łysek, Jeronik i Porosłów Kolonii;

- linię 107 – przebiegającą na trasie Białystok (ul. Boh. Monte Cassino, dworzec PKS) – Klepacze (ul. Niewodnicka);

2) linię PKS – kursującą z Białegostoku przez Barszczewo, drogę 1535B, Konowały, Izbiszczce do Kruszewa;

3) linię TMPBus Mariusza Półkośnika – kursującą z Choroszczy przez: Ruszczany, Rogowo, Pańki – do Kruszewa.

Rosnące oczekiwania mieszkańców gminy Choroszcz wskazują na potrzebę rozwoju nowych połączeń komunikacji zbiorowej, zwłaszcza Białostockiej Komunikacji Miejskiej. Brakuje, między innymi, prostego połączenia wsi Porosły i Krupniki z zachodnią częścią stolicy województwa.

Alternatywna sieć komunikacyjna – komunikacja rowerowa

Alternatywnym, uzupełniającym środkiem transportu dla komunikacji samochodowej, cieszącym się w ostatnich latach coraz większą popularnością wśród mieszkańców większych miast, jak również terenów podmiejskich, jest rower. Od 2015 roku w Choroszczy, przy Rynku 11 Listopada, funkcjonuje stacja umożliwiająca wypożyczenie rowerów w ramach Białostockiej Komunikacji Rowerowej (BiKeR). Gmina Choroszcz, jako pierwsza gmina w Polsce, dołączyła do komunikacji rowerowej, tworząc system aglomeracyjnego roweru miejskiego. Gmina Choroszcz zajmuje drugie miejsce, po Białymstoku, wśród gmin BOF, pod względem długości dróg rowerowych. Są one zlokalizowane głównie wzdłuż drogi krajowej i

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

drogi powiatowej nr 1535B. Jednak sieć szlaków rowerowych w gminie Choroszcz jest niepełna i wymaga uzupełnienia oraz rozbudowy. Zgodnie ze Strategią BOF, uporządkowanie infrastruktury dróg rowerowych przyczyni się do integracji całego obszaru BOF oraz umożliwi szybki, sprawny i bezpieczny przejazd pomiędzy poszczególnymi celami podróży, a w konsekwencji wpłynie na poprawę warunków życia mieszkańców, jak również innych osób odwiedzających gminę Choroszcz.

1.5.6 Sieć energetyczna

Na terenie gminy Choroszcz odbiorcy zasilani są w energię elektryczną liniami NN wychodzącymi ze stacji SN/NN, które powiązane są liniami SN wychodzącymi ze stacji 110/15 kV RPZ6, 110/15 kV RPZ8, 110/15 kV Fasty, 110/15 kV Łapy.

Przez teren gminy przebiega 15 138 m linii wysokiego napięcia, 158 205 m linii średniego napięcia i 238 032 m linii niskiego napięcia.

W 2013 roku liczba odbiorców energii elektrycznej w taryfie B wynosiła 13 jednostek, w taryfie C – 801 jednostek i w taryfie G – 5 817 jednostek³³.

1.5.7 Sieć gazownicza

Długość sieci gazowej na terenie gminy wynosi 10,4 km, znajduje się w miejscowościach: Klepacze, Krupniki, Porosły Kolonia, Dzikie oraz w mieście Choroszcz. Zużycie gazu ziemnego w 2013 roku na terenie gminy Choroszcz wynosiło 964,9 tys. m³. Liczba odbiorców osiągnęła poziom 199 podmiotów, z czego 191 to gospodarstwa domowe, 2 – przemysł, a 6 – inne jednostki. Dostawcą gazu na terenie gminy Choroszcz jest PSG Oddział w Warszawie³⁴. Do roku 2020 planowana jest budowa gazociągów dystrybucyjnych średniego ciśnienia, w tym na trasie Krupniki–Choroszcz, oraz przyłączy gazowych.

1.5.8 Sieć teleinformatyczna

Praktycznie cały obszar gminy Choroszcz ma dostęp do internetu za pośrednictwem zarówno łączy kablowych w technologii XDSL, jak i łączy bezprzewodowych w technologii LTE, HSPA i 3G. Niestety, możliwości techniczne w niektórych obszarach ograniczają prędkość transferu do 10Mb/s. Część gminy Choroszcz została objęta dofinansowaniem dla dostawców usług internetowych na budowę infrastruktury w technologii FTTH w ramach programu PO RPW 2007-2013 działanie II.1 Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej. Zasięg terytorialny zakończonych projektów nie obejmuje jednak miejscowości bardziej oddalonych od miasta Choroszcz (z reguły mniej zaludnionych).

1.5.9 Zagospodarowanie przestrzenne

Gmina Choroszcz, jako jedna z niewielu jednostek samorządu terytorialnego w kraju, posiada miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na całej powierzchni gminy. Od 2015 roku

³³ Opracowano na podstawie: P. Kukla, *Plan gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Białegostoku i gmin Choroszcz...*, op. cit.

³⁴ Ibidem.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

plan ten jest aktualizowany w kierunku wyznaczenia terenów pod: rzemiosło, usługi, przemysł, handel oraz budownictwo mieszkaniowe.

W planach zagospodarowania przestrzennego miasto Choroszcz, tereny wschodnie i północno-wschodnie gminy przeznaczone są głównie na cele mieszkaniowe, usług społecznych i produkcyjno-usługowe. Dominacja funkcji produkcyjnej i usługowej jest najbardziej widoczna wzdłuż drogi S8. Wschodnia część gminy stanowi tereny podmiejskie Białegostoku.

Północno-zachodnia, zachodnia oraz południowo-zachodnia część gminy to obszar tradycyjnej produkcji rolniczej i osadnictwa wiejskiego.

Obszar NPN, co oczywiste, to tereny przeznaczone pod ochronę przyrody. Zachód gminy Choroszcz stanowi też obszar ekologicznej produkcji rolniczej.

Posiadany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego stanowi istotny atut w procesie pozyskiwania inwestorów i nowych mieszkańców. Dodatkowymi atrybutami gminy w tym kontekście jest bliskie sąsiedztwo Białegostoku, dobrze rozwijająca się komunikacja z miastem wojewódzkim przez krajową drogę ekspresową S8 oraz dobre zaplecze infrastrukturalne.

1.6 Analiza sytuacji finansowej w gminie Choroszcz

Analizę sytuacji finansowej gminy Choroszcz objęto lata 2008-2015 (tabele poniżej). Analizę oparto na danych z Bazy Danych Lokalnych.

Dochody gminy Choroszcz nie są wprost zależne od zmian makroekonomicznych – kryzys gospodarczy od roku 2008/2009 nie przełożył się istotnie na spadek wpływu środków finansowych do budżetu. Dochody gminy stale rosną i z ok. 29 mln zł w roku 2008 zwiększyły się do ponad 39 mln zł w roku 2015.

Dochody własne gminy Choroszcz wahają się na przestrzeni lat 2008-2015 między 17,6 a 24,3 mln zł. W strukturze dochodów własnych dominuje udział gminy w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT); należy przy tym zauważyć, iż od 2008 roku wzrosły one prawie dwukrotnie. Podobną dynamiką charakteryzują się inne parametry: podatek od nieruchomości i dochody z majątku. Jeszcze większa skala wzrostu w analizowanym okresie jest odnotowana w podatku CIT.

Dotacje ogółem wykazują tendencję rosnącą, mimo spadku w latach 2012-2013; poziom subwencji systematycznie spada od 2009 roku. Jak wskazują dane, co roku gmina Choroszcz uzyskiwała dotacje na inwestycje ze środków zewnętrznych. Najwięcej środków z Unii Europejskiej jednostka pozyskała w latach: 2008 (ok. 5,5 mln zł), 2011 (ok. 3 mln zł) i 2015 (ok. 2,9 mln zł).

Tabela 48. Dochody gminy Choroszcz, według kategorii dochodów, w latach 2008-2015 [tys. zł]

Kategoria dochodu	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dochody majątkowe	5 829,2	1 596,4	7 923,2	4 435,8	2 969,4	2 463,3	1 844,2	853,6
Sprzedaż majątku	-37,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,0
Dochody własne, w tym:	17 664,4	15 182,6	20 925,3	18 466,1	17 601,9	20 357,5	20 895,7	24 278,0
- podatek od nieruchomości	3 362,1	3 740,1	4 322,5	5 108,7	5 352,6	5 679,2	6 148,4	6 883,8
- udziały w podatku PIT	5 593,7	5 731,6	6 032,2	6 997,0	7 620,0	8 303,7	8 934,1	10 834,2
- udziały w podatku CIT	175,4	271,4	176,1	269,2	303,9	294,0	372,6	424,7
- dochody z majątku	551,0	771,6	6 957,3	701,5	1 146,3	421,7	660,4	1 037,5
Dotacje ogółem	–	5 523,9	6 054,6	6 456,8	6 200,2	5 734,7	7 008,2	8 705,7
Dotacje inwestycyjne	–	1 004,8	869,5	1 431,3	1 307,0	48,7	1 112,4	235,1
Programy i projekty unijne	5 445,9	82,2	674,3	3 098,9	1 216,9	1 791,3	1 683,4	2 918,2
Subwencje	7 908,0	8 438,9	7 542,1	7 464,4	7 752,2	7 058,2	6 374,4	6 675,8
Dochody ogółem	29 824,4	29 145,4	34 522,0	32 387,4	31 554,3	33 150,4	34 278,2	39 659,46

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, 2016.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

W latach 2008-2015 wydatki gminy Choroszcz wzrosły z ok. 29,6 mln zł do ok. 32,7 mln zł, przy czym w roku 2014 wyniosły ok. 37,7 mln zł, co było spowodowane wysokimi wydatkami inwestycyjnymi i wiązało się z realizacją projektów współfinansowanych ze środków unijnych.

Z danych z lat 2008-2015 wynika, że całość wydatków majątkowych przeznaczana była na wydatki inwestycyjne, które w analizowanym okresie wahały się w poszczególnych latach od 3,2 mln zł do 10,5 mln zł. Średniorocznie w analizowanym okresie wydatki majątkowe wyniosły w gminie Choroszcz ok. 7 mln zł.

Wydatki bieżące gminy Choroszcz charakteryzują się stabilnym wzrostem z ok. 19,8 mln zł w roku 2008 do ok. 29 mln zł w roku 2015.

Tabela 49. Wydatki gminy Choroszcz, według kategorii wydatków, w latach 2008-2015 [tys. zł]

Kategoria wydatków	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Wydatki majątkowe ogółem	9 852,3	8 407,1	10 201,5	6 957,6	6 036,7	3 275,6	8 761,1	2 754,1
Wydatki majątkowe inwestycyjne	9 852,3	8 407,1	10 201,5	6 957,6	6 036,7	3 275,6	8 761,1	2 754,1
Wydatki bieżące ogółem	19 770,6	21 701,3	24 653,9	25 525,3	27 095,0	28 105,9	28 940,5	29 315,5
Dotacje ogółem	1 565,4	1 946,4	28 77,9	1 799,8	812,2	786,4	811,5	960,7
Ogółem	29 622,8	30 108,4	34 855,3	32 482,9	33 131,7	31 381,6	37 701,6	32 069,6

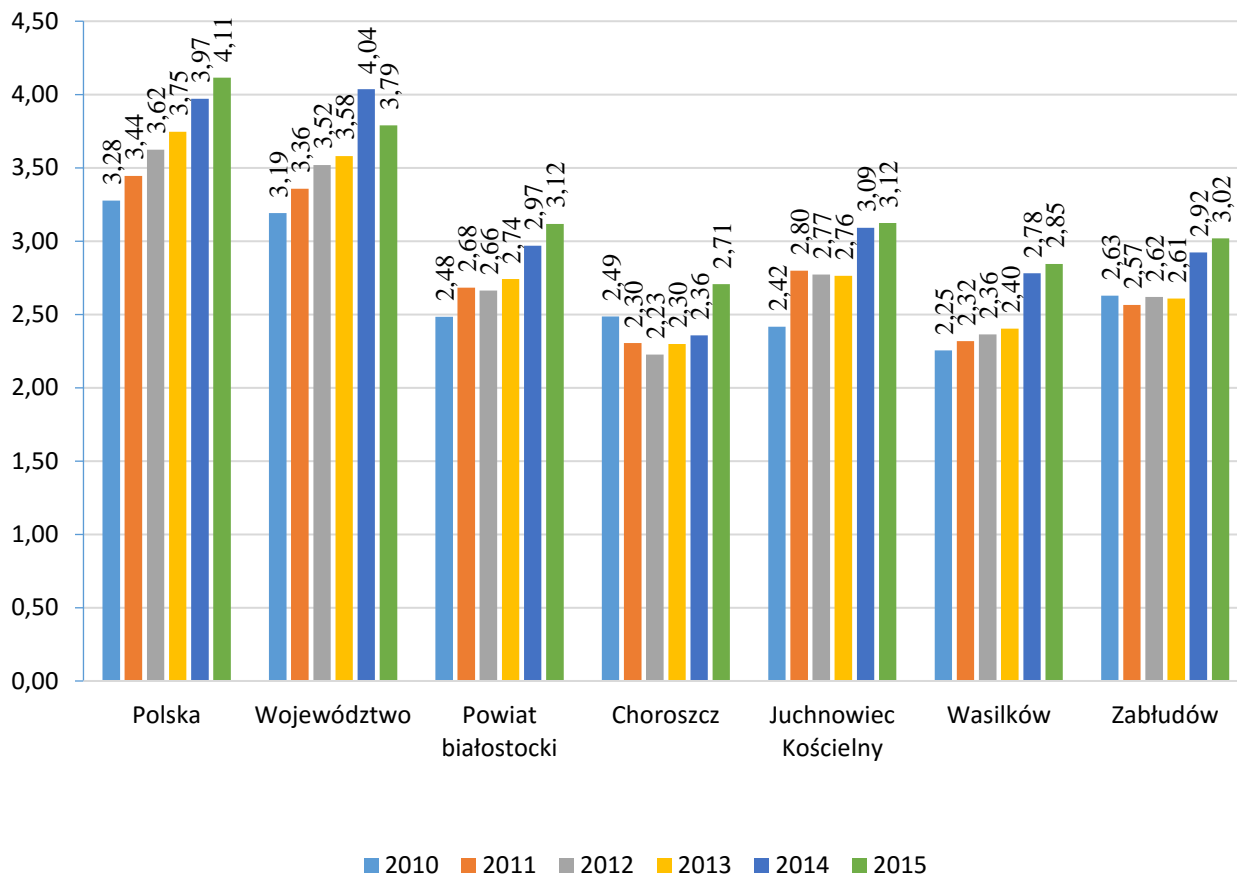
Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, 2016.

Dochody na 1 mieszkańca w gminie Choroszcz w latach 2010-2015 (po okresie spadków w latach 2010-2012) ponownie charakteryzują się tendencją rosnącą. Tabela poniżej prezentuje dochody na 1 mieszkańca w wybranych gminach powiatu (Choroszcz, Juchnowiec Kościelny, Wasilków, Zabłudów) oraz średnią dla wszystkich gmin powiatu białostockiego, województwa podlaskiego oraz kraju.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Rysunek 8. Dochody na 1 mieszkańca w gminie Choroszcz tle wybranych gmin, gmin powiatu, województwa i kraju, w latach 2010-2015 [tys. zł]

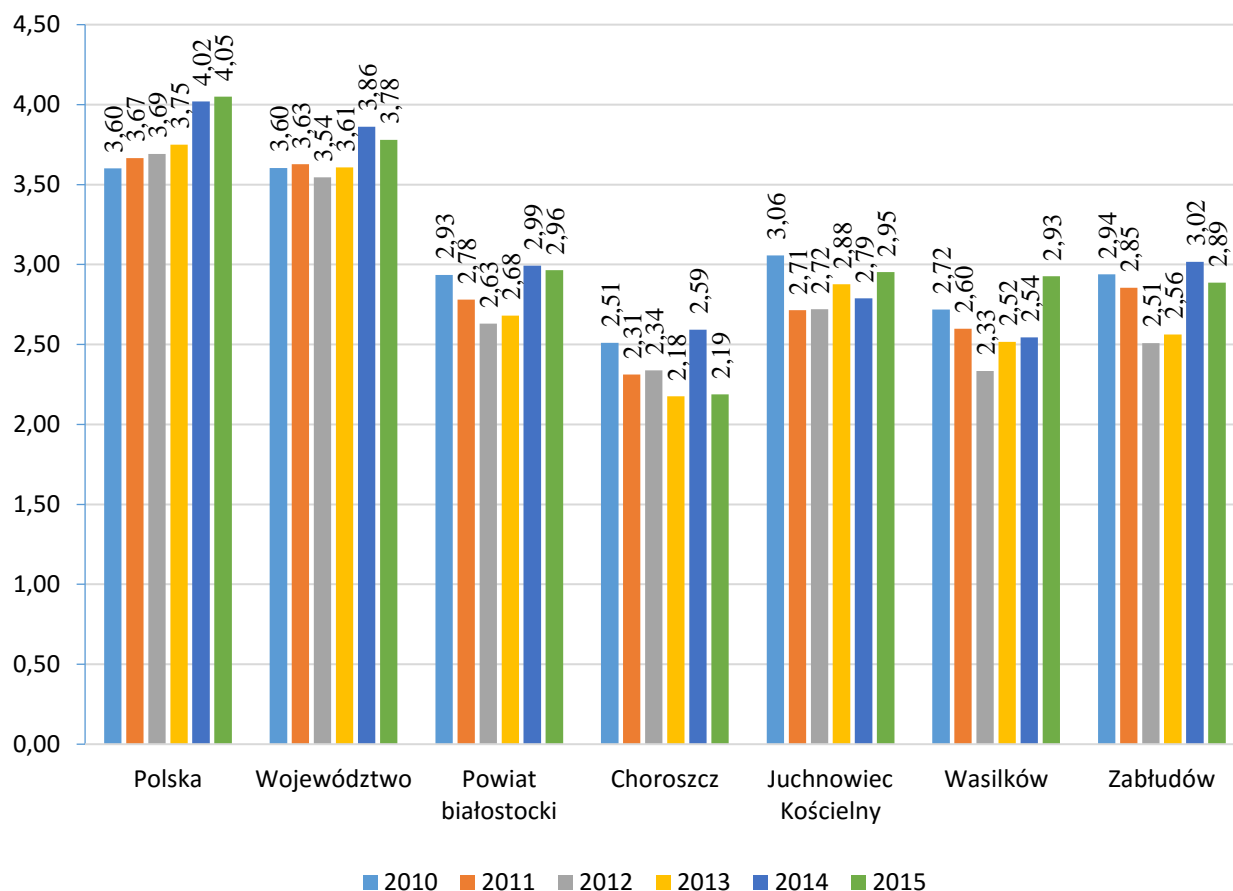

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, 2015.

Z kolei wydatki na jednego mieszkańca w latach 2010-2013 charakteryzowały się umiarkowanym spadkiem, natomiast w 2014 roku nastąpił nagły ich wzrost o 16% w stosunku do roku poprzedniego. Było to wynikiem realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych, a także finansowania wydatków z kredytów.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Rysunek 9. Wydatki na 1 mieszkańca w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin, powiatu, województwa i kraju w latach 2010-2015 [tys. zł]

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, 2015.

Porównując gminę Choroszcz z innymi wybranymi gminami (Juchnowcem Kościelnym, Wasilkowem i Zabłudowem), a także gminami w województwie i w powiecie w okresie 2010-2015, zarówno średni dochód ogółem, jak i średnie wydatki ogółem na jednego mieszkańca wypadają poniżej przeciętnej. Mimo tego, na tle regionu, zwłaszcza wśród gmin wiejskich i miejsko-wiejskich, pod względem dochodów na 1 mieszkańca, gmina Choroszcz sytuuje się powyżej przeciętnej. Relacje dochodów ogółem do wydatków ogółem na jednego mieszkańca są ujemne, jednak wypadają najkorzystniej na tle pozostałych wybranych do analizy gmin. Z analizy wynika, że gmina Choroszcz posiada potencjał do wydatkowania średniorocznie większych środków na inwestycje niż dotychczas w latach 2008-2015.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

W dochodach gminy Choroszcz można dostrzec kilka interesujących, stałych trendów i zjawisk. Największy udział w dochodzie gminy mają dochody z działu 756 (dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej, oraz wydatki związane z ich poborem). Dochody te stale rosną, tak jak ich udział w dochodzie gminy, który w 2013 roku przekroczył 50%, a w 2014 roku osiągnął poziom ponad 53%. Świadczy to o dobrej strukturze dochodów gminy.

Tabela 50. Dochody gminy Choroszcz ogółem, według wybranych działów w latach 2010-2015 [tys. zł]

Kategoria/dział	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dział 010 – Rolnictwo i łowiectwo	151,55	141,61	144,27	185,40	206,19	261,83
Dział 020 – Leśnictwo	1,27	1,39	2,73	3,19	2,77	2,58
Dział 100 – Górnictwo i kopalnictwo	40,37	41,50	23,56	17,68	21,56	34,17
Dział 600 – Transport i łączność	62,51	1 489,25	1 330,97	111,70	147,31	257,11
Dział 630 – Turystyka	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	165,83
Dział 700 – Gospodarka mieszkaniowa	8 451,27	1 150,33	1 986,64	1 708,73	1 129,48	1 424,01
Dział 710 – Działalność usługowa	14,17	16,71	14,41	14,36	14,01	13,86
Dział 750 – Administracja publiczna	134,83	135,49	109,69	117,00	260,98	256,62
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	67,56	30,15	6,11	2,38	106,68	119,34
Dział 754 – Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	25,73	17,80	80,39	39,19	112,54	38,16
Dział 756 – Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	12 370,07	14 134,15	15 280,18	17 066,95	18 234,97	20 478,26
Dział 758 – Różne rozliczenia	7 668,78	7 545,46	7 818,97	7 143,98	6 473,16	6 804,51
Dział 801 – Oświata i wychowanie	319,80	624,45	277,14	627,10	937,19	573,81
Dział 851 – Ochrona zdrowia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Dział 852 – Pomoc społeczna	4 106,82	3 854,94	3 980,49	4 261,63	4 395,61	4 610,41
Dział 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	59,77	61,29	330,99	242,47	48,99	15,32
Dział 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza	109,96	114,65	105,45	115,95	133,66	118,65
Dział 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	71,54	3 017,37	45,96	1 422,65	2 024,07	4 455,87
Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,00	2,60	8,82	35,97	9,51	10,07
Dział 926 – Kultura fizyczna i sport	866,00	8,23	7,49	34,09	19,54	19,02
Dochody ogółem	34 522,01	32 387,36	31 554,28	33 150,42	34 278,22	39 659,46

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, 2016.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 51. Struktura dochodów gminy Choroszcz ogółem, według wybranych działów w latach 2010-2015 [%]

Kategoria/dział	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dział 010 – Rolnictwo i łowiectwo	0,44	0,44	0,46	0,56	0,60	0,66
Dział 020 – Leśnictwo	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01
Dział 100 – Górnictwo i kopalnictwo	0,12	0,13	0,07	0,05	0,06	0,09
Dział 600 – Transport i łączność	0,18	4,60	4,22	0,34	0,43	0,65
Dział 630 – Turystyka	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,42
Dział 700 – Gospodarka mieszkaniowa	24,48	3,55	6,30	5,15	3,30	3,59
Dział 710 – Działalność usługowa	0,04	0,05	0,05	0,04	0,04	0,03
Dział 750 – Administracja publiczna	0,39	0,42	0,35	0,35	0,76	0,65
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,20	0,09	0,02	0,01	0,31	0,30
Dział 754 – Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,07	0,05	0,25	0,12	0,33	0,10
Dział 756 – Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	35,83	43,64	48,43	51,48	53,20	51,64
Dział 758 – Różne rozliczenia	22,21	23,30	24,78	21,55	18,88	17,16
Dział 801 – Oświata i wychowanie	0,93	1,93	0,88	1,89	2,73	1,45
Dział 851 – Ochrona zdrowia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Dział 852 – Pomoc społeczna	11,90	11,90	12,61	12,86	12,82	11,63
Dział 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,17	0,19	1,05	0,73	0,14	0,04
Dział 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza	0,32	0,35	0,33	0,35	0,39	0,30
Dział 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,21	9,32	0,15	4,29	5,90	11,24
Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,00	0,01	0,03	0,11	0,03	0,03
Dział 926 – Kultura fizyczna i sport	2,51	0,03	0,02	0,10	0,06	0,05

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, 2016.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Wydatki na administrację publiczną w latach 2008-2014 stanowiły ok. 9% budżetu gminy Choroszcz; w roku 2015 nastąpił znaczny ich wzrost. Duża część wydatków gminy przeznaczana jest na wychowanie i oświatę – ok. 40%, z tendencją rosnącą, oraz na pomoc społeczną – ok. 17%, również z tendencją rosnącą. Do 2011 roku gmina Choroszcz przeznaczała dużą część swoich funduszy na inwestycje związane z transportem i łącznością (prawie 7 mln zł w 2011 roku). Od roku 2012 środki przeznaczane na ten dział uległy zmniejszeniu (z 21,5% ogółu wydatków w 2011 roku do 6,3% w roku 2014). Gmina Choroszcz przeznacza również co roku duże środki z budżetu na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska (od ok. 5 do ponad 10% wydatków budżetowych).

Tabela 52. Wydatki gminy Choroszcz ogółem, według wybranych działów w latach 2010-2015 [tys. zł]

Kategoria/dział	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dział 010 – Rolnictwo i leśnictwo	185,64	149,32	158,79	201,05	220,74	274,64
Dział 600 – Transport i łączność	5 989,37	6 960,13	4 727,79	3 080,33	2 871,46	2 032,12
Dział 700 – Gospodarka mieszkaniowa	2 070,28	1 928,97	3 474,29	1 748,89	1 699,35	1 513,10
Dział 710 – Działalność usługowa	3,13	49,92	269,96	327,14	165,82	189,12
Dział 750 – Administracja publiczna	2 967,20	2 937,02	3 047,93	2 980,11	3 337,27	4 099,38
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	67,56	30,15	6,11	2,38	106,68	119,34
Dział 754 – Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	537,14	557,94	683,40	490,92	570,57	501,30
Dział 756 – Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	103,38	130,29	0,00	0,00	0,00	0,00
Dział 757 – Obsługa długu publicznego	384,34	462,92	607,42	472,33	401,57	373,79
Dział 801 – Oświata i wychowanie	10 196,04	11 658,90	12 459,66	12 399,92	13 213,34	12 945,44
Dział 851 – Ochrona zdrowia	144,07	134,27	142,95	157,79	159,43	146,96
Dział 852 – Pomoc społeczna	4 624,88	4 498,50	4 711,92	5 109,16	5 296,05	5 552,82
Dział 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	63,77	61,29	378,63	258,77	67,96	3,60
Dział 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza	441,73	495,33	491,02	516,50	559,33	547,27
Dział 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	4 519,16	1 073,12	856,23	2 571,62	7 869,52	2 294,84
Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	860,92	840,89	876,09	872,83	905,55	975,24
Dział 926 – Kultura fizyczna i sport	1 696,74	512,68	217,15	172,92	236,76	182,95
Wydatki ogółem	34 855,35	32 482,94	33 131,67	31 381,58	37 701,62	32 069,60

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, 2015.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 53. Struktura wydatków gminy Choroszcz ogółem, według wybranych działów w latach 2010-2015 [%]

Kategoria/dział	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dział 010 – Rolnictwo i łowiectwo	0,53	0,46	0,48	0,64	0,59	0,86
Dział 600 – Transport i łączność	17,18	21,43	14,27	9,82	7,62	6,34
Dział 700 – Gospodarka mieszkaniowa	5,94	5,94	10,49	5,57	4,51	4,72
Dział 710 – Działalność usługowa	0,01	0,15	0,81	1,04	0,44	0,59
Dział 750 – Administracja publiczna	8,51	9,04	9,20	9,50	8,85	12,78
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,19	0,09	0,02	0,01	0,28	0,37
Dział 754 – Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,54	1,72	2,06	1,56	1,51	1,56
Dział 756 – Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	0,30	0,40	0,00	0,00	0,00	0,00
Dział 758 – Różne rozliczenia	1,10	1,43	1,83	1,51	1,07	1,17
Dział 801 – Oświata i wychowanie	29,25	35,89	37,61	39,51	35,05	40,37
Dział 851 – Ochrona zdrowia	0,41	0,41	0,43	0,50	0,42	0,46
Dział 852 – Pomoc społeczna	13,27	13,85	14,22	16,28	14,05	17,31
Dział 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,18	0,19	1,14	0,82	0,18	0,01
Dział 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza	1,27	1,52	1,48	1,65	1,48	1,71
Dział 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	12,97	3,30	2,58	8,19	20,87	7,16
Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	2,47	2,59	2,64	2,78	2,40	3,04
Dział 926 – Kultura fizyczna	4,87	1,58	0,66	0,55	0,63	0,57

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, 2015.

Rosnące w dużym tempie wydatki gminy Choroszcz oraz szanse wynikające z pozyskania środków w latach 2007-2013 spowodowały konieczność zaciągania kredytów na finansowanie wydatków inwestycyjnych. W grudniu 2015 roku kwota zadłużenia wynosiła ok. 9,124 mln zł. Zaprezentowane w tabeli wskaźniki zadłużenia wskazują na umiarkowane zadłużenie i posiadane możliwości inwestycyjne gminy w ciągu kilku najbliższych lat.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 54. Uproszczona prognoza budżetu gminy Choroszcz na lata 2016-2022 [mln zł]

Pozycja	2016	2017	2018	
Dochody ogółem	44,01	50,47	51,04	
Wydatki ogółem	43,56	49,28	49,98	
Wydatki bieżące	35,41	35,85	35,95	
Wydatki majątkowe	8,14	13,42	14,03	
Wynik budżetu	0,45	1,20	1,07	
Przychody budżetu	2,24	0,90	0,00	
Rozchody budżetu	2,69	2,10	1,07	
Kwota długu	6,43	4,34	3,27	
Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty wiązań ³⁵	6,66%	4,48%	2,33%	
Wskaźnik dochodów ³⁶	17,16%	16,46%	18,86%	
Dopuszczalny wskaźnik spłaty ³⁷	12,52%	15,62%	17,47%	
Dopuszczalny wskaźnik spłaty ³⁸	14,44%	17,54%	19,39%	
Pozycja	2019	2020	2021	2022
Dochody ogółem	49,58	45,50	46,20	46,80
Wydatki ogółem	48,53	44,59	45,29	46,39
Wydatki bieżące	37,05	38,70	39,33	39,97
Wydatki majątkowe	11,48	5,89	5,96	6,43
Wynik budżetu	1,05	0,91	0,91	0,41
Przychody budżetu	0,00	0,00	0,00	0,00
Rozchody budżetu	1,05	0,91	0,91	0,41
Kwota długu	2,22	1,31	0,41	0,00
Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań	2,30%	2,13%	2,03%	0,88%
Wskaźnik dochodów	17,29%	14,95%	14,87%	14,60%
Dopuszczalny wskaźnik spłaty	17,49%	17,54%	17,03%	15,70%
Dopuszczalny wskaźnik spłaty	17,49%	17,54%	17,03%	15,70%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Uchwały Nr X/89/2015 Rady Miejskiej w Choroszczy z dn. 28.10.2015.

Wydatki majątkowe w 2016 roku oszacowano na 8,14 mln zł; w latach 2016-2022 kwota ta waha się w granicach 5,89-14,03 mln zł. Oszacowanie wykonano bez prognozy odnoszącej się do pozyskiwania nowych zewnętrznych przychodów i przy założeniu stałej redukcji zadłużenia. W nowej perspektywie finansowej 2014-2020, pojawią się nowe możliwości pozyskiwania dotacji, przy czym środki te będą realnie dostępne od 2017 roku. Przy założeniu otrzymania dofinansowania na projekty inwestycyjne na poziomie 70%, gmina Choroszcz jest w stanie przeznaczać maksymalnie na inwestycje średniorocznie w zakresie od 12 do 17 mln zł.

³⁵ Wskaźnik planowanej łącznej kwoty spłaty zobowiązań, o której mowa w art. 243 ust. 1 ustawy do dochodów, po uwzględnieniu zobowiązań związku współtworzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń przypadających na dany rok.

³⁶ Wskaźnik dochodów bieżących powiększonych o dochody ze sprzedaży majątku oraz pomniejszonych o wydatki bieżące, do dochodów budżetu, ustalony dla danego roku (wskaźnik jednoroczny).

³⁷ Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań określony w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o plan 3 kwartału roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z trzech poprzednich lat).

³⁸ Dopuszczalny wskaźnik spłaty zobowiązań określony w art. 243 ustawy, po uwzględnieniu ustawowych wyłączeń, obliczony w oparciu o wykonanie roku poprzedzającego pierwszy rok prognozy (wskaźnik ustalony w oparciu o średnią arytmetyczną z trzech poprzednich lat).

2. Identyfikacja kluczowych problemów obszaru

W niniejszej części *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* zaprezentowano wyniki warsztatów przeprowadzonych z grupą 50 liderów społeczno-gospodarczych Choroszczy. Warsztaty były prowadzone techniką *world cafe*, stanowiącą sposób na aktywizację uczestników spotkań. Celem spotkań, zorganizowanych w okresie listopad 2015 – styczeń 2016 roku, było określenie kluczowych problemów w zakresie zidentyfikowanych wcześniej sfer funkcjonowania gminy Choroszcz. Sfery te wyłoniono w trakcie dyskusji wstępnej z uczestnikami spotkania. Wśród szczególnie często poruszanych zagadnień znalazły się następujące kwestie: rolnictwo, rynek pracy, kultura, oświata, sport i turystyka, polityka społeczna, a także infrastruktura i ochrona środowiska. Zgodnie z przyjętą metodyką, na początku warsztatów poszczególne grupy uczestników identyfikowały kluczowy problem w danej sferze, a następnie diagnozowały jego główne przyczyny. Na zakończenie prac formułowano skutki, jakie na obecny czas niesie występowanie danego problemu na terenie gminy. Zgodnie z zarysowaną koncepcją, układ rysunków ilustrujących kolejne zagadnienia problematyczne, zidentyfikowane przez mieszkańców gminy Choroszcz, odzwierciedla przedstawiony zamysł.

Rolnictwo

W opinii uczestników warsztatów, głównym problemem zidentyfikowanym w sektorze rolniczym gminy Choroszcz jest ograniczony rozwój funkcji agroturystycznej obszaru, jako alternatywnej formy gospodarowania na terenach wiejskich. Do przyczyn powyższego problemu uczestnicy zaliczyli zbyt niskie komercyjne wykorzystanie lokalnych produktów rolnych, które wzbogacałyby ofertę agroturystyczną gminy. Poważnym utrudnieniem rozwoju agroturystyki jest też niedostateczny rozwój infrastruktury turystycznej w gminie – co odnosi się głównie do niedostatecznego zaplecza noclegowego i gastronomicznego obszaru. Uczestnicy warsztatów wskazywali także na zły stan lokalnych dróg dojazdowych. Ponadto twierdzili, że poziom przygotowania merytorycznego, wiedzy oraz kwalifikacji wśród osób posiadających zasoby zapewniające rozpoczęcie działalności agroturystycznej, jest niewystarczający. Agroturystyka wymaga wiedzy ekonomicznej, której niejednokrotnie nie posiadają mieszkańcy terenów wiejskich. Ponadto, upowszechnienie funkcji agroturystycznej rolnictwa w gminie Choroszcz jest ograniczone, także ze względu na niską świadomość rolników w zakresie możliwości dywersyfikacji prowadzonej przez nich działalności rolnej.

W efekcie, w gminie Choroszcz występuje niski poziom turystyki jednodniowej i weekendowej, która mogłaby stanowić źródło dochodów jej mieszkańców. Rozwój agroturystyki w Choroszczy mógłby także przyczynić się do poprawy sytuacji na rynku pracy,

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

w tym głównie na obszarach wiejskich rolniczych. Działalność agroturystyczna mogłaby stanowić alternatywę dla miejscowego rynku pracy.

Rysunek 10. Identyfikacja obszarów problemowych w rolnictwie w gminie Choroszcz

Rezultaty problemu:

- niski poziom turystyki jednodniowej i weekendowej
- bezrobocie (brak alternatywnych źródeł utrzymania dla działalności produkcyjnej)

Problem: ograniczony rozwój funkcji agroturystycznej

Przyczyny problemu:

- zbyt niskie wykorzystanie istniejącego potencjału lokalnych produktów (np. ogórka z Kruszewa),
- brak odpowiedniego wykształcenia mieszkańców ukierunkowanego na daną działalność agroturystyczną,
- niska świadomość rolników w zakresie dywersyfikacji działalności rolniczej,
- niewystarczający poziom infrastruktury turystycznej (gastronomicznej i noclegowej),
- brak dobrej lokalnej infrastruktury drogowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników warsztatów strategicznych, Choroszcz, XI 2015-I 2016.

Rynek pracy

Kolejną kategorią, w której identyfikowano obszary problemowe gminy Choroszcz, był rynek pracy. Wyniki analizy danych zastanych wskazują na relatywnie dobrą sytuację na rynku pracy w gminie. Uczestnicy warsztatów dostrzegają jednak problem niewykorzystanego potencjału lokalnych zasobów pracy, w tym głównie młodych, wykształconych osób. Według badanych, młode osoby, które nie mają lokalnych perspektyw zatrudnieniowych, poszukują pracy w sąsiednich gminach – głównie w Białymstoku, ze względu na bogatszą ofertę stolicy województwa w zakresie potencjalnych miejsc pracy. Taka sytuacja związana jest ze specyfiką lokalnego rynku pracy w gminie, gdzie największym pracodawcą jest Samodzielny Publiczny Psychiatryczny Zakład Opieki Zdrowotnej im. dr. Stanisława Deresza, stwarzający możliwości zatrudnieniowe, przy czym dla pracowników o wąskiej specjalizacji medycznej, którzy niejednokrotnie nie są rekrutowani wśród mieszkańców gminy Choroszcz. Uczestnicy warsztatów wskazywali także, że gmina nie stwarza przedsiębiorcom, lokującym swoje inwestycje na jej terenie, odpowiednich zachęt ekonomicznych, aby zatrudniać mieszkańców Choroszczy (w tym osoby młode). Młodzi mieszkańcy Choroszczy opuszczają więc rodzinne tereny. Czynią tak także ze względu na brak zaplecza kulturalnego, które stanowiłoby alternatywę spędzania wolnego czasu wobec propozycji oferowanych przez większe miasta w regionie, w tym zwłaszcza Białystok, oraz brak korzystnej cenowo oferty mieszkaniowej w gminie. Sytuacja na rynku pracy związana jest także z poprzednim obszarem problemowym – ograniczonym rozwojem funkcji agroturystycznej gminy Choroszcz: w opinii badanych,

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

niewystarczające wykorzystanie potencjału lokalnych produktów redukuje możliwości zatrudnieniowe młodych osób w obszarze turystyki. Efektem zaistniałej sytuacji problemowej na rynku pracy jest odpływ wykwalifikowanej, młodej siły roboczej z gminy.

Rysunek 11. Identyfikacja obszarów problemowych na rynku pracy w gminie Choroszcz

Rezultaty problemu:

- drenaż mózgow
- starzenie się społeczeństwa

Problem: niewykorzystany potencjał lokalnych zasobów pracy (głównie młodych, wykształconych osób)

Przyczyny problemu:

- największy pracodawca w gminie – szpital (rekrutujący pracowników głównie o określonych kwalifikacjach oraz spoza gminy Choroszcz)
- bliskość Białegostoku – odpływ młodych osób do pracy
- brak zaplecza kulturalnego, rozrywkowego (które zapewniałoby alternatywę spędzania wolnego czasu i pracę)
- brak relacji pomiędzy inwestorami a lokalną społecznością
- brak taniej oferty mieszkaniowej dla młodych osób
- zbyt niskie wykorzystanie istniejącego potencjału lokalnych produktów

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników warsztatów strategicznych, Choroszcz, XI 2015-I 2016.

Kultura, oświata, sport i turystyka

Uczestnicy warsztatów identyfikowali także obszary problemowe w dziedzinie kultura, oświata, sport i turystyka. Głównym mankamentem rozwoju gminy Choroszcz w tej kategorii jest brak możliwości zagospodarowania czasu wolnego. Gmina nie posiada infrastruktury sportowej w postaci na przykład siłowni zewnętrznych czy nowoczesnych placów zabaw – stanowiących atrakcyjną zachętę spędzania wolnego czasu. Funkcjonujące na terenie gminy boiska i place zabaw, zlokalizowane na osiedlach i przy szkołach są zaniedbane i wymagają remontów. W szkołach istnieją nieliczne sekcje sportowe. W opinii badanych, Stadion w Choroszczy, który mógłby stać się wizytówką miasta, wymaga gruntowych modernizacji – koniecznych dla bezpiecznego wykorzystania obiektu. Kolejną przyczyną zaistniałej sytuacji w zakresie możliwości spędzania wolnego czasu w gminie Choroszcz, jest niski poziom infrastruktury gastronomicznej: w mieście Choroszcz brak jest kawiarni i barów, a także lokalnych restauracji, gdzie mogliby zatrzymać się turyści i z których mogłaby również korzystać lokalna społeczność. Z kolei obiekty tego typu istniejące na terenie gminy, są głównie nastawione na imprezy masowe, a tym samym na masowego, majątnego klienta. Oprócz tego, samo miasto Choroszcz oferuje ograniczoną bazę noclegową. W rozwój turystyki nie są zaangażowani lokalni przedsiębiorcy. W gminie, w odczuciu badanych, w ograniczonym

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

stopniu występuje też infrastruktura turystyczna w postaci, na przykład, ścieżek rowerowych, czy oznakowań szlaków rowerowych. Uczestnicy warsztatów wskazywali także na brak odpowiedniej infrastruktury turystycznej w parku wokół letniej rezydencji pałacu Branickich w Choroszczy.

Odrębną kategorią osób, którą należy rozpatrywać pod kątem oferty kulturalnej, oświatowej, sportowej i turystycznej gminy Choroszcz, są osoby niepełnosprawne. Według uczestników warsztatów, dla osób niepełnosprawnych w gminie Choroszcz nie są dostępne zajęcia oraz cała oferta kulturalno-sportowa; podobnie też infrastruktura techniczna nie jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Brak jest miejsc i sposobności do integracji i uspołeczniania osób niepełnosprawnych – budynki gminy nie są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych (np. nie są wyposażone w podjazdy, windy czy inne udogodnienia).

Według uczestników warsztatów, gmina Choroszcz odznacza się także niską aktywnością w zakresie imprez wiejskich. Za mało jest oddolnych inicjatyw lokalnej społeczności; potrzeba byłoby większej liczby liderów, którzy propagowałiby idee takich inicjatyw.

W analizowanej kategorii *Kultura, oświata, sport i turystyka*, liczne problemy dotyczą kwestii oświatowej. W Choroszczy nie jest wystarczająco rozwinięta infrastruktura w zakresie opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym oraz dziećmi w wieku do lat 3. Na terenie gminy nie funkcjonuje żaden publiczny żłobek, przedszkola oferują zbyt małą liczbę miejsc w stosunku do realnych potrzeb mieszkańców. Jest to spowodowane głównie ograniczoną bazą lokalową przeznaczaną na tego typu placówki publiczne. Ze względu na ograniczone zasoby finansowe, zbyt mały jest księgozbiór Biblioteki Publicznej w Choroszczy.

Kolejnym obszarem problematycznym w analizowanej kategorii, jest brak monitoringu miejskiego. Fakt ten powoduje poczucie bezkarności młodzieży, która w sytuacji braku alternatywnych form spędzania wolnego czasu, dopuszcza się aktów wandalizmu, zwłaszcza na terenie miasta.

Uczestnicy warsztatów wskazywali także na niski poziom współpracy instytucji na terenie gminy (takich jak: Narwiański Park Narodowy, Samodzielny Publiczny Psychiatryczny Zakład Opieki Zdrowotnej im. dr. Stanisława Deresza, Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa, Muzeum Wnętrz Pałacowych w Choroszczy), brak wspólnych inicjatyw i skupianie się na własnych, partykularnych zadaniach.

W efekcie szeregu problemów w kategorii *Kultura, oświata, sport i turystyka*, gminę Choroszcz odwiedza mała liczba turystów, nie są eksponowane walory turystyczne gminy (takie jak, na przykład, park przy pałacu Branickich). Mieszkańcy gminy nie posiadają odpowiedniego dostępu do oferty kulturalnej, oświatowej, turystycznej i sportowej. Taka sytuacja jest szczególnie dotkliwa przede wszystkim dla dzieci i młodzieży, które nie mają możliwości wartościowego spędzania czasu wolnego w gminie (co skutkuje nawet aktami wandalizmu). Ponadto, brak oferty spędzania wolnego czasu, marginalizuje ludność z obszarów wiejskich, nie tworząc możliwości do solidarności i kooperacji środowisk wiejskich między sobą, jak również ze społecznością miejską.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Rysunek 12. Identyfikacja obszarów problemowych w dziedzinie: kultura, oświata, sport i turystyka w gminie Choroszcz

Rezultaty problemu: - mała liczba turystów/niska atrakcyjność turystyczna   - wandalizm   - brak oferty dla dzieci
Problem: brak możliwości zagospodarowania czasu wolnego
Przyczyny problemu: - brak infrastruktury sportowej (siłowni zewnętrznych, placów zabaw, zaniedbane boiska i place na osiedlach i przy szkołach, brak sekcji sportowych w szkołach, potrzeba modernizacji Stadionu Miejskiego w Choroszczy   - brak infrastruktury gastronomicznej (brak kawiarni, barów, restauracji, niewystarczająca baza noclegowa, brak zainteresowania przedsiębiorców rozwojem usług turystycznych, veto społeczności)   - brak infrastruktury turystycznej (ścieżek rowerowych, oznakowań szlaków rowerowych)   - brak zajęć i infrastruktury dla osób niepełnosprawnych (brak miejsc i sposobności do integracji osób niepełnosprawnych, budynki instytucji gminnych niedostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych,   - ograniczona liczba imprez wiejskich (brak inicjatyw oddolnych, brak liderów lokalnych, niechęć do działania miejscowej ludności),   - ograniczona liczba miejsc w przedszkolach, brak żłobków   - brak monitoringu miejskiego   - zaniedbanie Parku Pałacowego (brak alejek, ławek, brak bieżącej opieki nad zielenią)   - słaba współpraca gminy z NPN, ZOZ, Spółdzielnią, Muzeum   - brak miejsc parkingowych przy szkołach   - zbyt mały księgozbiór Biblioteki

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników warsztatów strategicznych, Choroszcz, XI 2015-I 2016.

Polityka społeczna

Kolejną sferą, w której identyfikowano problemy występujące w gminie Choroszcz, była sfera polityki społecznej. Zasadniczą barierą, z którą boryka się lokalna społeczność jest – według liderów uczestniczących w warsztatach strategicznych – niesatysfakcjonująca jakość życia w gminie. Efektem tego są ograniczone więzi mieszkańców z gminą, a także pogłębianie się wykluczenia społecznego najbardziej wrażliwych grup i kategorii społecznych.

Wskazany problem stanowi rezultat trzech głównych przyczyn: niskiej dostępności do zasobów ochrony zdrowia, niskiego poczucia bezpieczeństwa publicznego, a także trudnej sytuacji życiowej osób wykluczonych społecznie.

Niska dostępność do zasobów ochrony zdrowia wynika z takich kwestii, jak: brak funkcjonowania podstacji pogotowia ratunkowego na terenie gminy Choroszcz, a także utrudniony kontakt z lekarzami podstawowej opieki zdrowotnej. Uczestnicy warsztatów uznali

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

również, że lokalna społeczność nie ma możliwości korzystania z bazy Szpitala Psychiatrycznego w Choroszczy w zakresie rehabilitacji czy fizjoterapii, chociaż potrzeby w tym zakresie ciągle wzrastają. Istotnym elementem niskiej dostępności mieszkańców do zasobów ochrony zdrowia jest także ograniczona profilaktyka zdrowotna i niewystarczająca informacja związana z ofertą zaspokajania potrzeb medycznych, w szczególności związanych ze specjalistyczną opieką psychologiczną.

Niskie poczucie bezpieczeństwa publicznego wśród lokalnej społeczności stanowi kolejną przyczynę niesatysfakcjonującej jakości życia w gminie Choroszcz. Sytuacja ta wynika z kilku przesłanek. Pierwszą z nich jest brak zadowolenia mieszkańców z pracy policji. Uskarżają się oni na trudny kontakt z dzielnicowymi, a także na zbyt małą liczbę etatów policji, co skutkuje ograniczoną liczbą patroli (zwłaszcza w porze wieczornej i nocnej). Według uczestników warsztatów, innym aspektem zmniejszającym poczucie bezpieczeństwa publicznego jest stale wymagające uzupełnienia wyposażenie jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej w specjalistyczny sprzęt. Ograniczone poczucie bezpieczeństwa mieszkańców wynika również z chuligańskich zachowań grup młodzieży, która nie ma wystarczająco atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego na terenie gminy.

Niska dostępność do zasobów ochrony zdrowia, jak również niskie poczucie bezpieczeństwa to problemy dotyczące całej społeczności lokalnej. Jednak niesatysfakcjonująca jakość życia w gminie obejmuje też kwestie, z którymi borykają się wybrane grupy mieszkańców, które to z różnych przyczyn są grupami szczególnie wrażliwymi społecznie, jak np. osoby niepełnosprawne, przewlekłe chore czy starsze. Wśród obszarów wymagających szczególnej uwagi w planowaniu przyszłego rozwoju lokalnego gminy, według opinii lokalnych liderów, powinny się znaleźć działania ukierunkowane na takie formy pomocy społecznej, które pozwolą jak najdłużej utrzymać przedstawicieli tych grup w ich miejscach zamieszkania i środowiskach, w których funkcjonują. Ważnym elementem jest rozwój wsparcia psychologicznego poprzez utworzenie specjalistycznej poradni dla osób reprezentujących grupy szczególnie wrażliwe i ich rodzin. W procesie planowania form wsparcia należy zwrócić uwagę na działalność informacyjną i uświadamiającą, której celem byłoby zwiększenie zainteresowania przedstawicieli grup wykluczonych społecznie specjalnie kierowanymi do nich formami pomocy socjalnej i psychologicznej.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Rysunek 13. Identyfikacja obszarów problemowych w dziedzinie Polityki społecznej w gminie Choroszcz

Rezultaty problemu:

- ograniczone więzi z gminą u części mieszkańców, traktowanie miejsca zamieszkania na terenie gminy jak „sypialni” Białegostoku ,
- pogłębianie się problemu wykluczenia społecznego niektórych grup społecznych

Problem: niesatysfakcjonująca jakość życia w gminie

Przyczyny problemu:

- niska dostępność do zasobów ochrony zdrowia (brak podstacji pogotowia ratunkowego, trudny kontakt z lekarzem POZ, niewykorzystanie bazy szpitala w miejscu w zakresie rehabilitacji/fizjoterapii, ograniczona profilaktyka i informacja , niewystarczająca opieka psychologiczna)
- niskie poczucie bezpieczeństwa publicznego (trudny kontakt z dzielnicowymi, za mało patroli policji, zbyt mała liczba policjantów, niewystarczające wyposażenie OSP, brak zbiorników retencyjnych, marazm społeczny, niewielka oferta spędzania czasu wolnego)
- trudne sytuacje życiowe poszczególnych grup osób wykluczonych (brak poradni psychologicznej, niska świadomość dot. pomocy psychologicznej , niechęć do ujawniania problemów/wstyd, brak zainteresowania korzystaniem z form pomocy organizowanych dla grup wykluczonych, bierność społeczeństwa, brak chęci działania)

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników warsztatów strategicznych, Choroszcz, XI 2015-I 2016.

Infrastruktura i ochrona środowiska

Kolejna grupa liderów lokalnych uczestniczących w warsztatach związanych z realizacją *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* skupiła się na kwestiach związanych z infrastrukturą gminną i ochroną środowiska. Główny problem w tym obszarze dotyczył niewystarczającego poziomu rozwoju infrastruktury technicznej, a tym samym niewystarczającej troski o środowisko naturalne. Efektem tej sytuacji jest słaba dostępność mieszkańców do sieci i obiektów infrastrukturalnych, a także zanieczyszczenie środowiska.

Sytuacja ta powoduje konieczność podjęcia szeregu inwestycji, z których część znajduje się w kompetencji Urzędu Miejskiego w Choroszczy, część zaś w kompetencji ZECWiK sp. z o.o. (spółki komunalnej, odpowiedzialnej za sieć wodno-kanalizacyjną, sanitarną i ciepłowniczą gminy Choroszcz). Do pierwszej grupy zakwalifikowano działania związane z: poprawą gospodarki mieszkaniowej i komunalnej, ochroną ziemi, ochroną powietrza, a także poprawą stanu technicznego dróg gminnych. W drugiej zaś ujęto zadania związane z kanalizacją sanitarną i siecią wodociągową.

Głównymi problemami gospodarki mieszkaniowej i komunalnej, które wpływają na niską jakość infrastruktury gminnej, jest zły stan techniczny lokali socjalnych i komunalnych, jak też zbyt mała liczba lokali socjalnych. Ważnym problemem w tym obszarze jest również konieczność rozbudowy budynku, w którym obecnie mieści się Urząd Miejski lub zmiana

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

lokalizacji tej instytucji. W zakresie ochrony ziemi, wskazano na konieczność uporządkowania działek, jak również podjęcie działań związanych z utylizacją azbestu i roślin szczególnie problematycznych, zagrażających zdrowiu i życiu mieszkańców (np. barszczu Sosnowskiego). W kwestii ochrony powietrza, w opinii uczestników, należałoby zwrócić uwagę na budowę i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (OZE), jak również termomodernizację gminnych obiektów użyteczności publicznej.

Szczególną uwagę należałoby zwrócić na poprawę stanu dróg na terenie gminy, w tym na: wykup gruntów pod budowę dróg, budowę nawierzchni utwardzonej, rozbudowę oświetlenia, a także rozbudowę ścieżek rowerowych. Istotną sprawą jest opracowanie wieloletnich planów budowy, rozbudowy i remontów dróg na terenie gminy Choroszcz.

Wśród problemów infrastrukturalnych gminy Choroszcz znajdują się kwestie związane z niewystarczającą siecią kanalizacji sanitarnej, a także koniecznością rozbudowy gminnej oczyszczalni ścieków, jak też budową przydomowych oczyszczalni ścieków – zwłaszcza na terenach rolniczych (szczególnie przy zabudowie rozporoszonej). Do inwestycji, które mogłyby podnieść jakość lokalnej infrastruktury, liderzy uczestniczący w warsztatach zaliczyli także budowę nowych ujęć wody i rozbudowę istniejącej sieci wodociągowej.

Rysunek 14. Identyfikacja obszarów problemowych w dziedzinie Infrastruktura i ochrona środowiska w gminie Choroszcz

Rezultaty problemu:

- niewystarczająca dostępność mieszkańców do sieci i obiektów infrastrukturalnych
- zanieczyszczenie środowiska naturalnego

Problem: niewystarczający poziom rozwoju infrastruktury technicznej i ochrony środowiska

Przyczyny problemu:

- problemy związane z gospodarką mieszkaniową i komunalną (zły stan techniczny mieszkań komunalnych i socjalnych, brak lokali socjalnych, konieczność zmiany lokalizacji lub rozbudowy Urzędu Miejskiego)
- niewystarczające działania związane z ochroną zieleni (konieczność uporządkowania działek, utylizacji azbestu oraz utylizacji roślin niebezpiecznych)
- niewystarczające działania związane z ochroną powietrza (brak OZE, brak termomodernizacji budynków gminnych)
- zły stan sieci dróg gminnych (konieczność wykupu gruntów pod budowę dróg, zły stan nawierzchni, brak ścieżek rowerowych, brak chodników, konieczność rozbudowy oświetlenia ulicznego, długoletnie planowanie inwestycji drogowych)
- niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna (brak w sieci kanalizacyjnej, konieczność rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków, brak przydomowych oczyszczalni ścieków)
- niewystarczająco rozwinięta sieć wodociągowa (konieczność budowy nowych ujęć wody, konieczność budowy i modernizacji sieci wodociągowej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie opinii uczestników warsztatów strategicznych, Choroszcz, XI 2015-I 2016.

3. Analiza SWOT

Podsumowaniem diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Choroszcz jest analiza SWOT, identyfikująca zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne czynniki, mogące mieć wpływ na powodzenie zaplanowanych działań. Stanowi ona użyteczne narzędzie pozwalające na analizę zasobów i otoczenia gminy, oraz umożliwiające ustalenie priorytetów jej rozwoju. Metoda ta polega na identyfikacji głównych problemów gminy: jej słabych stron, ale także atutów będących mocnymi stronami jednostki, polega także na określeniu szans i zagrożeń tkwiących w bliższym i dalszym otoczeniu obszaru.

Analiza SWOT została opracowana za pomocą szeregu technik pozyskiwania danych. Pierwszą techniką, którą wykorzystano do identyfikacji słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń rozwoju gminy Choroszcz, była analiza *desk research*. Na podstawie udostępnionych informacji przez Urząd Miejski w Choroszczy oraz innych wtórnych źródeł danych, opracowano listę słabych i silnych stron gminy Choroszcz.

Mocne strony	Słabe strony
<i>sfera gospodarcza</i>	
▪ Lokalizacja przy drodze krajowej S8. ▪ Położenie w obrębie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego (traktowanego jako biegun wzrostu województwa podlaskiego). ▪ Gmina dysponuje miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego na obszarze całej gminy (obecnie plan jest w trakcie aktualizacji). ▪ Korzystny poziom stawek podatku od nieruchomości. ▪ Znaczna liczba podmiotów gospodarki narodowej zlokalizowanych na terenie gminy (wskaźniki powyżej średniej dla województwa i powiatu). ▪ Relatywnie wysoki udział w strukturze podmiotów gospodarczych sekcji M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) na tle województwa i powiatu. ▪ Wysoki udział warzyw gruntowych w strukturze zasiewów w gospodarstwach rolnych. ▪ Posiadanie produktów regionalnych (np. ogórek z Kruszewa, lokalne miody, sery i inne).	▪ Niewystarczające powiązania komunikacyjne terenów podmiejskich z Białymstokiem. ▪ Niewystarczająca infrastruktura gastronomiczna i baza noclegowa (w tym agroturystyczna). ▪ Niski poziom rozwoju drobnej przedsiębiorczości. ▪ Niski potencjał rozwoju rolnictwa, obszar cechuje występowanie gleb o niskich klasach i krótkiego okresu wegetacyjnego. ▪ Niewykorzystany potencjał inwestycyjny gminy. Na obszarze gminy znajdują się tereny rekreacyjne, przemysłowe, działki inwestycyjne należące do prywatnych właścicieli.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

<i>sfera społeczna</i>	
▪ Wzrastająca liczba mieszkańców (napływ ludności na tereny wiejskie). ▪ Dobre wskaźniki lokalnego rynku pracy (niski udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, wysoki poziom zatrudnienia). ▪ Funkcjonowanie na terenie gminy stabilnego, dużego pracodawcy (szpital psychiatryczny). ▪ Korzystna struktura demograficzna na terenach wiejskich (wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym). ▪ Bogate dziedzictwo kulturowe (uwarunkowania historyczne, architektura, zabytkowy urbanistyczny układ miasta, inne). ▪ Rozpoznawalne w regionie imprezy kulturalne (Jarmark Dominikański, Ogólnopolski Dzień Ogórka, Dni Choroszczy, inne). ▪ Zlokalizowanie na terenie gminy szlaków turystycznych, w tym rowerowych, np. Green Velo – Wschodniego Szlaku Rowerowego.	▪ Odływ, głównie młodego, zasobu siły roboczej do dużych miast oraz za granicę. ▪ Silne powiązania edukacyjne i zawodowe mieszkańców gminy z Białymstokiem (brak identyfikacji z miejscem zamieszkania). ▪ Niewystarczająca dostępność do zasobów ochrony zdrowia. ▪ Niskie poczucie bezpieczeństwa publicznego (wandalizm, mała liczba patroli policji, zwłaszcza wieczorem i w nocy). ▪ Niska aktywność w procesie wychodzenia z trudnej sytuacji życiowej grup wykluczonych społecznie. ▪ Niewystarczająca oferta kulturalna, zwłaszcza skierowana do młodzieży. Brak silnych liderów lokalnych, animatorów życia lokalnego. ▪ Niewystarczająca infrastruktura kulturalna i sportowo-rekreacyjna, w szczególności na terenach wiejskich (brak lub słabe wyposażenie świetlic wiejskich, brak placów zabaw, niska jakość Stadionu Miejskiego w Choroszczy). ▪ Niewystarczająca infrastruktura szlaków turystycznych (słabe oznakowanie, brak infrastruktury towarzyszącej). ▪ Niewykorzystany potencjał kulturowy gminy (zabytki, historia, układ urbanistyczny, Zespół Pałacowo-Parkowy, unikatowe elementy dziedzictwa, np. rzeźba Światowida, zerwany most w Kruszewie, inne). ▪ Mała liczba mieszkań socjalnych i komunalnych.
<i>sfera infrastruktury i ochrony środowiska</i>	
▪ Duże możliwości dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego (domy jednorodzinne, budownictwo wielorodzinne, duża dostępność działek). ▪ Znaczne walory przyrodnicze (Narwiański Park Narodowy, Natura 2000, bogactwo flory i fauny, bagna, inne). ▪ Przygotowywane przez Gminę dokumentacje techniczne dotyczące budowy i rozbudowy infrastruktury technicznej.	▪ Zły stan techniczny dróg gminnych i powiatowych, w tym znaczny odsetek dróg nieutwardzonych. ▪ Niski poziom skanalizowania gminy i niewystarczający poziom zwodociągowania, zwłaszcza na terenach wiejskich. ▪ Występowanie dzikich wysypisk odpadów. ▪ Niewydajna oczyszczalnia ścieków.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Szanse	Zagrożenia
▪ Możliwość korzystania ze środków BOF na realizację zintegrowanych inwestycji terytorialnych. ▪ Wsparcie państwa w zakresie rozwoju budownictwa mieszkaniowego. ▪ Dostęp do środków UE w perspektywie finansowej 2014-2020. ▪ Zjawisko suburbanizacji; wzrost liczby mieszkańców na terenach wiejskich, wzrost sald migracji mieszkańców z Białegostoku na tereny gmin sąsiednich. ▪ Planowane kluczowe inwestycje drogowe, umożliwiające jeszcze lepsze skomunikowanie gminy, w tym: tzw. Węzeł Porosły – przebudowa drogi krajowej nr 8 i drogi wojewódzkiej nr 676 oraz budowa drogi S19 z Południową Obwodnicą Białegostoku. ▪ Możliwości zgazyfikowania gminy.	▪ Migracje osób młodych za granicę i do większych aglomeracji. ▪ Perspektywa rosnących obciążeń podatkowych i paropodatkowych (w tym kosztów pracy) w kontekście potrzeby finansowania krajowych wydatków budżetowych. ▪ Postępujący proces starzenia się społeczeństwa, co wraz ze znacznym odpływem młodych osób z gminy, może pogłębiać niekorzystną strukturę demograficzną ludności gminy Choroszcz. ▪ Atrakcyjność ekonomiczna (w tym inwestycyjna) sąsiednich gmin (np. Wasilkowa i Juchnowca Kościelnego). ▪ Restrykcyjne prawo dotyczące ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego. ▪ Trudne relacje geopolityczne Wschód-Zachód. ▪ Marginalizacja małych gmin na rzecz większych ośrodków.

4. Wizja, misja i cele rozwoju

Wizja stanowi opis stanu jednostki terytorialnej, oczekiwany w przyszłości. Jest to obraz, wyobrażenie gminy za kilka lat, przy optymistycznym założeniu wystąpienia korzystnych uwarunkowań zewnętrznych. Wizja rozwoju gminy jest wynikiem wykorzystania jej endogennych zasobów.

Misja z kolei, określa sposób osiągnięcia pożądanego stanu i nadrzędne wartości, jakimi gmina będzie się kierować, podejmując działania na rzecz realizacji wizji.

Określenie wizji, misji oraz celów strategicznych i operacyjnych w niniejszym dokumencie stanowi efekt:

- szczegółowych studiów diagnozy stanu istniejącego gminy Choroszcz, zaprezentowanej w rozdziale pierwszym,
- studiów porównawczych analizujących stan gminy Choroszcz w odniesieniu do innych gmin w powiecie białostockim,
- efektów prac uczestników warsztatów strategicznych.

WIZJA GMINY CHOROSZCZ DO 2025 ROKU

**GMINA CHOROSZCZ,
STANOWIĄC ISTOTNĄ CZĘŚĆ AGLOMERACJI BIAŁOSTOCKIEJ,
JEST NAJLEPSZĄ LOKALIZACJĄ BIZNESU
ORAZ ATRAKCYJNYM MIEJSCEM DO ŻYCIA**

Misja gminy Choroszcz opisuje mandat do realizacji wizji rozwoju oraz ukazuje nadrzędne wartości (zasady), jakimi będą się kierować realizatorzy *Strategii*, podejmując działania na rzecz realizacji wizji. Misja stanowi opis sposobu postępowania w celu realizacji wizji.

MISJA ROZWOJU GMINY CHOROSZCZ

GINA CHOROSZCZ
WYKORZYSTUJE SWOJE POŁOŻENIE
ORAZ KAPITAŁ PRZYRODNICZY I KULTUROWY MIEJSCA,
BY JEDNOCZYĆ I AKTYWIZOWAĆ SPOŁECZNIE I GOSPODARCZO,
BUDUJĄC ROZPOZNAWALNĄ MARKE

---

5. Określenie celów strategicznych i operacyjnych

Z wizji gminy wynikają cele strategiczne i operacyjne. W trakcie prac nad *Strategią* podjęto decyzję o przyjęciu trzech strategicznych celów rozwoju, które są konkretyzacją wizji rozwoju gminy Choroszcz. Numeracja celów spełnia wyłącznie funkcję porządkującą, nie zaś hierarchizującą; cele są sobie równe pod względem wagi i znaczenia. A są nimi:

- I. Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz**
- II. Wzrost jakości życia lokalnej społeczności gminy Choroszcz**
- III. Rozwój infrastruktury technicznej i ochrona środowiska w gminie Choroszcz**

Cel I. Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz

Osiągnięcie celu I. Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz będzie możliwy, między innymi, dzięki stworzeniu warunków niezbędnych do pozyskiwania nowych inwestorów. Jest to istotne ze względu na położenie gminy, gwarantujące dogodnie możliwości komunikacyjne ze stolicą województwa – Białymstokiem, jak również z Warszawą – stolicą państwa. Wsparcie inwestorów zewnętrznych związane będzie zarówno z wdrożeniem systemu zachęt ekonomicznych, jak i rozwojem usług instytucjonalnych, zmierzających do poprawy komunikacji z przedsiębiorcami. Ważnym elementem realizacji tego celu będzie także edukacja lokalnej społeczności w zakresie zakładania i rozwoju własnej działalności gospodarczej (aktywizowania postaw przedsiębiorczych mieszkańców gminy), a także stworzenie systemu zachęt motywujących do podejmowania tego typu aktywności, np. usuwanie barier i tworzenie przyjaznego otoczenia dla przedsiębiorstw, zwłaszcza tych nowo powstających. Ponadto, w związku z niedostatecznie wykorzystanym potencjałem regionalnych produktów lokalnych, istotne jest wsparcie rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego. Ważne jest, aby z jednej strony – zwiększyć konkurencyjność lokalnych produktów, a z drugiej – zapewnić stabilizację funkcjonowania miejscowych producentów poprzez dywersyfikację ich działalności.

Cel II. Wzrost jakości życia lokalnej społeczności gminy Choroszcz

Osiągnięcie celu II. Wzrost jakości życia lokalnej społeczności jest ukierunkowany na poprawę warunków życia mieszkańców gminy Choroszcz. Obejmuje on poszerzenie lokalnej wewnętrznej oferty usług o charakterze kulturalnym, sportowym oraz turystyczno-rekreacyjnym. Osiągnięcie tego celu wymaga wsparcia kształtowania postaw liderów lokalnych, animujących życie w poszczególnych miejscowościach i sołectwach. Cel ten powinien zostać osiągnięty również dzięki rozwojowi różnych form opieki społecznej oraz profilaktyki, co w konsekwencji powinno się przyczynić do większej aktywizacji mieszkańców i służyć włączeniu społecznemu grup o szczególnych potrzebach. Ważnym aspektem poprawy warunków życia mieszkańców gminy Choroszcz ma być również poprawa form komunikacji samorządu z lokalną społecznością. Nie bez znaczenia jest też osiągnięcie dostatecznego poziomu atrakcyjności wewnętrznej gminy Choroszcz z punktu widzenia obecnych, nowych i przyszłych jej mieszkańców, w tym zbudowanie wartości i marki gminy w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze miejsca.

Cel III. Rozwój infrastruktury technicznej i ochrona środowiska w gminie Choroszcz

Osiągnięcie celu III. Wśród problemów na obszarze gminy Choroszcz wyróżniają się te dotyczące niskiej jakości infrastruktury drogowej oraz niskiego poziomu zwodociągowania i skanalizowania gminy, zwłaszcza na terenach wiejskich. Infrastruktura sieciowa: drogowa i wodno-kanalizacyjna wpływa także na jakość środowiska, którą kształtują również inwestycje z zakresu gospodarki niskoemisyjnej i edukacja ekologiczna.

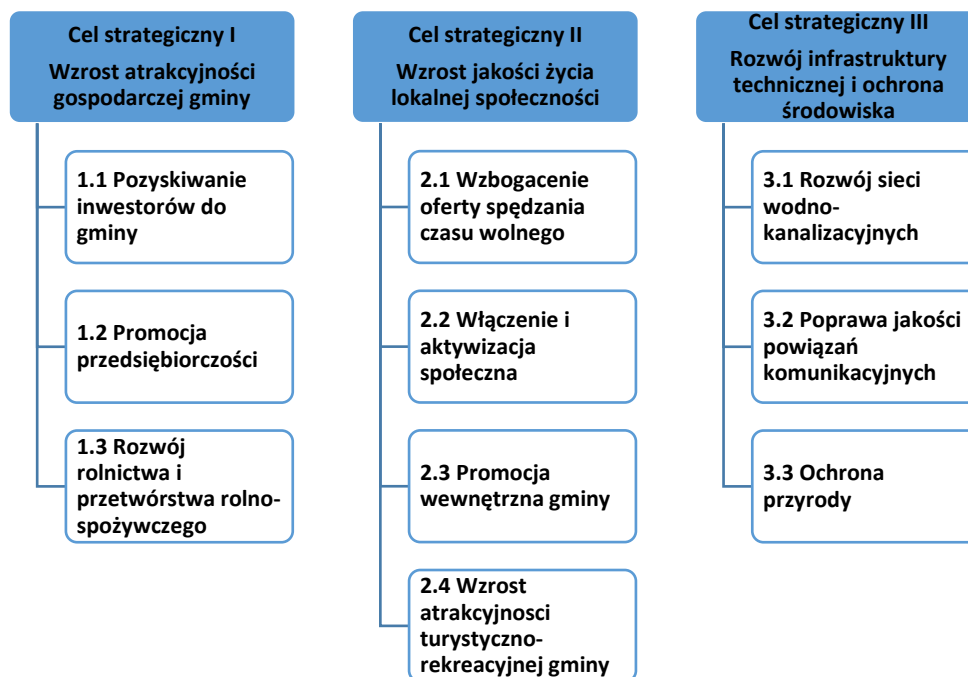
Poprawa jakości infrastruktury technicznej wpływa na atrakcyjność gminy jako miejsca do inwestowania (ulożenia tu siedziby firmy czy przedsiębiorstwa) oraz do życia. Tym samym jest to cel istotnie powiązany z pozostałymi, dotyczącymi atrakcyjności gospodarczej oraz jakości życia lokalnej społeczności.

Ze względu na to, że gmina Choroszcz ma ambicje rozwoju silnej lokalnej gospodarki i stosowny do tego potencjał w postaci położenia w obszarze aglomeracji białostockiej i korzystnego układu dróg krajowych, istnieje konieczność poprawy lokalnej infrastruktury drogowej i wodno-kanalizacyjnej.

Jednocześnie dbałość o ochronę środowiska ma zapewnić, między innymi, wysoką jakość życia. Przejawem tego są nie tylko projekty wodno-kanalizacyjne, ale także inwestycje gospodarki niskoemisyjnej, których skutkiem będzie redukcja wpływu człowieka na środowisko. Ten element spełnia także dodatkowo rolę promocyjną, budując wizerunek Gminy Choroszcz jako samorządu nowoczesnego i jednocześnie dbającego o przyrodę.

Cele strategiczne zostały uszczegółowione przez cele operacyjne.

Rysunek 15. Cele operacyjne rozwoju gminy Choroszcz

Źródło: opracowanie własne.

6. Zadania strategiczne

W niniejszym podrozdziale *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* zaprezentowano wykaz działań i zadań, których realizacja ma przyczynić się do osiągnięcia celów strategicznych. Wykaz ujęto według celów operacyjnych. Przy formułowaniu działań i zadań przyjęto zasadę braku konieczności niewyodrębniania z listy grup zadań (działań) pojedynczych zadań.

Należy też zwrócić uwagę, że za część zaplanowanych działań odpowiadają inne podmioty niż Gmina Choroszcz, a rolą władz gminy jest w takich przypadkach koordynacja i pobudzanie aktywności tych jednostek. Dotyczy to np. organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, czy też samych mieszkańców. W związku z tym, określono dość szeroki katalog działań możliwych do realizacji.

Osiągnięcie założonych celów strategicznych stanie się możliwe dzięki realizacji konkretnych zadań, których realizację przewiduje się w latach 2016-2025. Więcej szczegółów dotyczących zadań i działań znajduje się w rozdziale 9 dotyczącym okresu realizacji i źródeł finansowania *Strategii*.

Cel I. Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz

1.1 Pozyskiwanie nowych inwestorów

1. Zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod kątem terenów przeznaczonych pod rozwój działalności gospodarczej.
2. Opracowanie programu wspierania rozwoju gospodarczego gminy Choroszcz.
  - 2a. Stworzenie ulg i zwolnień z podatków lokalnych dla inwestorów.
  - 2b. Opracowanie strategii pozyskiwania inwestorów zewnętrznych.
3. Opracowanie systemu komunikacji z inwestorami.
4. Prowadzenie wspólnych działań przez władze gminy i środowiska gospodarcze na rzecz rozwoju gminy Choroszcz.

1.2 Promocja przedsiębiorczości

1. Szkolenie dla właścicieli małych i średnich przedsiębiorstw nt. pozyskiwania i wykorzystywania środków finansowych z funduszy krajowych i Unii Europejskiej.
2. Stworzenie ulg i zwolnień z podatków i opłat lokalnych dla podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą na terenie gminy Choroszcz.
3. Promocja postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży w szkołach gminy Choroszcz.
4. Rozwój form współpracy z regionalnymi ośrodkami naukowymi.
5. Promocja lokalnych marek i produktów, dziedzictwa kulturowego.

1.3 Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego

1. Organizacja szkoleń dotyczących rolnictwa ekologicznego, tworzenia grup producenckich i gospodarstw agroturystycznych.
2. Wspieranie tworzenia grup producenckich rolników zapewniających tworzenie wspólnej oferty i promocji lokalnych produktów.
3. Prowadzenie doradztwa w zakresie możliwości dywersyfikacji działalności rolniczej – przy wsparciu instytucji zewnętrznych.
4. Doradztwo w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego na produkcję ekologiczną (system ulg podatkowych).

Cel II. Wzrost jakości życia lokalnej społeczności

2.1 Wzbogacenie oferty kulturalno-rekreacyjnej

1. Organizacja imprez kulturalnych gminy Choroszcz we współpracy z gminami ościennymi oraz innymi podmiotami.
2. Rozbudowa Stadionu Miejskiego w Choroszczy o zaplecze socjalne.
3. Budowa i/lub wyposażenie świetlic wiejskich.
4. Utworzenie miejskiego akwenu rekreacyjnego w Choroszczy.
5. Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych w gminie Choroszcz.
6. Budowa infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej.
7. Rozszerzenie oferty sportowo-rekreacyjnej.
8. Doposażenie Jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych.

2.2 Włączenie i aktywizacja społeczna

1. Wsparcie budowy sieci liderów społecznych, promocja wolontariatu.
2. Wdrażanie programów profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii w gminie Choroszcz.
3. Zapewnienie mieszkańcom gminy dostępu do usług psychologicznych i terapeutycznych.
4. Inicjowanie, wspieranie i organizowanie akcji oraz programów z zakresu promocji zdrowia.
5. Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego.
6. Rozwój usług opiekuńczych.
7. Rozwój form integracji osób niepełnosprawnych ze społecznością lokalną.
8. Monitoring miejski.

2.3 Promocja wewnętrzna gminy

1. Powołanie Rady Seniorów.
2. Powołanie Rady Młodzieży.
3. Budowa marki gminy pod hasłem „Choroszcz – Nasza Rezydencja”.
4. Organizacja cyklicznych spotkań tematycznych mających na celu integrację środowiska lokalnego.

2.4 Wzrost atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej gminy

1. Promocja oferty turystycznej gminy.
2. Wsparcie rozwoju bazy noclegowej.
3. Wsparcie rozwoju stałej bazy gastronomicznej oraz mobilnych punktów gastronomicznych i usług cateringowych.
4. Wsparcie rozwoju turystyki jednodniowej i weekendowej w gminie Choroszcz.
5. Opracowanie portalu turystycznego gminy, obejmującego ofertę turystyczną skierowaną do konkretnych grup docelowych, bazę noclegową i gastronomiczną, informację o aktualnych wydarzeniach kulturalnych.

III. Rozwój infrastruktury technicznej i ochrona środowiska

3.1 Poprawa jakości powiązań komunikacyjnych

1. Rewitalizacja Rynku 11 Listopada³⁹.
2. Budowa i przebudowa dróg i ulic w gminie – drogi zapisane w dokumentach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego ujęte w Załączniku nr 1 do niniejszej *Strategii*⁴⁰.
3. Budowa i przebudowa dróg i ulic w gminie – drogi gminne ujęte w Załączniku nr 1 do niniejszej *Strategii* oraz inne.
4. Przebudowa i budowa dróg i ulic w gminie – drogi powiatowe ujęte w Załączniku nr 1 do niniejszej *Strategii* oraz inne.
5. Budowa parkingów na terenie miasta Choroszcz.
6. Opracowanie koncepcji rozwiązań układów komunikacyjnych w wybranych lokalizacjach.
7. Rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego.
8. Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF.

3.2 Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnych

1. Rozbudowa systemu sieci kanalizacji sanitarnej w gminie.
2. Rozbudowa systemu sieci wodociągowej w gminie.
3. Poprawa warunków gospodarowania przez odpowiednie uregulowanie stosunków wodnych na terenach zmeliorowanych przez odbudowę głównych odprowadzalników i doprowadzalników wody.
4. Wpieranie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków.

---

³⁹ Zadanie zawarte w odrębnym dokumencie, stanowiącym Załącznik nr 1 do niniejszej *Strategii*.

⁴⁰ Zadania, w ujęciu szczegółowym, zawarte zostały w odrębnym dokumencie, stanowiącym Załącznik nr 1 do niniejszej *Strategii*.

3.3 Ochrona przyrody

1. Ochrona środowiska na terenach gminy Choroszcz znajdujących się w otulinie NPN.
2. Wsparcie w organizacji szkoleń dotyczących rolnictwa ekologicznego, tworzenia grup producenckich i gospodarstw agroturystycznych.
3. Prowadzenie uporządkowanej polityki gospodarowania odpadami w gminie.
4. Edukacja ekologiczna społeczeństwa.
5. Wspieranie działań edukacyjnych związanych z racjonalnym wykorzystaniem energii w obiektach użyteczności publicznej.
6. Wdrażanie systemu zielonych zamówień/zakupów publicznych.
7. Podejmowanie działań w kierunku termomodernizacji budynków użyteczności publicznej w gminie oraz budynków mieszkalnych.
8. Wsparcie rozwoju upraw roślin energetycznych na terenie gminy, budowy farm fotowoltaicznych i wiatrowych, lokalnych biogazowni.
9. Modernizacja systemu ciepłowniczego z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii.
10. Podejmowanie działań w kierunku poprawy efektywności energetycznej, wykorzystania odnawialnych źródeł energii lub zmniejszenia emisji zanieczyszczeń w budynkach jednorodzinnych i wielorodzinnych.

7. Określenie zbieżności celów rozwoju gminy Choroszcz z dokumentami programowymi wyższego rzędu

Cele strategiczne dokumentów planistycznych jednostek samorządu terytorialnego powinny być zbieżne z celami określonymi w dokumentach na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy programy lokalne zakładają pozyskanie środków zewnętrznych, w tym również z funduszy europejskich, na gminne inwestycje.

W związku z tym zbadano zbieżność zaproponowanych w *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* celów strategicznych z następującymi dokumentami:

- Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu EUROPA 2020,
- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030,
- Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020,
- Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego.

Strategia Europa 2020

Strategia Europa 2020 jest podstawowym dokumentem strategicznym kształtującym politykę Unii Europejskiej do roku 2020. Strategia ta zawiera trzy główne priorytety:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025 jest spójna ze Strategią Europa 2020 poprzez zapisy:

- celu strategicznego nr 1 – Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz, który wpisuje się wprost w priorytet dotyczący rozwoju zrównoważonego bazującego na wspieraniu gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- celów operacyjnych odnoszących się do: pozyskiwania inwestorów do gminy, a także wspierania przedsiębiorczości przez samorząd gminy,
- celu operacyjnego dotyczącego uwzględnienia w wyznaczaniu kierunków rozwoju gminy poszanowania walorów środowiska naturalnego.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2030 określa strategiczne kierunki rozwoju Polski do roku 2030. Cele strategiczne dokumentu określono w trzech obszarach:

- konkurencyjności i innowacyjności gospodarki (cel 1: wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji, cel 2: zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym, cel 3: poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki, cel 4: wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki, cel 5: stworzenie Polski Cyfrowej, cel 6: rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”, cel 7: zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska),
- równoważenia potencjałów rozwojowych regionów (cel 8: wzmocnienie mechanizmów terytorialnych, równoważenie rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, cel 9: zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego),
- efektywności i sprawności państwa (cel 10: stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej, cel 11: wzrost społecznego kapitału rozwoju).

Ogólny cel Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju określono jako wzrost jakości życia. Cel strategiczny nr 2 w *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz* dotyczy poprawy warunków życia mieszkańców i realizowany będzie poprzez takie cele operacyjne jak: wzbogacenie oferty kulturalno-rekreacyjnej, wzrost atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej gminy, włączenie i aktywizacja społeczna, a także komunikacja z mieszkańcami (promocja wewnętrzna gminy), co wpisuje się w założenia analizowanej Strategii Rozwoju Kraju.

W Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju przywiązuje się dużą wagę do rozwoju konkurencyjności i gospodarki, podobnie w przypadku *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz*, w której cel strategiczny nr 1 obejmuje wzrost atrakcyjności gospodarczej tej jednostki terytorialnej.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Zgodność celów *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz* z celami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju występuje także na poziomie wielu celów operacyjnych dotyczących wspierania przedsiębiorczości, a także wzrostu dostępności do infrastruktury technicznej (w tym poprzez rozwój systemu dróg).

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju jest podstawowym dokumentem określającym rozwój kraju w perspektywie 2020 roku. Jej celem głównym jest: wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. W strategii wyróżniono 3 obszary strategiczne: sprawne i efektywne państwo, konkurencyjna gospodarka, spójność społeczna i terytorialna. Drugi obszar strategiczny pokrywa się wprost z pierwszym celem strategicznym w sformułowanym w *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz*.

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku zawiera trzy cele strategiczne: 1. Konkurencyjna gospodarka; 2. Powiązania krajowe i międzynarodowe; 3. Jakość życia. W dokumencie sformułowano także dwa cele horyzontalne, których wątki przenikają cele strategiczne. Brzmiały one następująco: wysokiej jakości środowisko przyrodnicze podstawą harmonii aktywności człowieka i przyrody, a także infrastruktura techniczna i teleinformatyczna otwierająca region dla inwestorów, mieszkańców, sąsiadów i turystów.

Wszystkie trzy cele strategiczne zapisane w dokumencie planistycznym dla miasta i gminy Choroszcz:

- cel strategiczny nr 1 Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz,
- cel strategiczny nr 2 Wzrost jakości życia lokalnej społeczności gminy Choroszcz,
- cel strategiczny nr 3 Rozwój infrastruktury technicznej i ochrona środowiska w gminie Choroszcz,

są zgodne z celami Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego.

Zapisy celów horyzontalnych Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego dotyczące uwzględnienia w wyznaczaniu kierunków rozwoju gminy ochrony i poszanowania walorów środowiska naturalnego i rozwoju infrastruktury technicznej również mają odzwierciedlenie w celach operacyjnych Strategii rozwoju gminy Choroszcz.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020

W RPO WP na lata 2014-2020 wskazano następujące osie priorytetowe:

- I. Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu,
- II. Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa,
- III. Kompetencje i kwalifikacje,
- IV. Poprawa dostępności transportowej,
- V. Gospodarka niskoemisyjna,
- VI. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami,

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

- VII. Poprawa spójności społecznej,
- VIII. Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej,
- IX. Rozwój lokalny.

Cel strategiczny 1 Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz wpisuje się w I oś priorytetową RPO WP ukierunkowaną na wzrost konkurencyjności regionu. Z kolei cel strategiczny nr 3 Rozwój infrastruktury technicznej i ochrona środowiska w gminie Choroszcz jest powiązany z osią priorytetową VI. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami oraz VIII. Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej.

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020

W Strategii ZIT BOF zapisano misję, zgodnie z którą wszystkie gminy wchodzące w skład obszaru, mają stanowić atrakcyjne miejsce do pracy i życia. Cel strategiczny nr 2 Wzrost jakości życia lokalnej społeczności zapisany w *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz* wpisuje się w tekst misji.

Pozostałe cele strategiczne sformułowane w *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz* wpisują się w cele Strategii ZIT BOF. Cel nr 1 Wysoka atrakcyjność gospodarcza gminy pokrywa się z celem 1 Strategii ZIT BOF, który zakłada wysoką atrakcyjność inwestycyjną BOF. Cele operacyjne, stanowiące konkretyzację celu strategicznego nr 2 *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025*, takie jak: wzbogacenie oferty spędzania czasu wolnego, włączenie i aktywizacja społeczna wpisują się z kolei w cele 3 i 4 strategii ZIT BOF (cel 3 Dostępność do kultury oraz cel 4 Aktywna integracja społeczna). Z kolei cele operacyjne będące konkretyzacją celu strategicznego nr 3, takie jak: poprawa jakości powiązań komunikacyjnych oraz ochrona przyrody wpisują się w cele 5 i 6 Strategii ZIT BOF (cel 5 Gospodarka niskoemisyjna i ochrona środowiska oraz cel 6 Dostępność komunikacyjna).

8. Monitoring i ewaluacja

Niniejszy dokument strategiczny został przygotowany w oparciu o aktualnie dostępną wiedzę. Jednak dynamiczne zmieniające się otoczenie będzie stopniowo dezaktualizowało część diagnostyczną *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* i przyjęte na jej podstawie cele rozwoju gminy Choroszcz.

W związku z tym istnieje konieczność monitorowania realizacji *Strategii* i stworzenia systemu oceny osiągniętych efektów.

Monitorowanie i ewaluacja mają na celu:

- ocenę stopnia realizacji działań założonych w *Strategii*,
- weryfikację zgodności osiągniętych celów z założeniami,
- systematyczne monitorowanie zewnętrznych źródeł wsparcia dla realizacji programów i projektów,
- korygowanie działań, w sytuacji gdy nie przynoszą one zamierzonych efektów lub w sytuacji wystąpienia zmian uniemożliwiających lub utrudniających ich realizację,
- wcześniejszą diagnozę trudności mogących mieć wpływ na realizację inwestycji, zwłaszcza terminowości ich zakończenia.

Zakłada się powołanie Zespołu Monitorującego. W jego skład powinien wejść co najmniej jeden przedstawiciel następujących branż i dziedzin: biznesu, organizacji pozarządowych, władz gminnych. Zespół Monitorujący byłby powoływany przez Burmistrza w pierwszym kwartale każdego roku.

Podstawowy monitoring realizacji *Strategii* będzie odbywał się poprzez opis stanu realizacji zaplanowanych zadań i działań dla każdego z celów operacyjnych, z podaniem informacji: co wykonano, w jaki sposób zagospodarowano przy realizacji każdego z zadań/działań zasoby endogeniczne, jakie są/były problemy realizacyjne.

Ocena realizacji *Strategii* powinna być wykonana w latach: 2019, 2023, 2027, z podaniem informacji identycznych jak w przypadku monitoringu oraz z odniesieniem się do wskaźników realizacji *Strategii*. Lata przeprowadzenia ewaluacji wynikają z okresów programowania funduszy unijnych. W roku 2019 powinny być już widoczne efekty działań *Strategii* – można będzie już wtedy także sformułować wnioski zarówno co do korekty aktualnych działań, jak również planów w perspektywie programowania funduszy unijnych 2021-2027. W okresie 2019-2020 prawdopodobnie dojdzie do aktualizacji *Strategii*. Ewaluacja w roku 2023 umożliwi

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

korektę działań w ramach nowego okresu programowania, a w 2027, ze względu na zasadę n+2 realizacji projektów, będzie można dokonać oceny końcowej *Strategii*. Raporty ewaluacyjne powinny być jawne i udostępnione na stronach internetowych.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025 wyznacza trzy cele strategiczne dotyczące wzrostu atrakcyjności gospodarczej, wzrostu jakości życia oraz rozwoju infrastruktury technicznej i ochrony środowiska oraz szereg celów operacyjnych. Cele operacyjne, mimo że formalnie przypisane do określonych celów strategicznych, faktycznie realizują więcej niż jeden cel strategiczny. Cele strategiczne natomiast są ze sobą w stałym sprzężeniu: rozwój infrastruktury technicznej podnosi atrakcyjność gospodarczą i jakość życia, a silna gospodarka zapewnia dochody na wydatki infrastrukturalne i społeczne.

W związku z tym, do ewaluacji *Strategii* zaproponowano cztery parametry, które umożliwiają ocenę rozwoju społecznego i gospodarczego gminy Choroszcz, jako skutek realizacji zaplanowanych działań i zadań. Jako wskaźniki realizacji *Strategii* przyjęto następujący zestaw:

- liczba firm na 10 tys. mieszkańców,
- dochody własne gminy,
- liczba bezrobotnych,
- liczba mieszkańców gminy.

Liczba firm w gminie wskazuje na atrakcyjność gospodarczą i poziom przedsiębiorczości. Stanowi to skutek działań związanych z pozyskiwaniem inwestorów, wspieraniem lokalnych przedsiębiorców, działaniami promocyjnymi, ale także jest wynikiem rozwoju infrastruktury technicznej. Wskaźnik ten wymaga uzupełnienia wskaźnikiem dotyczącym dochodów własnych gminy, które uwzględniają m.in. takie podatki jak: rolny, od nieruchomości, środków transportowych oraz udział w podatkach dochodowych od osób fizycznych i prawnych. Obydwa wskaźniki dają pełny obraz aktywności gospodarczej, zarówno pod względem ilości firm, jak i ich potencjału rynkowego.

Liczba bezrobotnych i liczba mieszkańców gminy umożliwiają ocenę atrakcyjności gminy dla życia – jakości życia. Wartość tych wskaźników wskazuje na możliwość rozwoju zawodowego na terenie gminy lub poza nią i jednocześnie na atrakcyjność gminy pod względem miejsca zamieszkania. Stanowi to efekt realizacji zadań dotyczących wzrostu atrakcyjności rekreacyjnej gminy, oferty kulturalnej, ale także jest wynikiem poprawy jakości dróg, budowy sieci wodno-kanalizacyjnych i jakości środowiska.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Zaproponowano następujący sposób obliczania miary sukcesu realizacji *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025*:

1. Obliczenie poziomu realizacji każdego ze wskaźników:

$$W_x = (W_n - W_{2015})/W_{2015} * 100\%,$$

gdzie: W_x – dowolny wskaźnik, W_n – wartość wskaźnika w roku badania (2019, 2023, 2027), W_{2015} – wartość wskaźnika w roku bazowym (2015).

2. Porównanie każdego z indywidualnych wskaźników ze średnimi ich wartościami dla gmin powiatu białostockiego, gmin miejsko-wiejskich w regionie oraz dla regionu i kraju.

Dynamika zmian wskaźnika na tle innych gmin, regionu i kraju, będzie świadczyć o mierze sukcesu realizacji *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025*.

Do oceny wybrano wskaźniki ogólnie dostępne w statystyce publicznej, zastosowano też model ewaluacji poprzez porównanie tych wskaźników z innymi gminami. Dzięki temu w ocenie realizacji celów *Strategii* istotnie wyeliminowano wpływ czynników niezależnych od samej gminy Choroszcz, a wynikających głównie ze zjawisk ogólnokrajowych lub międzynarodowych, w tym polityki krajowej i regionalnej. Dostępność wskaźników w statystyce publicznej sprawia, że ewaluacja nie będzie czasochłonna i trudna w realizacji, a wnioski nieskomplikowane komunikacyjnie.

9. Okres realizacji i potencjalne źródła finansowania *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025*

Osiągnięcie zaplanowanych w ramach *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* celów rozwojowych wymaga realizacji szeregu zadań inwestycyjnych i projektowych w latach 2016-2025. Wśród planowanych działań inwestycyjnych dominują potrzeby infrastrukturalne, w tym: w zakresie budowy dróg, sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, inwestycje w odnawialne źródła energii oraz szereg projektów w zakresie kultury i rozwoju gospodarczego.

Istnieją różne modele finansowania działań inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego:

- model klasyczny, który polega na wykorzystaniu wyłącznie środków własnych,
- model klasyczny połączony z zewnętrznym finansowaniem bezzwrotnym,
- model klasyczny połączony z finansowaniem dłużnym ze strony instytucji finansowych lub opartym na emisji obligacji komunalnych,
- model oparty o partnerstwo publiczno-prywatne.

Źródłem finansowania działań zaplanowanych w *Strategii* będą przede wszystkim środki publiczne pochodzące od instytucji różnych szczebli: rządowego, wojewódzkiego i lokalnego. Osiągnięcie zaplanowanych zamierzeń będzie wymagać także środków prywatnych, poprzez wkład do projektów współfinansowanych ze środków publicznych lub przedsięwzięć w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. Jednak najkorzystniejszą formą finansowania inwestycji stanowi bezzwrotna pomoc ze środków UE: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, EFRROW. Fundusze te na poziomie kraju przyjmują formę programów operacyjnych lub dodatkowych źródeł finansowania: RPO WP, PROW, POWER, POIR, EWT, NFOŚiGW/WFOŚiGW, PRGiPID i innych, w których upatruje się kluczowego zastrzyku finansowego dla realizacji celów *Strategii*.

Do potencjalnych źródeł finansowania działań zawartych w *Strategii* należą:

- środki własne gminy,
- środki prywatne mieszkańców gminy,
- środki prywatne inwestorów,
- środki pozyskane od sponsorów,
- środki budżetu samorządu powiatowego,
- środki budżetu państwa,
- środki budżetu województwa na realizację programów sektorowych,
- środki funduszy celowych,

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

- środki z budżetu UE: EFRR, EFS, FS, EFRROW,
- europejskie programy wspólnotowe (EWT),
- i inne.

Okres realizacji *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* obejmuje lata 2016-2025. W chwili opracowywania dokumentu są znane ogólne, a w niektórych przypadkach szczegółowe zasady, w tym poziom dofinansowania dla projektów inwestycyjnych możliwych do realizacji programów unijnego wsparcia do 2020 roku.

Mimo to, specyfika aplikowana i wydatkowania środków unijnych sprawia, że planowanie wydatków i pozyskanych kwot na poszczególne lata w perspektywie 2025 roku jest praktycznie niemożliwe. Wynika to z niemożności ustalenia terminów konkursów w poszczególnych latach oraz z dynamiki zmian w procesie aplikowania i realizacji inwestycji ze środków unijnych, zwłaszcza po 2020 roku.

Z tych powodów wskazano potencjalne źródła finansowania realizacji *Strategii*, a także szacunkowy udział gminy w kosztach realizacji poszczególnych zadań i działań oraz celów operacyjnych i strategicznych.

Największych nakładów wymaga infrastruktura techniczna i ochrona środowiska (ponad 158 mln zł), dominują nakłady na drogi gminne i powiatowe (ponad 109 mln zł) i rozwój sieci wodno-kanalizacyjnych (ponad 43 mln zł). Jest to rezultat wieloletnich zaniechań rozwoju infrastruktury, wynikających ze stałego braku środków na inwestycje. W związku z tym, że budowa i przebudowa dróg stanowi kluczowy element rozwoju gminy Choroszcz, jej integracji z Białostockim Obszarem Funkcjonalnym, inwestycje drogowe i komunikacyjne zostały szczegółowo zaprezentowane w załączniku 1 do *Strategii*.

Drugim z najbardziej kapitałochłonnych celów strategicznych jest wzrost jakości życia lokalnej społeczności (ponad 12 mln zł), przy czym najwięcej środków przypada na cel operacyjny: wzbogacenie oferty kulturalno-rekreacyjnej, który zawiera szereg inwestycji w infrastrukturę kulturalno-rekreacyjną. Pozostałe cele operacyjne dotyczą głównie działań wspierających, nieinwestycyjnych, szkoleniowych i promocyjnych.

Podobnie prawie wszystkie działania i zadania w ramach celu strategicznego 1 Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz (ponad 1 mln zł) dotyczą wspierania rozwoju gospodarki, przedsiębiorczości, pozyskiwania inwestorów i promocji gospodarczej gminy.

Strategia zawiera propozycje konkretnych zadań, ale także grup działań, także nieinwestycyjnych. W przypadku takich działań, niekiedy nie określono wartości projektów ze względu na to, że stanowią one bieżące działania gminy lub jej jednostek organizacyjnych, Ujęto je jednak w *Strategii* ze względu na ich istotność dla rozwoju gminy.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 55. Źródła finansowania realizacji Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025 według celów

Cel	Koszt [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Źródła zewnętrzne [tys. zł]	Wkład gminy [tys. zł]
Cel strategiczny 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz	1 005,00	70,65%	710,00	295,00
Cel operacyjny 1.1 Pozyskiwanie nowych inwestorów	140,00	0,00%	0,00	140,00
Cel operacyjny 1.2 Promocja przedsiębiorczości	415,00	84,34%	350,00	65,00
Cel operacyjny 1.3 Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego	450,00	80,00%	360,00	90,00
Cel strategiczny 2. Wzrost jakości życia lokalnej społeczności	12 150,00	76,87%	9 340,00	2 810,00
Cel operacyjny 2.1 Wzbogacenie oferty kulturalno-rekreacyjnej	9 300,00	78,71%	7 320,00	1 980,00
Cel operacyjny 2.2 Włączenie i aktywizacja społeczna	1 450,00	80,69%	1 170,00	280,00
Cel operacyjny 2.3 Promocja wewnętrzna gminy	800,00	43,75%	350,00	450,00
Cel operacyjny 2.4 Wzrost atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej gminy	600,00	83,33%	500,00	100,00
Cel strategiczny 3. Rozwój infrastruktury technicznej i ochrona środowiska	142 627,80	71,16%	101 496,88	41 130,92
Cel operacyjny 3.1 Poprawa jakości powiązań komunikacyjnych	93 562,80	70,46%	65 923,38	27 639,42
Cel operacyjny 3.2 Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnych	43 500,00	71,72%	31 200,00	12 300,00
Cel operacyjny 3.3 Ochrona przyrody	5 565,00	78,59%	4 373,50	1 191,50
Razem	155 782,80	71,60%	111 546,88	44 235,92

Źródło: opracowanie własne.

Według zaprezentowanych założeń, realizacja *Strategii* pochłonie ponad 155 mln zł, przy czym wkład gminy ma wynieść ok. 44 mln zł, średni poziom dofinansowania środkami zewnętrznymi – 71,60%. W celu realizacji *Strategii* średnioroczny wydatek inwestycyjny musiałby wynosić ok. 15,5 mln zł, w tym ok. 4,4 mln zł powinno pochodzić ze środków zewnętrznych.

Lista zadań i działań inwestycyjnych jest wyrazem ambicji mieszkańców gminy i jej władz. Należy zwrócić uwagę, iż realizacji wszystkich zadań będzie niezwykle trudnym procesem, ponieważ większość środków zewnętrznych uwzględnionych w zestawieniu zadań są to środki jedynie możliwe do pozyskania, a nie zagwarantowane.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 56. Źródła finansowania zadań i działań Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Cel strategiczny 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej gminy Choroszcz							
Cel operacyjny 1.1 Pozyskiwanie nowych inwestorów							
Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Zmiany w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod kątem terenów przeznaczonych pod rozwój działalności gospodarczej	2016-2020	100,00	0,00%	Zainteresowane podmioty gospodarcze	nie określono	100,00
2.	Opracowanie programu wspierania rozwoju gospodarczego gminy	2016-2020	25,00	0,00%	Organizacje środowisk gospodarczych, agencje, instytucje pomocowe	nie określono	25,00
3.	Opracowanie systemu komunikacji z inwestorami	2016-2020	15,00	0,00%	Organizacje środowisk gospodarczych, agencje, instytucje pomocowe	nie określono	15,00
4.	Prowadzenie wspólnych działań przez władze gminy i środowiska gospodarcze na rzecz rozwoju gminy Choroszcz. Powołanie Rady ds. Rozwoju Gminy	2017-2025	nie określono	nie określono	Organizacje środowisk gospodarczych, agencje, instytucje pomocowe	nie określono	nie określono
Cel operacyjny 1.2 Promocja przedsiębiorczości							
Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Szkolenia dla właścicieli małych i średnich przedsiębiorstw nt. pozyskiwania i wykorzystywania środków finansowych z funduszy krajowych i Unii Europejskiej	2016-2025	15,00	100,00%	Organizacje środowisk gospodarczych, agencje, instytucje pomocowe	LGD, NGO, prywatne	0,00

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

2.	Stworzenie ulg i zwolnień z podatków i opłat lokalnych dla podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą	2016-2020	nie określono	nie określono	Organizacje środowisk gospodarczych, agencje, instytucje pomocowe	nie określono	nie określono
3.	Promocja postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży w szkołach gminy Choroszcz	2016-2025	100,00	80,00%	Organizacje środowisk gospodarczych, szkoły, uczelnie	LGD, NGO, EWT, POWER	20,00
4.	Rozwój form współpracy z regionalnymi ośrodkami naukowymi	2016-2025	100,00	95,00%	Organizacje środowisk gospodarczych, szkoły, uczelnie	RPO WP, LGD, NGO, POWER, biznes	5,00
5.	Promocja lokalnych marek i produktów, dziedzictwa kulturowego	2016-2025	200,00	80,00%	Organizacje środowisk gospodarczych, instytucje kultury, ODR, przedsiębiorstwa	RPO WP, LGD, NGO, EWT, POWER, biznes	40,00

Cel operacyjny 1.3 Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Organizacja szkoleń dotyczących rolnictwa ekologicznego, tworzenia grup producenckich i gospodarstw agroturystycznych	2016-2025	50,00	80,00%	Izba Rolnicza, ODR, AMiRR, przedsiębiorstwa, rolnicy	ODR, AMiRR, NGO, PROW, POWER, biznes, prywatne.	10,00
2.	Wspieranie tworzenia grup producenckich rolników zapewniających tworzenie wspólnej oferty i promocji lokalnych produktów	2016-2025	200,00	80,00%	Izba Rolnicza, ODR, AMiRR, przedsiębiorstwa, rolnicy	ODR, AMiRR, NGO, PROW, biznes, prywatne.	40,00
3.	Prowadzenie doradztwa w zakresie możliwości dywersyfikacji działalności rolniczej – przy wsparciu instytucji zewnętrznych	2016-2025	100,00	80,00%	Izba Rolnicza, ODR, AMiRR, przedsiębiorstwa, rolnicy	ODR, AMiRR, NGO, PROW, POWER, biznes, prywatne.	20,00

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

4.	Doradztwo w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego na produkcję ekologiczną (system ulg podatkowych)	2016-2025	100,00	80,00%	Izba Rolnicza, ODR, AMiRR, przedsiębiorstwa, rolnicy	ODR, AMiRR, NGO, PROW, biznes, prywatne.	20,00
Cel strategiczny 2. Wzrost jakości życia lokalnej społeczności							
Cel operacyjny 2.1 Wzbogacenie oferty kulturalno-rekreacyjnej							
Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Organizacja imprez kulturalnych gminy Choroszcz we współpracy z gminami ościennymi oraz innymi podmiotami	2016-2025	nie określono	nie określono	M-GCKiS, NGO, inne samorządy	PROW, RPO WP, EWT, NGO, POWER, inne samorządy, prywatne	nie określono
2.	Rozbudowa Stadionu Miejskiego w Choroszczy o zaplecze socjalne	2016-2025	500,00	50,00%	M-GCKiS	PROW, LGD, EWT, NGO, POWER	250,00
3.	Budowa i/lub wyposażenie świetlic wiejskich	2016-2025	200,00	50,00%	M-GCKiS, NGO, LGD	PROW, LGD, EWT, NGO, POWER	100,00
4.	Utworzenie miejskiego akwenu rekreacyjnego w Choroszczy	2016-2025	4 000,00	85,00%	M-GCKiS, NGO, LGD	RPO WP, NFOŚ, WFOŚ	600,00
5.	Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych w gminie Choroszcz	2016-2025	3 500,00	80,00%	Organizacje środowisk rowerowych, M-GCKiS, NGO, LGD	PROW, LGD, EWT	700,00
6.	Budowa infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej	2016-2025	300,00	70,00%	M-GCKiS, NGO, LGD	PROW	90,00
7.	Rozszerzenie oferty sportowo-rekreacyjnej	2016-2025	nie określono	nie określono	M-GCKiS, NGO, inne samorządy	PROW, RPO WP, EWT, NGO, POWER, inne samorządy, prywatne	nie określono

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

8.	Doposażenie Jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych	2016-2025	800,00	70,00%	OSP, PSP	PSP, RPO WP, NFOŚ, WFOŚ	240,00

Cel operacyjny 2.2 Włączenie i aktywizacja społeczna

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Wsparcie budowy sieci liderów społecznych, promocja wolontariatu	2016-2025	200,00	90,00%	LGD, NGO, M-GOPS	PROW, RPO WP, EWT, NGO, POWER	20,00
2.	Wdrażanie programów profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii w gminie Choroszcz	2016-2025	200,00	90,00%	LGD, NGO, M-GOPS	PROW, RPO WP, EWT, NGO, POWER	20,00
3.	Zapewnienie mieszkańcom gminy dostępu do usług psychologicznych i terapeutycznych	2016-2025	100,00	90,00%	LGD, NGO, M-GOPS	PROW, RPO WP, EWT, NGO, POWER	10,00
4.	Inicjowanie, wspieranie i organizowanie akcji oraz programów z zakresu promocji zdrowia	2016-2025	100,00	90,00%	LGD, NGO, M-GOPS	PROW, RPO WP, EWT, NGO, POWER	10,00
5.	Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego	2016-2025	200,00	90,00%	LGD, NGO, M-GOPS	PROW, RPO WP, EWT, NGO, POWER	20,00
6.	Rozwój usług opiekuńczych	2016-2025	300,00	90,00%	LGD, NGO, M-GOPS	PROW, RPO WP, EWT, NGO, POWER	30,00
7.	Rozwój form integracji osób niepełnosprawnych ze społecznością lokalną	2016-2025	200,00	90,00%	LGD, NGO, M-GOPS	PROW, RPO WP, EWT, NGO, POWER	20,00
8.	Monitoring miejski	2016-2025	150,00	0,00%	LGD, NGO, M-GOPS		150,00

Cel operacyjny 2.3 Promocja wewnętrzna gminy

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Powołanie Rady Seniorów	2016-2019	150,00	0,00%	M-GCKiS, NGO, M-GOPS	nie określono	150,00
2.	Powołanie Rady Młodzieży	2016-2019	150,00	0,00%	M-GCKiS, NGO, M-GOPS	nie określono	150,00
3.	Budowa marki gminy pod hasłem „Choroszcz – Nasza Rezydencja”	2016-2025	500,00	70,00%	M-GCKiS, NGO, organizacje gospodarcze, inne samorządy	EWT, NGO, LGD, prywatne	150,00
4.	Organizacja cyklicznych spotkań tematycznych mających na celu integrację środowiska lokalnego	2016-2025	nie określono	nie określono	M-GCKiS, NGO, M-GOPS	RPO WP, EWT, NGO, LGD, prywatne	nie określono

Cel operacyjny 2.4 Wzrost atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej gminy

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Promocja oferty turystycznej gminy	2016-2025	100,00	90,00%	M-GCKiS, NGO, LGD, organizacje gospodarcze	RPO WP, EWT, NGO, LGD, PROW, prywatne	10,00
2.	Wsparcie rozwoju bazy noclegowej	2016-2025	100,00	90,00%	M-GCKiS, NGO, LGD, organizacje gospodarcze	RPO WP, EWT, NGO, LGD, PROW, prywatne	10,00
3.	Wsparcie rozwoju stałej bazy gastronomicznej oraz mobilnych punktów gastronomicznych i usług cateringowych	2016-2025	100,00	90,00%	M-GCKiS, NGO, LGD, organizacje gospodarcze	RPO WP, EWT, NGO, LGD, PROW, prywatne	10,00
4.	Wsparcie rozwoju turystyki jednodniowej i weekendowej w gminie Choroszcz	2016-2025	100,00	90,00%	M-GCKiS, NGO, LGD, organizacje gospodarcze	RPO WP, EWT, NGO, LGD, PROW, prywatne	10,00

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

5.	Opracowanie portalu turystycznego gminy obejmującego ofertę turystyczną skierowaną do konkretnych grup docelowych, bazę noclegową i gastronomiczną, informację o aktualnych wydarzeniach kulturalnych	2016-2025	200,00	70,00%	M-GCKiS, NGO, LGD, organizacje gospodarcze	RPO WP, EWT, NGO, LGD, PROW, prywatne	60,00
Cel strategiczny 3. Rozwój infrastruktury technicznej i ochrona środowiska							
Cel operacyjny 3.1 Poprawa jakości powiązań komunikacyjnych							
Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Rewitalizacja Rynku 11 Listopada	2016-2020	5 000,00	70,00%	nie określono	RPO WP, POiŚ	1500,00
2.	Budowa i przebudowa dróg i ulic w gminie – drogi zapisane w dokumentach Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego ujęte w Załączniku nr 1 do niniejszej <i>Strategii</i>	2016-2020	Koszty są ujęte w projekcie nr 8: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF.				
3.	Budowa i przebudowa dróg i ulic w gminie – drogi gminne ujęte w Załączniku nr 1 do niniejszej <i>Strategii</i> oraz inne	2016-2025	43 500,00	60,00%	nie określono	PROW, PRGiPID	17 400,00
4.	Przebudowa i budowa dróg i ulic w gminie – drogi powiatowe ujęte w Załączniku nr 1 do niniejszej <i>Strategii</i> oraz inne	2016-2025	28 350,00	80,00%	Powiat Białostocki	PROW, PRGiPID, Powiat Białostocki	5 670,00
5.	Budowa parkingów na terenie miasta Choroszcz	2016-2025	200,00	0,00%	nie określono	nie określono	200,00
6.	Opracowanie koncepcji rozwiązań układów komunikacyjnych w wybranych lokalizacjach	2016-2025	50,00	0,00%	Powiat Białostocki, BOF	nie określono	50,00

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

7.	Rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego	2016-2025	1 000,00	50,00%	nie określono	RPO WP, NFOŚ, WFOŚ, POiŚ	500,00
8.	Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i rowerowego w BOF	2016-2020	15 462,80	85,00%	BOF	ZIT BOF	2 319,42

Cel operacyjny 3.2 Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnych

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Rozbudowa systemu sieci kanalizacji sanitarnej w gminie	2016-2025	20 000,00	70,00%	ZECWiK	RPO WP, PROW, WFOŚ, NFOŚ, POiŚ	6 000,00
2.	Rozbudowa systemu sieci wodociągowej w gminie	2016-2025	20 000,00	70,00%	ZECWiK	RPO WP, PROW, WFOŚ, NFOŚ, POiŚ	6 000,00
3.	Poprawa warunków gospodarowania przez odpowiednie uregulowanie stosunków wodnych na terenach zmeliorowanych przez odbudowę głównych odprowadzalników i doprowadzalników wody	2016-2025	1 500,00	80,00%	mieszkańcy gminy, rolnicy	RPO WP, PROW, WFOŚ, NFOŚ, POiŚ	300,00
4.	Wpieranie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków	2016-2025	2 000,00	100,00%	mieszkańcy gminy	RPO WP, PROW, WFOŚ, NFOŚ, POiŚ	0,00

Cel operacyjny 3.3 Ochrona przyrody

Lp.	Działania i zadania	Lata realizacji, jeśli określono	Koszt, jeśli określono [tys. zł]	Poziom dofinansowania	Potencjalni partnerzy	Źródła zewnętrzne	Wkład gminy [tys. zł]
1.	Ochrona środowiska na terenach gminy Choroszcz znajdujących się w otulinie NPN	2016-2025	1 000,00	90,00%	NPN, Stowarzyszenie Gmin Górnej Narwi	NFOŚ, WFOŚ, NGO, LGD, NPN	100,00

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

2.	Wsparcie w organizacji szkoleń dotyczących rolnictwa ekologicznego, tworzenia grup producenckich i gospodarstw agroturystycznych	2016-2025	15,00	90,00%	Izba Rolnicza, ODR, AMiRR, przedsiębiorstwa, rolnicy	AMiRR, NGO, LGD, ODR, PROW	1,50
3.	Prowadzenie uporządkowanej polityki gospodarowania odpadami w gminie	2016-2025	250,00	80,00%	nie określono	NFOŚ, WFOŚ	50,00
4.	Edukacja ekologiczna społeczeństwa	2016-2025	150,00	90,00%	NPN, LGD, WFOŚ	NFOŚ, WFOŚ, LGD	15,00
5.	Wspieranie działań edukacyjnych związanych z racjonalnym wykorzystaniem energii w obiektach użyteczności publicznej	2016-2025	50,00	90,00%	LGD, WFOŚ	NFOŚ, WFOŚ, LGD	5,00
6.	Wdrażanie systemu zielonych zamówień/zakupów publicznych	2016-2025	nie określono	nie określono	nie określono	nie określono	nie określono
7.	Podjęcie działań w kierunku termomodernizacji budynków użyteczności publicznej w gminie oraz budynków mieszkalnych	2016-2025	2 000,00	80,00%	mieszkańcy, przedsiębiorcy	NFOŚ, WFOŚ	400,00
8.	Wsparcie rozwoju upraw roślin energetycznych na terenie gminy, budowy farm fotowoltaicznych i wiatrowych, lokalnych biogazowni	2016-2025	50,00	80,00%	LGD, WFOŚ, przedsiębiorcy, rolnicy	ODR, AMiRR, NGO, PROW, biznes, prywatne.	10,00
9.	Modernizacja systemu ciepłowniczego z zastosowaniem odnawialnych źródeł energii.	2016-2025	2 000,00	70,00%	ZECWiK	POiŚ, RPO WP	600,00
10.	Podjęcie działań w kierunku poprawy efektywności energetycznej, wykorzystania odnawialnych źródeł energii lub zmniejszenia emisji zanieczyszczeń w budynkach jednorodzinnych i wielorodzinnych	2016-2025	50,00	80,00%	LGD, WFOŚ, ZECWiK	NFOŚ, WFOŚ, LGD	10,00

10. Konsultacje społeczne

Partycypacja społeczna w procesie przygotowania *Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025* stanowi bardzo istotny element jakości dokumentu, ale przede wszystkim daje gwarancję rozumienia przez mieszkańców podejmowanych działań i sukcesu.

Pierwszym z elementów konsultacji społecznych były 3 spotkania z liderami społecznymi i mieszkańcami gminy w postaci warsztatów zorganizowanych w okresie listopad 2015 – styczeń 2016. W warsztatach udział brało kilkudziesięciu przedstawicieli gminnych jednostek organizacyjnych i organizacji pozarządowych z terenu gminy Choroszcz.

Przeprowadzono także spotkania robocze z przedstawicielami władzy lokalnej celem uzupełnienia i wyboru kluczowych inwestycji i projektów.

Udział społeczności lokalnej uwzględniono także na etapie wdrażania *Strategii* poprzez zakładaną publiczną publikację raportów z monitoringu i ewaluacji oraz zapewnienie liderom społecznym udziału w procedurze oceny realizacji dokumentu.

[Część do uzupełnienia po konsultacjach społecznych]

11. Załącznik 1. Zadania w ramach celu operacyjnego 3.1 Poprawa jakości powiązań komunikacyjnych

Zadania inwestycyjne zostały ułożone według kryterium pewności finansowania, dlatego też na pierwszym miejscu znalazły się inwestycje, które zapisane zostały na liście inwestycji Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego, a następnie drogi w Choroszczy, w dalszej kolejności drogi gminne i powiatowe.

l.p.	Nazwa zadania	Szczegółowy opis	Czas realizacji [w latach]	Szacunkowe nakłady finansowe [w zł]	Institucje, organizacje realizujące zadania
1.	Przebudowa ulicy A. Mickiewicza - drogi powiatowej na terenie miasta Choroszcz, droga powiatowa nr 2287B	Dł. ogólna 730m	2016-2019	2 300 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy ZIT BOF
2.	Przebudowa ulicy H. Sienkiewicza - drogi powiatowej na terenie miasta Choroszcz, droga powiatowa nr 1552B	Dł. ogólna 760m	2016-2018	2 200 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy ZIT BOF
3.	Przebudowa ulicy J.K. Branickiego - drogi powiatowej na terenie miasta Choroszcz, droga powiatowa nr 1552B	Dł. ogólna 390m	2016-2018	800 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy ZIT BOF
4.	Przebudowa ulicy Dominikańskiej - drogi powiatowej na terenie miasta Choroszcz, droga powiatowa nr 1552B	Dł. ogólna 370m	2016-2019	700 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy ZIT BOF
5.	Budowa drogi na odcinku: Klepacze-Krupniki, droga gminna nr 106266B	Dł. Ogólna 1419m	2016-2020	2 900 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy ZIT BOF
6.	Przebudowa drogi Choroszcz-Łyski-Jeroniki, droga gminna nr 106253B	Dł. ogólna 3000m	2016-2022	4 500 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy ZIT BOF
7.	Przebudowa drogi gminnej we wsi Porosły, droga gminna nr 106271B	Dł. ogólna 960m	2016-2021	2 300 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy ZIT BOF

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

8.	Budowa ulicy Zastawie II w Choroszczy, droga gminna nr 106295B	Dł. ogólna 850m	2017-2021	2 400 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
9.	Przebudowa ulicy Pałacowej w Choroszczy, droga gminna nr 123012B	Dł. ogólna 178m	2016-2018	400 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
10.	Przebudowa ulicy 3 Maja w mieście Choroszcz, droga gminna nr 106273B	Dł. ogólna 745m	2016-2022	1 800 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
11.	Przebudowa ulic na Osiedlu Wichrowe Wzgórza w mieście Choroszcz - etap I:	Dł. ogólna 735m	2017-2023	1 200 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
	ul. Rumiankowa, nr 106304B	260m			
	ul. Konwaliowa, nr 106300B	265m			
	ul. Chabrowa, nr 106299B	210m			
12.	Przebudowa ulic na Osiedlu Zielona Dolina w mieście Choroszcz - etap I:	Dł. ogólna 1174m	2017-2022	2 400 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
	ul. Wędkarska, nr 106291B	216m			
	ul. Narwiańska, nr 106303B	205m			
	ul. Spławikowa, nr 106286B	143m			
	ul. Wodociągowa, nr 106292B	144m			
	ul. Rybacka, nr 106285B	230m			
	ul. M. Sarosieka, nr 106305B	236m			
13.	Przebudowa ulic na osiedlu Zielona Dolina w mieście Choroszcz - etap II:	Dł. ogólna 525m	2018-2025	900 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
	ul. Batalionów Chłopskich	86m			
	ul. Armii Krajowej	134m			
	ul. Wojska Polskiego	305m			
14.	Budowa parkingu przy Placu im. dr. Z. Brodowicza w mieście Choroszcz	37 miejsc parkingowych	2016-2017	150 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
15.	Przebudowa układu komunikacyjnego następujących ulic w mieście Choroszcz: Rumiankowej, J. Słowackiego, Powstania Styczniowego	Dł. ogólna 150m	2017-2020	900 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
16.	Budowa drogi oraz nowego mostu od ul. Ogrodowej w mieście Choroszcz przez rzekę Horodniankę do Osiedla Gaj	Dł. ogólna 520m	2018-2025	3 000 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

17.	Przebudowa drogi dojazdowej do osiedla Gaj w gminie Choroszcz	Dł. ogólna 1120m	2016-2019	2 400 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
18.	Rewitalizacja Rynku 11 Listopada, droga powiatowa nr 2288B	pow. 7733m ²	2016-2021	5 000 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
19.	Rewitalizacja Placu im. dr. Z. Brodowicza w mieście Choroszcz	pow. 5000m ²	2022-2025	4 000 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
20.	Remont ul. Zastawie I w Choroszczy, droga powiatowa nr 1543B	Dł. ogólna 684m	2018-2020	1 300 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
21.	Przebudowa ul. Branickiego w Choroszczy, droga gminna wewnętrzna	Dł. ogólna 850m	2019-2021	1 100 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
22.	Przebudowa ul. Zastawie III oraz drogi dojazdowej do drogi nr 106251B w Choroszczy, droga gminna nr 106296B oraz droga gminna wewnętrzna	Dł. ogólna 1150m	2022-2024	1 800 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
23.	Przebudowa ul. Podleśnej oraz drogi przez las do drogi powiatowej nr 1390B, droga gminna 105456B oraz droga gminna wewnętrzna	Dł. ogólna 930m	2022-2024	900 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
24.	Przebudowa drogi na odcinku Rogowo - droga powiatowa nr 1535B, droga gminna nr 106259B	Dł. ogólna 1852m	2020-2021	1 800 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
25.	Przebudowa drogi we wsi Babino, droga gminna nr 106256B	Dł. ogólna 799m	2020-2023	800 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
26.	Przebudowa drogi na odcinku Żółtki - Dzikie Kolonia, droga gminna nr 106255B	Dł ogólna 1130m	2019-2022	1 100 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
27.	Przebudowa drogi gminnej we wsi Żółtki, droga gminna nr 123010B	Dł. ogólna 1344m	2016-2017	1 400 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
28.	Przebudowa drogi gminnej we wsi Ruszczany, droga gminna 106257B	Dł. ogólna 1330m	2016-2019	300 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

29.	Przebudowa drogi gminnej dojazdowej do wsi Pańki, droga gminna nr 106260B	Dł. ogólna 1450m	2016-2017	250 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
30.	Budowa drogi na odcinku nr 1535B (tzw. szosa kruszewska) - Rogowo	Dł. ogólna 1800 m	2017-2022	900 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
31.	Budowa drogi na odcinku: Zastawie-Barszczewo, droga gminna nr 106252B	Dł. ogólna 800m	2018-2020	850 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
32.	Przebudowa ulicy Długiej w Klepaczach	Dł. ogólna 560m	2018-2020	1 200 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
33.	Przebudowa ulicy Granicznej w Klepaczach, droga gminna nr 106309B	Dł. ogólna 488m	2016-2018	800 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
34.	Przebudowa drogi na odcinku: Gajowniki-Barszczewo, droga gminna nr 106265B	Dł.ogólna 1770m	2017-2021	1 500 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
35.	Przebudowa drogi we wsi Kolonia Czaplino, droga gminna nr 106268B	Dł. ogólna 830m	2020-2022	400 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
36.	Przebudowa drogi na odcinku Krupniki (ul. Węgierska) - Oliszki, droga gminna nr 106270B	Dł ogólna 1510m	2021-2022	2 300 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
37.	Przebudowa drogi we wsi Kolonia Porostły, droga gminna wewnętrzna	Dł. ogólna 1770m	2017-2020	4 500 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
38.	Przebudowa drogi na odcinku Gajowniki Kolonia - Zacerlany, droga powiatowa nr 1541B	Dł ogólna 1466m	2017-2021	900 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
39.	Przebudowa drogi na odcinku droga powiatowa nr 1543B - Kolonia Czaplino, droga powiatowa nr 1544B	Dł ogólna 530m	2019-2022	500 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
40.	Przebudowa drogi na odcinku Czaplino - Kolonia Czaplino, droga powiatowa nr 1547B	Dł ogólna 460m	2021-2023	400 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
41.	Przebudowa drogi powiatowej we wsi Oliszki, droga powiatowa nr 1549B	Dł ogólna 1315m	2019-2023	1 500 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

42.	Przebudowa drogi gminnej nr 106261B (Konowały - Rogowo Kolonia - droga powiatowa nr 1541B)	Dł. ogólna 2301 m	2018-2020	2 200 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
43.	Przebudowa drogi we wsi Izbiszczce, droga powiatowa nr 1537B	Dł. ogólna 1100m	2018-2019	1 600 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
44.	Przebudowa drogi powiatowej nr 1535B	Dł. ogólna 4270m	2016-2023	3 500 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
45.	Przebudowa drogi powiatowej na odcinku: Porosły-Krupniki, droga powiatowa nr 1551B	Dł. ogólna 1782m	2018-2023	3 900 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
46.	Przebudowa drogi na trasie Niewodnica Kościelna-Czaplino, droga powiatowa nr 1543B	Dł. ogólna 1375m	2017-2022	1 900 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
47.	Przebudowa drogi powiatowej we wsi Kruszewo, droga powiatowa nr 1536B	Dł. ogólna 375m	2016-2020	400 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
48.	Przebudowa drogi powiatowej we wsi Złotoria, droga powiatowa nr 1380B	Dł. ogólna 4212m	2016-2025	8 000 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
49.	Przebudowa drogi powiatowej we wsi Konowały, droga powiatowa nr 1537B	Dł. ogólna 500m	2016-2020	1 100 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
50.	Przebudowa drogi powiatowej we wsi Pańki, droga powiatowa nr 1552B	Dł. ogólna 760m	2016-2020	1 100 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
51.	Przebudowa drogi powiatowej we wsi Turczyn, droga powiatowa nr 1549B	Dł. ogólna 600m	2016-2017	450 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
52.	Przebudowa drogi powiatowej we wsi Kościuki, droga powiatowa nr 1538B	Dł. ogólna 877m	2017-2019	1 200 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
53.	Przebudowa drogi powiatowej, traktu dojazdowego do wsi Kruszewo, droga powiatowa nr 1536B	Dł. ogólna 1250m	2016-2017	300 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych
54.	Przebudowa drogi powiatowej, traktu dojazdowego do wsi Mińce, droga powiatowa nr 1547B	Dł. ogólna 845m	2016-2017	300 000	Gmina Choroszcz przy wsparciu funduszy zewnętrznych

WYKAZ TABEL

Tabela 1. Wykaz pomników przyrody w gminie Choroszcz	16
Tabela 2. Liczba ludności gminy Choroszcz (według stałego miejsca zameldowania na dzień 31 XII 2015).....	17
Tabela 3. Zmiana liczby mieszkańców w poszczególnych miejscowościach gminy Choroszcz w latach 2003-2015	18
Tabela 4. Ruch naturalny ludności miasta i gminy Choroszcz w latach 2012-2015	18
Tabela 5. Ruch wędrowniczy ludności miasta i gminy Choroszcz w latach 2012-2015.....	19
Tabela 6. Saldo migracji na 1 000 osób w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin w powiecie białostockim w latach 2012-2014	19
Tabela 7. Struktura wiekowa mieszkańców miasta i gminy Choroszcz na tle wybranych gmin w powiecie białostockim w 2015 roku [w %].....	20
Tabela 8. Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną na terenie gminy Choroszcz w latach 2014/2015 i 2015/2016 (stan na 30 września 2014 i 2015 roku).....	21
Tabela 9. Liczba uczniów w szkołach podstawowych na terenie gminy Choroszcz w latach szkolnych 2013-2016.....	22
Tabela 10. Liczba uczniów w Publicznym Gimnazjum w Choroszczy w latach 2008-2015 ..	22
Tabela 11. Liczba uczniów w Publicznym Liceum w Choroszczy w latach 2008-2015.....	22
Tabela 12. Statystyki dotyczące imprez kulturalnych i ich uczestników w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w roku 2015.....	23
Tabela 13. Statystyki dotyczące placówek bibliotecznych na terenie miasta i gminy Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2015	25
Tabela 14. Wskaźniki dotyczące bibliotek na terenie miasta i gminy Choroszcz na tle Polski, województwa podlaskiego i wybranych gmin powiatu białostockiego w 2015 roku.....	25
Tabela 15. Liczba oficjalnie zarejestrowanych klubów sportowych, ich członków i ćwiczących w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego	26
Tabela 16. Liczba fundacji oraz stowarzyszeń i organizacji społecznych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2014 roku.....	27
Tabela 17. Najbardziej aktywne organizacje pozarządowe z terenu miasta i gminy Choroszcz	28
Tabela 18. Przyczyny zgłaszania się o pomoc do Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Choroszczy w latach 2013-2015	30
Tabela 19. Liczba rodzin oraz osób indywidualnych objętych pomocą społeczną w gminie Choroszcz w latach 2013-2015	32
Tabela 20. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz pobierających zasiłki stałe w latach 2013-2015	33

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 21. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz pobierających zasiłki celowe stałe w latach 2013-2015	33
Tabela 22. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz pobierających zasiłki okresowe w latach 2013-2015	34
Tabela 23. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz korzystających ze wsparcia w zakresie dożywiania i posiłków w latach 2013-2015	34
Tabela 24. Liczba mieszkańców gminy Choroszcz skierowanych do Domu Pomocy Społecznej w latach 2013-2015	34
Tabela 25. Liczba świadczeń udzielonych mieszkańcom gminy Choroszcz w ramach zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami w latach 2013-2015	35
Tabela 26. Zakres jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka tzw. becikowe udzielone mieszkańcom gminy Choroszcz w latach 2013-2015	35
Tabela 27. Szczegółowa ewidencja świadczeń opiekuńczych udzielonych mieszkańcom gminy Choroszcz przez M-GOPS w latach 2013-2015	36
Tabela 28. Zakres udzielana zasiłków dla opiekunów w gminie Choroszcz w latach 2013-2015	36
Tabela 29. Zakres udzielonych świadczeń z funduszu alimentacyjnego w gminie Choroszcz w latach 2013-2015	37
Tabela 30. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według grup rodzaju działalności PKD 2007 w gminie Choroszcz w latach 2012-2015	39
Tabela 31. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według grup rodzajów działalności PKD 2007 w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2015 roku	40
Tabela 32. Wskaźniki podmiotów gospodarki narodowej w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w latach 2012-2015	41
Tabela 33. Podmioty według klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2015 roku	44
Tabela 34. Wykaz ważniejszych prywatnych przedsiębiorstw i zakładów pracy działających na terenie gminy Choroszcz	45
Tabela 35. Pracujący według płci w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego	46
Tabela 36. Pracujący na 1000 ludności w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w latach 2012-2014	48
Tabela 37. Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w latach 2012-2015 [%]	49
Tabela 38. Bezrobotni zarejestrowani według płci w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w latach 2012-2014	49
Tabela 39. Średnia powierzchnia gruntów ogółem, użytków rolnych ogółem i użytków rolnych w dobrej kulturze w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku [ha]	51
Tabela 40. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku [%]	51
Tabela 41. Struktura zasiewów w gospodarstwach rolnych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku	52
Tabela 42. Pogłowie zwierząt w gospodarstwach rolnych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku	53

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025

Tabela 43. Zwierzęta gospodarskie w gospodarstwach rolnych w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin powiatu białostockiego w 2010 roku	54
Tabela 44. Zestawienie obiektów oferujących noclegi na terenie gminy Choroszcz	57
Tabela 45. Sieć wodociągowa w gminie Choroszcz i innych gminach w roku 2014	59
Tabela 46. Sieć kanalizacyjna w gminie Choroszcz i innych gminach w 2014 roku	60
Tabela 47. Ewidencja dróg powiatowych na terenie gminy Choroszcz	66
Tabela 48. Dochody gminy Choroszcz, według kategorii dochodów, w latach 2008-2015 [tys. zł]	71
Tabela 49. Wydatki gminy Choroszcz, według kategorii wydatków, w latach 2008-2015 [tys. zł]	72
Tabela 50. Dochody gminy Choroszcz ogółem, według wybranych działów w latach 2010-2015 [tys. zł]	75
Tabela 51. Struktura dochodów gminy Choroszcz ogółem, według wybranych działów w latach 2010-2015 [%]	76
Tabela 52. Wydatki gminy Choroszcz ogółem, według wybranych działów w latach 2010-2015 [tys. zł]	77
Tabela 53. Struktura wydatków gminy Choroszcz ogółem, według wybranych działów w latach 2010-2015 [%]	78
Tabela 54. Uproszczona prognoza budżetu gminy Choroszcz na lata 2016-2022 [mln zł]	79
Tabela 55. Źródła finansowania realizacji <i>Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025</i> według celów	110
Tabela 56. Źródła finansowania zadań i działań <i>Zintegrowanej Strategii Rozwoju Gminy Choroszcz na lata 2016-2025</i>	111

WYKAZ RYSUNKÓW

Rysunek 1. Mapa gminy Choroszcz.....	7
Rysunek 2. Logotypy Piłkarskiej Ligi Gminnej w Choroszczy oraz lokalnych drużyn piłkarskich	26
Rysunek 3. Struktura podmiotów według sekcji PKD 2007 w gminie Choroszcz w I kwartale 2016 roku.....	42
Rysunek 4. Podmioty według sekcji PKD w gminie Choroszcz na tle województwa podlaskiego i powiatu białostockiego w I kwartale 2016 roku [%]	43
Rysunek 5. Ilość odpadów komunalnych przypadających na jednego mieszkańca w latach 2005-2014 w gminie Choroszcz i innych jednostkach terytorialnych [kg]	61
Rysunek 6. Zmieszane odpady komunalne zebrane w gminie Choroszcz w latach 2005-2013 [t]	63
Rysunek 7. Lokalizacja gminy Choroszcz na tle układu drogowego w regionie	65
Rysunek 8. Dochody na 1 mieszkańca w gminie Choroszcz tle wybranych gmin, gmin powiatu, województwa i kraju, w latach 2010-2015 [tys. zł]	73
Rysunek 9. Wydatki na 1 mieszkańca w gminie Choroszcz na tle wybranych gmin, powiatu, województwa i kraju w latach 2010-2015 [tys. zł]	74
Rysunek 10. Identyfikacja obszarów problemowych w rolnictwie w gminie Choroszcz	81
Rysunek 11. Identyfikacja obszarów problemowych na rynku pracy w gminie Choroszcz....	82
Rysunek 12. Identyfikacja obszarów problemowych w dziedzinie: kultura, oświata, sport i turystyka w gminie Choroszcz	84
Rysunek 13. Identyfikacja obszarów problemowych w dziedzinie polityki społecznej w gminie Choroszcz	86
Rysunek 14. Identyfikacja obszarów problemowych w dziedzinie infrastruktura i ochrona środowiska w gminie Choroszcz.....	87
Rysunek 15. Cele operacyjne rozwoju gminy Choroszcz.....	95